

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ŞU

懸賞論莫聖軒

TANIMADIĞIMIZ ÇİN

OKUYUCUDAN YÖNE

Kıbrıs Mektubu

«AKBABA», iki haftadanberi Kıbrıs'taki Türk evlerine bir tutam hüznün, bir tutam zehir halinde giriyor... Usta Yusuf Ziya Ortaç, o kudretli, o kışık gibi keskin kalemi ile, iki haftadanberi Amerika'nın koruyuculuğunu yüklenmiş... Ve Ortaç'ın o kudretli kalemi, Amerika'yı öylesine sudan nedenlere dayanarak savunuyor ki, okuduğumuz satırların Yusuf Ziya Ortaç imzasını taşıdığına inanmak istemiyoruz...

Biz, Yusuf Ziya Ortaç'ın kudretli ve usta kalemi önünde, yazar olarak, okuyucu olarak hitap ettiği ulusun bir ferdi olarak daima saygı ile eğilmişizdir. Ve bu derin saygımız, Ortaç'ın kaleminde dökülen her satırla biraz daha fazla artarak devam edecektir. Ama uygar inancımız şudur ki, bu derin saygımıza rağmen, o kudretli kalemin, o kışık kalemin içimizde açtığı derin yaralardan söz etmek hakkına sahibiz...

Yooool... Muhterem üstadımızın bize, Kıbrıs Türklerine karşı doğrudan doğruya kırcı bir sesleniş yok... Kaldı ki, biz O'nun devamı için yazdığı ateş gibi satırları da unutmuyoruz... Ama bugün o kudretli ka-

lemin dolaylı darbesi altında al-lak - bullak olduğumuz gerçeği de ortadadır... Amerika'yı kı-nayan Türk Gençlerinin sırtına inen kalem darbelerinin rüzgârı, Kıbrıs Türklerini tâ derinden tit-retmiştir... Bu zehir gib rüzgâr, biz can evimizden vurmıştır...

Amerika, Türk ulusunun yüce vicdanında mahkûm olmuştur... Mahkûmiyetin delilleri kesin ve açık - seçiktir... Ve işin acı tara-fı şudur ki, Yusuf Ziya Ortaç'ın kudretli kalemi bile bu Tanrısal mahkûmiyeti bozamaz. O kışık kalemin avukatlığı bile, Amerika'yı vicdanımızın zincir-lerinden kurtarıp kalbimizin tah-tına oturtamaz.

Türk gençliği, Amerikan Altıncı Filosunun bordalarına tükürdüğü için niye kınansın?... Türkün onuru ile oynayan bu günahkâr Filo değil miydi? Kıbrıs Türkünün haksız yere dökülen kanından bu günahkâr Filo sorumludur. Dökülen kanımızın hesabını sormak için yola çıkan Mehmetciklerimizi göğüsleyen, bu günahkâr Filo'nun çelik bor-daları idi... Bu gerçekleri bütün cihan unutulabilir, ama Kıbrıs Türkleri unutmazlar... Bu acı gerçekler, Kıbrıs Türklerinin ha-sızasına tâ mahşere kaçır çivi gibi çakılı kalacaktır...

Altıncı Filo aynı muameleyi başka bir ulusa yapmış ve o mu-

amele üzerine aynı ulusun li-manlarına demir atmış olsaydı, tükürükle değil, ymrukla, taşla - sipayla uğurlanırlardı... Hem A-merikalıların koruyuculuğunu yüklenmek sorumluluğunu göste-renler özülmesinler... Emperyalist Çocukları tükürükten rahat-sız olmazlar... Çünkü ezilmiş ulusların haklı hıncı, onların yüz-lerinde tükürükten bir maske ya-ratmıştır. Kulak verin; Afrika'dan Asyaya kadar, çeşitli ırklara mensup çocukların «tuuu!...» nidalarını işiteceksiniz... Ve hattâ hıncın yumruklan yankılarını duyacaksınız... Tükürükten rahat-sız olmaz onlar... Çünkü yüzle-rini, tükürülmesi için uzatmak-tadırlar.

Muhterem üstadımız Ortaç, Amerikalıların yüzlerine tükürül-memesi gerektiğini bir takım ne-denlere bağliyor ki, biz bu ne-denlerin o hariköhlâde dimağdan doğmasını isemezdik.

Amerikalılara neden tüküre-mezmiş, biliyor musunuz?... Çünkü daha geçenlerde Hava Ordumuzu 21 yeni uçakla güç-lendirmişler!

Amerikalılara neden tüküre-mezmiş, biliyor musunuz?... Çünkü Altıncı Filo'nun ziyareti sırasında misafir gemiciler üç gün üç gece İstanbul'un lokantalarını doldurmuşlar... Çünkü sabah-tan akşama kadar Kapağçarşının yü-zünü güldürmüş «Deniz Çocuk-ları...» Çünkü bize döviz, piya-saya canlılık getirmiş Amerikan çocukları...

Öne sürülen bu nedenler bile, Türk lusunun Amerika ile olan ilişkilerinin gerçek niteliğini or-taya koymaktadır. Dolarla sağ-lanan, değeri dolarla ölçülen dostluk!... Türk - Amerikan dost-luğunun en yeterli izahını, bu açıdan yapmak gerek...

Biz, tarih kadar eski bir ulu-suz... Biz, ulusal uygarlığımızı, ulusal gücümüzü dünyaya kabul ettirdiğimiz günlerde, Kristof Kolomb Amerika'yı daha keş-fetmemişti bile!... Biz bugünkü varlığımızı, Amerika'nın çıkarıcı ve huzursuz dolarlarına değil, ulusal hasletlerimize borçluyuz... Bir Kristof Kolomb çıkıp da A-merika'yı keşfetmemiş olsaydı, bu gün yeryüzünde Türkün güçlü varlığı mevcut olmayacak mıydı?... Hem bizim Amerika ile olan ilişkilerimizin geçmişi nedir ki?... Bizi İstiklâl Mücadelemiz sırasında mandası altına almak hakaretine uğratan Amerika ile ancak İkinci Dünya Savaşından sonra müttefik olabildik... Ve bu yaklaşmanın çıkarları da biz-den çok Amerika hesabına ağır basmaktadır... Bizim askerleri-miz, komünizmin sıcak denizle-re sarılmalarını önlemek için, çelik göğsünü Sovyetlere siper etmiş-tir... Amerika, yeryüzündeki efendiliğini bizim gücümüzle mu-hafaza etmeye çalışmaktadır...

Türk Hava Ordusuna 21 tane uçak veren Amerika, aslında kendi gücüne güç katmanın ça-basını göstermiştir... Amerika bu uçakları bize, «Ulusal bir dâva-nızda benim tasvibim olmadan kullanamazsınız» kaydı ile ver-mektedir... Türk çıkarları söz konusu olunca sûs niteliği taşıyan bu uçaklar, Amerikan çıkar-ları söz konusu oldu mu aktif ve korkunç birer silâh niteliği ka-zanmaktadırlar... Bu gerçeğin delilleri, Kıbrıs dâvamızda çe-şitli şekillerde ortaya çıkmış, it-

tifakların sadece Amerikan çı-karlarına işlediği müşahade edil-miştir... «Hava Ordumuzun 21 yeni uçakla güçlendirildiği» görü-şünü bu gerçeği açığa değer-lendirilmek gerekir...

Eğer gerçek kişiliğimizi bulmak istiyorsak Amerikan zenginliğine karşı olan eğilime kendimizi kaptırmamalıyız... Mağrur hare-ketlerimizle Amerika'ya anlat-malıyız ki, biz kimsenin eline bakmayan yüksek bir milletiz... Amerika'ya anlatmalıyız ki, dostluklar, ancak eşit koşullar içinde sürdürülebilir... Amerika'ya an-latmalıyız ki, biz tarihteki var-lığımızı ulusal hasletlerimize borçluyuz... Ve varlığımızı da bu hasletlerimizle dayanarak sür-düreceğiz... Yoksa şu kendini beğenmiş, Amerika eğer bizde bir parçacık dolar zaafı sezilirse, çıkarlarının tahakkuku uğ-runda bizi her alanda, her vasıta ile ezmekten, suistimal etmek-

ten çekinmez... Bu gerçeğin de-lillerini görmek isteyenler de yine Kıbrıs dâvamızın gelişmelerini tetkik edebilirler. Bu gelişme-leri tetkik edenler göreceklerdir ki, Amerikalı kodamanlar bir milyon seçmenin oyu için maz-lum bir toplumu haksız yere sat-maktan çekinmezler.

Evet... Amerika bizim vicdan-larımızda mahkûm olmuştur... Yusuf Ziya Ortaç'ın kudretli ka-lemi bile bu Tanrısal mahkû-miyeti bozamaz... O kışık kale-min avukatlığı bile Amerika'yı vicdanımızın zincirlerinden kur-tarıp kalbimizin tahtına oturt-maz... Bu günahkâr mahkûm, şehitlerimizin kanı, yetimlerinim-zin ve dullarımızın gözyaşı ile lekelenmiştir... Ortaç'ın kışık ka-lemi, bu lekeleri sıvırıp atmaya yetmez...

Ahmet Tolgay - Lefkoşe
(Bozkurt gazetesi Yazarı)

sosyal yayıncılar

Mavrice GODELIER

ASYA - TIPI ÜRETİM TARZI

ÇEVİREN:
ATILTA TOKATLI

Fiats 4 Lira
P. K. 716 - İSTANBUL

YENİ KİTAPLAR

Varlık Yayınları bu ay çıkan kitaplarını sunar.

- 1) Varlık Şiirleri Antolojisi, 4 lira.
- 2) Dünyada ve Bizde Sendikacılık, 5 lira.
- 3) Bertrand Russell Saadet Yolu, 5 lira.
- 4) Alberto Moravia: Romalı Kadın, roman, 6 lira.
- 5) Robinson Crusoe Daniel De Foe - Yaşar Nabi: 2 lira.
- 6) Jean - Paul Sartre: İş İşten Geçti, roman, 2 lira.
- 7) En Güzel Dünya Masalları (N. Y. Taluy) 1 lira.

YÖN - 141

NİL YAYINEVİ SUNAR

SINIRDAKİ ÇİFTLİK

Yazan: Jordan Jovkov
Çeviren: Tahir ALANGU
Bulgar Edebiyatından dilimizde
Kazandıran ilk şaheser
Lüks ciltli: Fiats. 12,5 lira

DOSTOYEVSKİ'NİN DÜNYASI

Yazan: Henri Troyat
Çeviren: Leylâ GURSEL

Bu eserde Dostoyevski'yi, çoğu kez yoksul bir yaşamının güç-lükleri içinde, hapiste, idam mangasının önünde, zindanda, sür-günde tutkularının atışları içinde adım adım izleyecek ve ya-şamına paralel olarak, bütün romanlarının ustaca kaleme alın-mış çözümlerinin bulacaksınız.

Lüks ciltli: Lâke şemsi içinde Fiats-12,5 lira

NİL YAYINEVİ Nuruosmaniye cad. No. 38 İstanbul

(Yön: 152)

Doç. Dr. Sencer Divitçioğlu ASYA TIPI ÜRETİM TARZI VE AZ - GELİŞMİŞ ÜLKELER

Asya tipi üretim kavramı üzerinde yeni görüşler. Top-lumcuların iktisatçıların bütün aydınların olumlu tartışmalarına temel olacak nitelikte bilimsel bir çalışma. Fiats 3 TL.

ELİF YAYINLARI

İsteme adresi: Elif Kitabevi, Beyazıt, İstanbul

YÖN - 140

İSTANBUL MATBAASI

Sunur

HÜRRİYET YOLU

Howard Fast. Çeviren: Behice Boran

Dünya edebiyatının büyük romanları arasında anılan «Hürri-yet Yolu» (Freedom Road), Howard Fast'ın en güzel eseridir. Romanın konularını çoğunlukla tarihten seçen yazar. bu kitabında, Güney Carolina'da zencilerle beyazlar arasında ge-çen olayları ele alır. Başta Gideon Jackson olmak üzere hep-si ayrı ayrı derinliğine işlenmiş kişilerle, lirik üslûbuyla, zen-ci konuşmalarının eşsiz tadıyla, akla durgunluk veren, insa-nı isyan ettiren gerçek olaylarıyla, bu roman, hayatımızın so-nuna kadar unutamayacağınız büyük san'at eserlerinden biri olacaktır. Howard Fast'ın bu kitabıyla, çağdaş Amerikan edebiyatının doruklarından biri haline geldiğini söyleyen ele-ştirmenlerin sayısı pek çoktur.

Fiyatı: 10 Lira

ETİ YAYINEVİ

NÂZİM HİKMET'in
Destan Kahramanı

İnceleyen:

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

— İsmet Sungurbey'in önsözü

ve

VARİDATIN tam çevirisi

750 Kuruş

Genel Dağıtım:

UĞRAK KİTABEVİ —

Beyazsaray — BEYAZIT

(YÖN: 151)

BÖYLE GELMİŞ

BÖYLE GİTMEZ

Yazan:

AZİZ NESİN

Bu eser, Türk Edebiyatında ilk otobiyografidir. Aziz Nesin'in hayatını anlattığı bu eserde, bir çağın toplumsal kesitini bu-lacaksınız. Aynı koşullar altında yetişmiş kuşakların hayatı ve çevreleri bu kitapta yansımak-tadır.

15 LIRA

DÜŞÜN YAYINEVİ —

Cağaloğlu, Nuruosmaniye,
Atasaray, No: 206 —
İstanbul.

(YÖN: 150)

HAFTALIK FIKIR VE
SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Soyseki — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yayıncı
İsleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık
T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer So-kak No: 16/3, Yenipe-hir — ANKARA. Tele-fon: 170989 — İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229770 — Posta Kutusu: 612 İSTANBUL.

Bir yıllık (32 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30 T.L., Üç aylık (13 sayı) 15 T.L. dir Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

İLAN: 25.- T.L.'dir Sürekli çıkacak ilan ve reklâm-larla kitap ilanları için özel indirimler yapılır İlan ve reklâm-ların yayınlamasından önce hiçbir so-cumculuk yüklenilmez

BAKIŞ

TÜRKİYE'NİN AÇLIĞI VE AMERİKA

Ne zaman ki Sam Acmanın eiden nası çıkartacağını bilemediği gıda fazlaları tükenmeye başladı, Amerikan yetkilileri, Türkiye'nin de —Hindistan ölçüsünde değilse bile— ciddi bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu birden keşfediverdiler. Şimdiye kadar Amerikan geleneği, dış yardımlar sayesinde, Türkiye'nin nasıl hızlı bir kalkınma içinde bulunduğunu belirtmekte. Dean Rusk bile, Ankara'daki son CENTO toplantısında, Türk kalkınmasını öven bir sürü tatlı rakam okumaktaydı.

Amerikan yetkilileri, «Buğday mı, soya yağı mı? Buyurunuz, istediğiniz kadar verelim. Hele siz kalkınınız» demekteydiler. Ama şimdi Amerikan gıda stokları tükenmiş ve yetkililer, «Kalkınmak mı? Açlığa doğru gidiyorsunuz. Önce gıda üretimini artırın» türküsünü çığırma koyulmuşlardır. Bu bakımdan, Amerikan Yardım Teşkilatı Direktörü James P. Grant'ın, Amerika'dan dönen Türk tarım uzmanlarına başarı sertifikaları dağıtarken geçenlerde yaptığı konuşma öğreticidir. Endişe verici, korkunç grafiklerle süslenen konuşmasında Mr. Grant şunları söylemektedir: «Türkiye... gelecek 10 ilâ 20 yıl içinde gittikçe artan ciddiyette bir gıda sıkıntısı ile karşı karşıyadır.

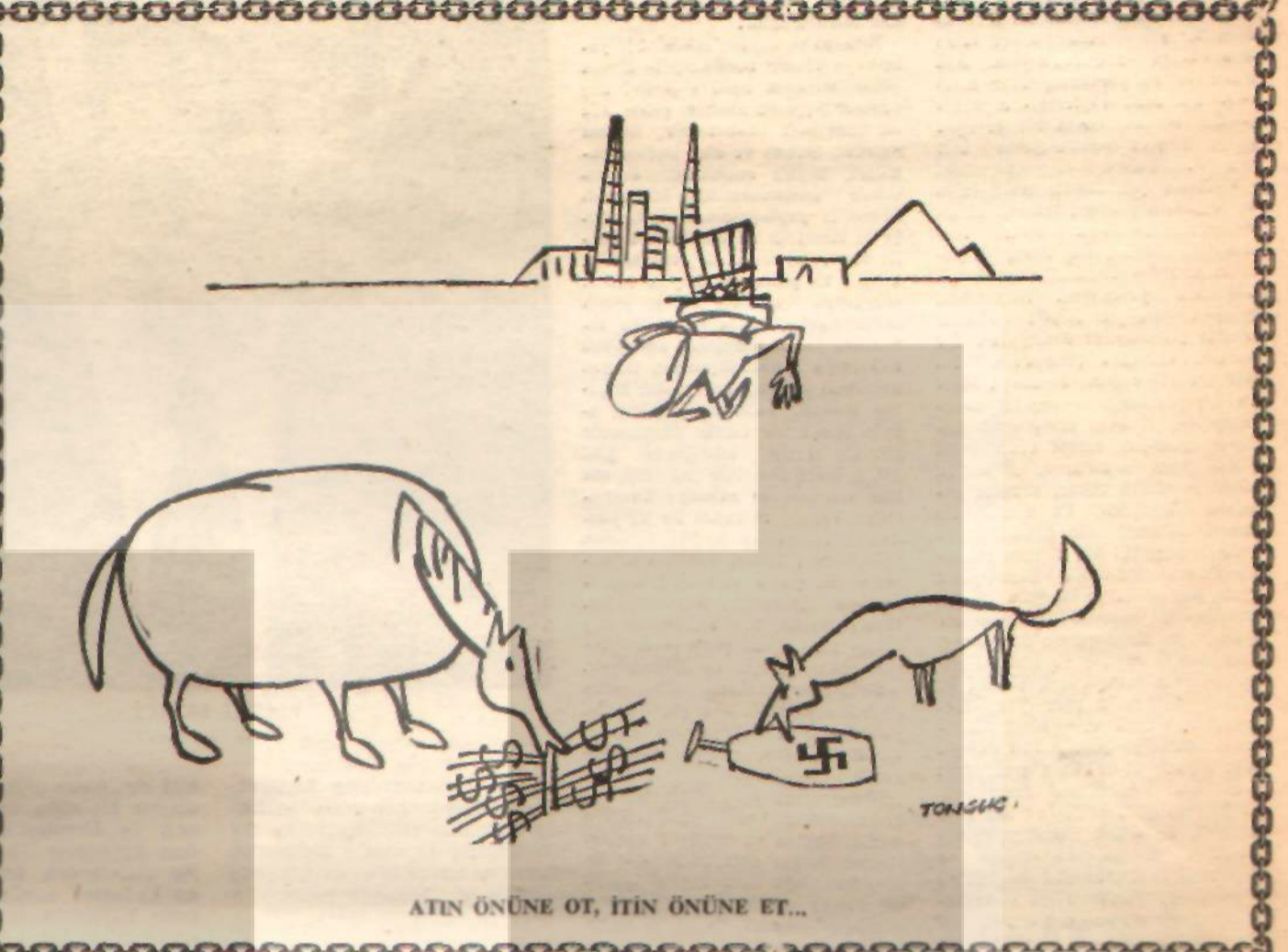
Yakın zamana kadar, yeni toprakların ekilebilmesi mümkün bulunduğu Türkiye şanslı olmuştur... Ekilmekte olan arazinin artmasının durması, ancak 1960'tan bu yana görülmüştür. 1950 yıllarında genellikle ekilen toprağın artması sonucu olmak üzere, Türkiye, halkını doyurmuş, başarmıştır.

Türkiye'de hububat veriminde artış, yeteri kadar sür'atli değildir. 1957, 1958 ve 1959 yıllarında Türkiye insan başına 550 kilo hububat istihlal etmekteydi. Son yıllarda bu rakam, 500 kiloya yakın bir seviyeye inmiştir ve yakın bir gelecekte, belki de 500 kilonun altına düşecektir.

Bu temayül değişmediği takdirde, Türkiye gelecek yıllarda geniş ve gittikçe artan miktarda hububat ithal etmek mecburiyetinde kalacaktır.»

İthalât zorunluluğunun, öteki az gelişmiş ülkelerin de geniş ölçüde gıda sıkıntısı çekeceği bir döneme rastlayacağını, yani Amerika'nın Türk parası ile gıda maddesi sağlamakta artık güçlük çekeceğini belirten Grant, bugünkü eğilim devam ettiği takdirde, Türkiye'nin 1970 yılında 1 milyon tonun üstünde, 1980'de ise 2 milyon tondan fazla hububat ithaline ihtiyacı olacağını ileri sürmektedir. Grant'a göre, gerekli gıda maddelerini dövizle ithal etmek zorunluğu vardır ve kit dövizlerin gıda ithaline gitmesi, makine ve ham madde ithal imkânlarını baltalayacaktır. Amerika, şimdiden tarım fazlası satışlarını azaltmış ve soya yağı için bu yıl döviz istemiştir.

Bugünkü tarımsal üretim artışı, yılda ortalama yüzde 1,7 civarındadır. Gıda sıkıntısını önle-

ATIN ÖNÜNE OT, İTİN ÖNÜNE ET...

mek için, AID Direktörüne göre, bir yandan nüfus artışı yavaşlatılmalı, öte yandan tarım üretimi artışı yüzde 3'e çıkarılmalıdır.

Grant, doğumları sınırlamanın başarılı sonuç vereceği inancındadır: «Türkiye son yıl içinde, memlekette milyonlarca insana, ailelerinin ne büyüklükte olması kadar, bunların sağlık ve refahının geliştirilmesini de sağlayacak geniş bir aile planlaması gayretine başlamıştır. Başarılı bir aile planlaması gayretiyle, nüfus artışı nisbetinde önemli bir azalma olacaktır.»

Mr. Grant'ın aile planlaması konusundaki iyimserliğine katılmak çok güç de, önümüzdeki yıllarda ülkemizi bekleyen gıda sıkıntısı hakkındaki görüşleri doğrudur. Yıllardır süren kolaylık politikası, hayli geniş imkânlarına rağmen, Türkiye'yi açlık tehlikesinin eşliğine getirmiştir. Cömertçe verilen Amerikan gıda fazlası yardımları ise, bir morfin etkisi göstererek ve yerli üretimi baltalayarak, bu kolaylık politikasının önemli bir desteği olmuştur. Ne var ki, Sam Amca, bugün elinde satacak mal kalmayınca, «tarım üretiminizi artırın» derken, yeni bir çıkarıcı kolaylık politikasının şampiyonluğunu yapmaktadır. Zira teklif edilen politika, «sanayi yavaşlatma pahasına, tarıma öncelik tanıma» biçimindedir. Mr. Grant, aslında kalkınmadan vazgeçme anlamına gelen bu teklifi, «Modern tarım aslında endüstriyel kalkınma demek tir» formülü ile sunmakta ve formülünü şöyle açıklamaktadır: «Traktör kullanan bir şahıs, tıpkı bir fabrikanın işçisi gibi bir ma-

kine kullanmaktadır. Petrol rafinerilerinden elde edilen yakıtı kullanmaktadır. Baraj inşaatından sağlanan suyu kullanmaktadır. Bir araç montaj fabrikasından çıkan traktörü kullanmaktadır.»

Görüldüğü gibi, Mr. Grant'ın tarımsal kalkınma programında bir traktör sanayiine dahi yer yoktur! «Endüstriyel kalkınma» anlamına gelen modern tarım geliştirme çabalarında, yabancı traktörün montajı ile yetinilecektir. Sun'i gübre tesislerinden söz edilmesi ise, dünya çapında tasarlanan yeni bir soygunun ilk belirtileridir. Söyle ki, büyük Amerikan petrol şirketleri, az gelişmiş ülkelerde yüksek fiyatla sun'i gübre satacak tesisler kurmak için geniş bir taarruza girişmişlerdir. Amerikan Hükümetini, «Önce tarım» politikasına iten nedenlerden biri de, petrol şirketlerinin sun'i gübre üretimine talep hazırlama çabasıdır. Nitekim büyük bir kitlik geçiren Hindistan, Amerika'dan muhtaç olduğu hububatı sağlayabilmek için, ilk önce, yabancı şirketlerin gübre tesislerinde hisselerinin çoğunluğuna sahip olmaları şartını kabullenmek zorunda kalmıştır. Başbakan Indra Gandhi, bu yüzden muhalefetin sert eleştirmeleriyle karşılaşmıştır. Muhalefet, «Batı baskısı altında hükümetin satıldığını» ileri sürmüştür. Washington'da yayınlanan «The New Republic» dergisi ise, bu konuda şu bilgiyi vermektedir: «Amerikan Yardım Teşkilatı hâlen büyük petrol şirketleri-

nin Hindistan'da gübre fabrikaları kurmalarını ve işletmelerini öngören bir plânı saldırgan bir biçimde desteklemektedir. Bu plân, petrol şirketlerinin gübre için hâlen uyguladıkları yüksek fiyatları muhafaza edebilmelerini sağlayacak şartları taşımaktadır. Bu teklif, Hintlileri son derece rahatsız etmektedir. Onlar, daha ucuz yakıtlardan gübre imal ederek maliyetleri geniş ölçüde düşürmek arzusunadadırlar.»

Hindistan, Amerikan yardımına son derece muhtaç olduğu için, gübre kazığını istemeye istemeye kabul etmiştir. Türkiye ise, sun'i gübre işinin planlamasını gönüllü olarak Amerikan Yardım Teşkilatına bırakmıştır! AID, sun'i gübre işini, Amerikan petrol şirketlerinin çıkarlarına göre planlamakta herhalde kusur etmeyecektir. Halbuki, devlet sermayesi ile kurulmuş olan Petkim, sun'i gübre işini planlamış bulunmaktaydı ve bu çok kârlı alanda millî fabrikalar kurma hazırlığı içindeydi. Yabancı sermaye hayranı bir iktidar, bu hazırlıkları yok sayarak, AID'nin telkinleriyle, gübre fabrikaları işini yabancı petrol şirketlerine peşkeş çekme yolundadır.

Türk kamu oyu, konunun önemini henüz kavramış değildir. Fakat, millî gübre fabrikaları kurulması meselesi de, petrol davası gibi önemli bir konudur Türk milliyetçileri, petrol ve madende olduğu gibi, gübre fabrikaları meselesinde de mücadele etmeye hazırlanmalıdırlar.

Doğan Avcıoğlu

BASKIN OLAYINDA MÜTHİŞ BİR İDDİA

«SÜKAN ve POLİSLERİ, MECLİSİ BASMIŞLARDIR!»

Senatının son toplantısı, Türkiye'de artık sözün anlamı kalmadığını gösteren yeni bir örnek oldu. Bir Sadı Koçay, bir Şükran Özkaya en ağır suçlamalar yapıyorlar. «Çeteden, yataklıktan, meş ruiyeti yitirmekten, Atatürk ve 27 Mayıs düşmanlığından» söz ediyorlar, fakat bu sözlerin muhatabı olanlar, fütursuzlukla dinliyorlar. «Allah kelâmı, Mahkeme Kübra» diye bir şeyler anlatıyor ve «Ben Anayasamın savunucusuyum. Ben din istişmarı yapmam, Allah kelâmını inanarak söylerim» diyebiliyordu. Bakan, hattâ bir tertiple karşı karşıya bulunduğunu bile leri sürebildi!

Halbuki çok sınırlı imkânlarla ve iktidarın manevî baskısı altında yürütülen İsmail Arar Komisyonunun raporu dahi, İçişleri Bakanının suçluluğunu ortaya koymaya yeterliydi. Komisyon, gelecek kaygısı içinde bulunan Meclis personelinin dinleyerek bir sonuca varmaya çalışmıştı. Bu dar çerçeve içinde, aramaya Meclis dışı unsurların katılıp katılmadığını, evrakın karıştırılıp karıştırılmadığını tesbit etmek çok güçtü. Ama aramanın, «Sükan'ın istek ve ısrarlı takibi üzerine yapıldığı» apaçığı. Ve Sükan, bu talebini «Meclislerin Başkanlarına bildirmeyip, iki AP, İdare Amirliği görevlendirmişti.» Komisyonun göre, bu, Sükan'ın «tamamıyla yet kişi dışında usulsüz ve yersiz» bir davranıştı. Bakanın bu davranışın dan dolayı «siyasî ve hukukî sorumluluğunun» takdiri, TBMM ile Millet Meclisi'nin göreviydi. Komisyon, olayın cereyanını sanıkların ifadesine göre tesbit edebildiği ölçüde şöyle anlatmaktadır: Gece saat 1'de Sükan, Pehlivanlı'yı aramıştır. TBMM ne alt bazı makine ve teksir makinelerinin Meclis dışına çıkarıldığını ve bunların beyannameler basıldığını söyleyerek, Pehlivanlı'yı makamına çağırmıştır. Pehlivanlı, 1.30 sa Meclise gelmiş ve ikinci bir emre kadar Meclise giriş-çıkışı yasak etmiştir. AP, İdare İdare Amirliği Hilmi Onat'a telefon ederek Meclise gelmesini istemiştir.

Pehlivanlı, Sükan'ın telefonu üzerine İçişleri Bakanına gitmiş saat 2 de tekrar Meclise dönmüştür. Mecliste, odalar, bodrum ve depolar aranmıştır. Aranan odalar gece nöbetçilerinin kullandığı «gürup» anahtarlarıyla açılmış, bu anahtarların açılması bazı odalar, aşğıdan 1 No.lu kapıdan kendi anahtarları getirilmek suretiyle açılmıştır. Yapılan arama ve tesbitin amacı, mahiyeti ve şumullü kapsayan usulüne uygun bir zabıt tutulmuş değildir.

Pehlivanlı, saat 1 de koyduğu Meclise giriş-çıkışı yasağını, 7 Mayıs Cumartesi sabahı 6.30.7 arası da kaldırmıştır. Bu arada Meclise gelmeye başlayan personelin ellerinde görülecek paket ve çantaların kontrolünü emretmiştir. Pehlivanlı, iki ihbarı Sükan'dan aldığı halde, yaptığı arama ve tesbit sonucunu, ona bildirmemiş, ifadesine göre sabah saat 9 da Bozbehlî'ye anlatmıştır.

Yukarıdaki, olaylar tesbit edildiği halde, Sükan, Senato'ya bâlâ «tek kimseye telkin ve görüş bildirmediklerini» ileri sürmekte ve «sıpat edim, delil, vesika getirin» demektedir.

Bu arada 27 Mayıs hareketine satılan ve 27 Mayıs'tan sonra devletin pek çok kilit görevlerinde bulunan emekli Hâkim Yüzbaşı ve Ulus Gazetesi fıkra yazarı Fikret Ekinci, Sükan ve polislerinin Meclisi birlikte basıp, etrafı birlikte aradıklarını kesin bir dille ileri sürmüştür. Ekinci şöyle demektedir:

«6.7 Mayıs gecesi, saat 24'e pek az kala, İçişleri Bakanının şahsi muhbiri, özel telefonundan, makamında Sükan'ı aramıştır. İçişleri Bakanına, Bakan çabıma odasına aitmiş ve ara bir kapıdan girince, küçük bir oda vardır. O zeti görülmelidir bu odada yapdır. Sükan, özel muhbirinden aldığı telefon üzerine, bu odaya geçmiştir ve paralel bağlı, bu odadaki telefonla muhbirle görüşmüş ve

muhbirin ihbarını teypte almıştır. Bu teyp bandı kendilerindedir. Muhbirin adı bizde mahfuzdur ve şimdilik bunu açıklamayacağız. Yalnız, şu kadarını açıklayalım ki, Sükan tekrar yalan söylemeye kalkışmasın, olayı bilmekteyiz çünkü. Şahsi muhbiri, ihbarın ertesi günü, bazı kişiler tarafından, ne sebepten olduğu bilinmez, «Angora pastahanesinde» dövülmüştür.

Ihbarın mahiyeti, zaten bir yazı veya teksir makinesinin dışarı götürülmesiyle ilgili değildir. Beş otomobil içinde Meclise gelen söz de komünist talebelere, Bunun üzerine, Sükan ve akıl hocası polisleri, hayali suçluları, suçlularında bastırarak için bu şereflî kimseye paylaşmamak kışkırttığı ve cimrilik içinde, Büyük Millet Meclisi'ne baskına gitmişlerdir. Sükan ve polisleri Büyük Millet Meclisi'ni, birlikte basıp, etrafı aramışlar, fakat muhbirin ihbarının yalan olduğunu anlamaya bakanlığa dönmüşlerdir. Olayın meydana çıkacağı endişesine kapılan Sükan, polislerin verdiği akulla ikinci bir tertip düzenlemiştir. Bu tertip, bildiğimiz gibi AP, İdare Amirinin çağırılıp, ma Nüm mizansenin sahneye konmasıdır. Tahsil olmayan ve bu yüzden kompleksler içinde çırpınan İdare Amirliği Zihni Pehlivanlı, okşanan bir gurur ve vaid içinde aramaya giriştiği düşünülebilir. İkinci arama, bay Sükan ve suç ortağı bazı siyasî polis mensuplarının gizlemek için tertiplenmiştir.

Şimdi, Bay Sükan'a millet önünde bunu yalanlamaya gücü varsa, yalanlamasını bekliyorum. Bizzat kendi iftiharını yüzüne çarpacağına...

İddia, yener yutulur cinsten değildir. Fakat Ulus gazetesinden sonra, Akşam ve Milliyet gazetelerinde de yer alan bu müthiş iddia, Senatoda üstü kapak geçildi. Yalnız sabah gazetesi, karşı taarruza geçerek, «İkinciyi MDO'culukla ve tertibin içinde olmakla suçluyordu: «Bay Ekinci, siz, Turhan Feyzioğlu'nun Başbakan Yardımcısı iken Millet Meclisi kürsüsünden açıkladığı ve MDO ve SDK isimli beyannameleri kaleme alan şahıs değil misiniz? (.....)»

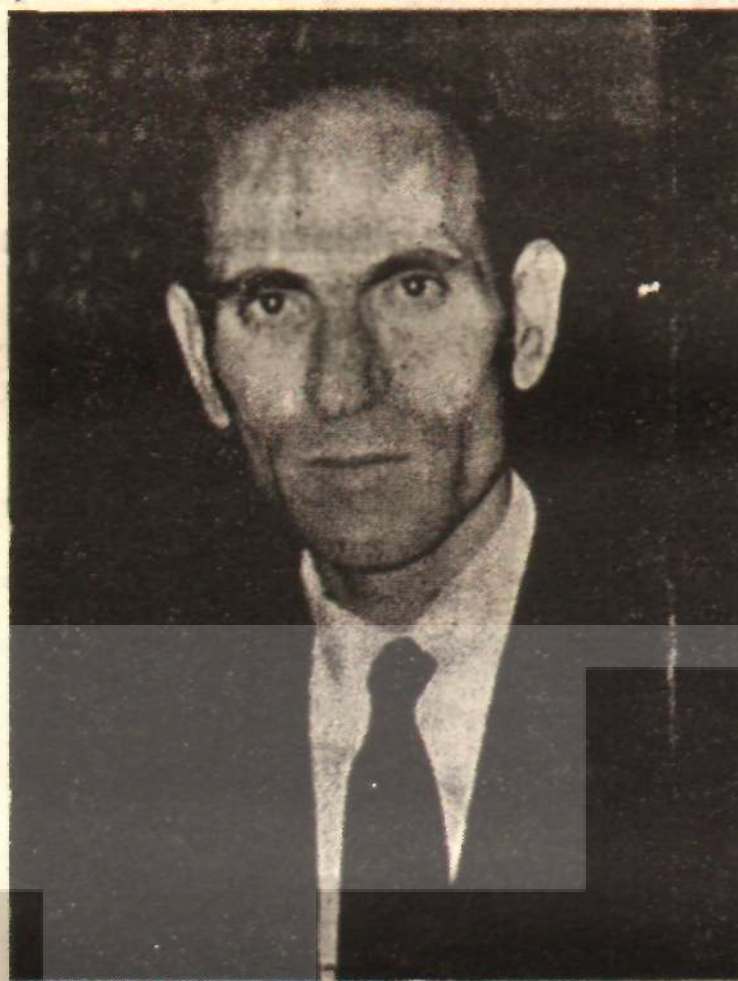
Bay Ekinci, 10 Ekim seçimlerinden sonra AP iktidara gelince kanunsuz faaliyetlerine devam edemediniz. Çünkü Hükümet, Türkiye'de huzur ve nizama sağlamak için bütün tedbirleri alıyordu. Fakat siz Devletin huzurunu bozucu faaliyet gösteremediniz vakit rahat edemiyordunuz, bir iki denemeye giriştiniz, fiyaskoyla neticelendi. Polis beyannameleri ve nere de basıldığını tesbit edip meydana çıkarıyordunuz. Gayet kur naz bir insan olduğunuzdan yakasına polisin elinden kur tanyordunuz. Piyonlarımız ya kayı ele veriyordu.

Düşünüp taşındınız. beyan nameleri Meclisin daktilolarında yazar ve teksirlerinde basarsanız, polisler Meclise giremeyeceklerinden beyannamelerin nerede ve kimin tarafından yapıldığı öğrenilemeyecekti (.....)

Sizin muhbiri olarak şüphelendiğiniz eski ideal arkadaşınızdır. Ama siz kendisinden şüphelendiğiniz için 27 Mayıs Milli Devrim Derneği üyelerinden altı genç kendi sini dövmelerini ve korkutarak, size ait olan ve hepsi de kanun dışı bulunan işlerinizi açıklamalarının önüne geçmeler için vazifelendiriniz. Bunlar meçhul şahıslar değildir. Altısının da ismi, polis tarafından bilinmektedir. İkisi yakalanarak Adli yeye sevk edilmiştir.

Ihbarın ash, (daktilo makineleriyle ilgili olmayıp, beş otomobil içinde Meclise gelen, sözde komünist talebeler dir) diyorsunuz.

Bay Ekinci, Mecliste müs tahden olmadığınız göre, o

FİKRET EKİNCİ
Meydan okuyor

saatte siyasî polise faaliyetleri bilinen gençlerle birlikte Mecliste ne işiniz vardı? Bugünlük burada kesiyoruz. Devam ederseniz, devam ede ceğiz».

Meclis baskını, böylece bir James Bond hikâyesi haline gelmektedir. Dayak vıyan «şahsi muhbiri» kimdir? Ankarada herkesin ağzında dolayan söylentilere göre, muhbiri, dört yıldır Hukuk Fakültesinin birinci sınıfında bulunan müzmin bir talebedir. Son günlerde kadar gençlik övütlerinde çeşitli görevler almış, gerek öğrenci liderleriyle, gerek politikacılarla sıkı ilişkiler kurmuştur. Müzmin öğrenci, 21 Mayıs ihtilâli tesebbüsünden sonra, Talât Aydemir lehine yayımlanan bir bildiri dolayısıyla bir kaç talebeyle birlikte vakalanmış, ancak arkadaşlarının ceza almasına karşılık, o bera at etmiştir. Hapishanede iken Kürteçülük sanıklarıyla dostluk kurmuş ve sonra bunların aralarında konuştukları rıya polise ihbar etmiştir. Kürteçülük konusundaki Bekata — Azizoglu catısması do laısıyla kurulan Parlamento Komisyonunda ifade vermiş ve bu ifade üzerine, bir milletvekilinin, onun ne sıfatla Kürteçülük sanıkları arasında bulunduğu sorusu cevapsız kalmıştır.

Müzmin talebenin barlarda hâdises çıkarttığı ve yukarıdan gelen telefonlarla serbest bırakıldığı defalarca görülmüştür. Hovarda genç, son zamanlarda barlarda bol para harcamağta idi.

Müzmin talebe, 27 Mayıs Milli Devrim Derneğinin içine sızmayı ve hatta Senato'da bir görev almayı sağlamıştı. Ama Dernekteki durumu sarsılınca gözden düşen müzmin talebe, bir büyük darbe ile «dadel itibar» etmek istemiştir. «Arabalarla Meclise giden gener» ihbarı, böylece doğmuştur.

Bu söylentiler, Fikret Ekinci'nin iddiası ve Sabah gazetesinin tehditkar karşı iddiası ve Ekinci'nin «Yalnız küçük dilinizi vatmanız lele şu kadarını yazayım ki, muh

biri de, onun dövülmesini de, olayın biçimini de, bizzat Sükan ve Demirel'in ifadelerinden öğrenmiş bulunuyorum. Bu sizleri çok aşar. Şimdilik şu kadarını söyleyeyim ki sizlerin kafasıyla yeni tertip hazırlayanlar bir kere daha ke paze olacaklardır» diye meydan okuması, Meclis aramasının daha bir çok karanhk noktaları bulunduğunu ve meselenin şimdiki görüldüğü den çok daha vahim olduğu nu ortaya koymaktadır. Sıradan bir kişi olmayan Fikret Ekinci, en kesin dille ağır bir suçlamada bulunmuş ve Sükan'ın polisleriyle birlikte Meclisi bastığını ileri sürmüştür. Bu ağır suçlama karşısında Bakan, uzun süre susmuş ve Milliyet muhbiri nin bu konudaki sorusuna da kesin bir cevap vermemiştir. Bu durumda, «sessizlik» anlaşılır şey değildir.

Son Türk Devleti ve Demirel

Seçim kampanyası büyük bir ilgisizlik içinde, fakat sert geçeceğine benzemektedir. İktidarın yedi aylık bilançosu sıfırdan da kötüdür. Seçim Kanunu denemesinden sonra, Meclis araması gibi vahim bir olay, muhalefeti en sert biçimde iktidarın karşısına dikmiştir. İnönü'den farklı olarak, AP'li seçmeni bir ölçüde etkileme gücü olan Bölükbaşı, AP'yi sarımsak için bütün belâgatını seferber etmiştir. İnönü ise, CHP'li seçmenlerin seçime istisna kını ve teşkilâtın şevkle çalışmasını sağlamayı ön plân da tutan konuşmalar yapmaktadır: «AP'yi doğru yola getirmek için, muhalefetin oyu artmalı, AP'nin ise azalmalıdır». AP ise, Bölükbaşı'yı dahi TIP'çilikle suçlamamın yanı sıra, Hükümeti çalıştırmayan muhalefeti millete şikâyet etmektedir. Bütün bunlarda bir yenilik ve acayiplik yok.

Kampanyanın tek acayipliği Süleyman Demirel'in «Son Türk devletinin koruyucusu» olarak ortaya çıkması ve «Türkiye müstemele ve Türk halkı müstemele

halkı değildir» diye çalım satması teşkil etti. Demirel, bu sözleri, hem de Atatürk'le bir likte «son Türk devletini kur taran ve kurun» İnönü'yü tel mihen söylüyordu. Demirel'in siyasî tarihimize geçmesi ge reken sözleri şöyledir:

«Son Türk devletini yıkıp, bunun enkazı üzerinde vira ne kuşları gibi ötmek isteyenler muvaffak olamayacaklardır. Türkiye müstemele ve Türk halkı müstemele halkı değildir. Bu mücadeleden Türk milleti muzaffer çıkacaktır».

Demirel'in ağzında saheserlegen bu sözlere, İnönü'nün hayretle temas etmemesi imkânsızdı. Nitekim, kampanyayı acıs konuşmasında İnönü şöyle dedi:

«Başbakan son günlerde, Türkiye'nin müstemele olmayacağını söylemiştir. Bunu kime, ne için söylediğini anlamıyorum. Bu fikri kendisine iyi mal etsin, yakın arkadaşlarına iyi anlatın. Bu akılların muhatabı millet içinde pek azdır. Cumhuriyet Halk Partisi içinde ise hiç yoktur».

Demirel'in cüretkar sözlerine Turhan Feyzioğlu da ta kıldı: «Türk halkı, müstemele bekte halkı değildir, diyor. El bette değildir. Hiçbir zaman da olmayacaktır. Cumhuriyet Halk Partisi, Başbakanın da ha doğmadığı günlerde, vatan topraklarının müstemele olmaması için kurulmuş bir siyasî partidir».

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiyeyi siyasî veya iktisadî bakımdan bir sömürge haline getirmek isteyen dış ve iç düşmanlarla sayasın olan bir partidir.

Hiçbir dış kuvvetin, hiçbir dış menfaat çevresinin veya bunların Türkiye içindeki hiçbir temsilcisinin gücü, Türk milletini siyasî ve iktisadî bakımdan sömürge halkı haline getirmeye yetmiyecektir».

Son Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk yolunda daima yaşayacak ve yükselcektir. Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte kurulmuş olan CHP, bu devlete dıştan veya içten yönelecek her ykıcı hareketin karşısına dikilecektir».

Demirel ve son Türk devletini, onu yıkmak istediğini söylediği İnönü'nün elinden kurtarmak! Türkiye, tarihinde, sözün bu ölçüde anlamını yitirdiği başka bir dönem herhalde yaşamamıştır.

Sunay ve 19 Mayıs

Cumhurbaşkanı Sunay'ın liderlerle yaptığı görüşmeler pek ümit verici olmadı. Görüldü ki, ancak seçimlerden sonra partiler arasında, kâğıt üzerinde bir «asgari müs terek» bulmak belki mümkün olur.

Bu görüşmelerde, Başkan Sunay'a hâkim gözüken tarafsızlık anlayışı, 27 Mayıs'ı çeyrelerde hafiften bir halde val kırıklığı varattı. Başkan, partilere karşı elbette tarafsız olacaktı. Fakat 27 Mayıs, lâiklik ve Anayasamın korunması gibi konularda tarafsızlık düşünülemezdi. Devletin başındaki kişi bu meselelerde tarafı olmak ve ağırlığını bütün gücüyle hissettirmek durumundadır. Bu bakımdan, Başkan Sunay'ın 19 Mayısta yapacağı beirtilen konuşma önemle bekleniyor.

Sunay, 19 Mayıs konuşmalarını yeniden ihya etmekte, verinde bir jest yaptı. Yalnız bu, bir biçimden ibaret kalmamalı ve 19 Mayıs nutukları, gerçekten 19 Mayısçı olmalıdır

Başbakan Demirel, Raymond A. Hare ile Yabancı sermayenin faydasını seçmiş...

Amerikan Kongresinde Türkiye

Amerikan Kongresi komisyonlarında, yardım verilen ülkelerin durumu, gizli oturumlarda sık sık konuşulur. Ve bunların sansür edilmiş bir kısmı zaman zaman yayınlanır. Eğer bu gizli oturumlarda konuşulanlar tam olarak açıklansa, yardım verilen ülkelerin nasıl bir sömürge durumuna düşürüldüğü apaçık ortaya çıkacaktır. Zaman zaman açıklanan sansürlü kısımlar dahi, dış yardımların Amerikan tekelcilerinin emrinde nasıl bir tuzak olarak kullanıldığını göstermeye yeterlidir. Nitekim Cumhuriyet'in Washington muhabiri Fred J. Zusy, bunun yeni bir örneğini çözenler, de verdi: Temsilciler Meclisi Dış Meseleler Komitesi, eski Ankara Büyükelçisi ve şimdi Orta Doğu İşlerinde Dış İşleri Bakanının Yabancı Dönerisi olan Raymond A. Hare'i sorguya çekmiş. Sorgu sırasında Pensilvanya temsilcisi Thomas Morgan, «Türkiyede gümrükler çok yüksek. Bu, yabancı sermaye yatırımları için iyi değil. Türk Hükümetine indirmek için çaba gösterdiğiniz mi?» diye soruyor. Hare ise, gümrük tarifelerinin yükseklüğünden çok, ithalatı izne bağlamamanın güçlük yarattığı cevabını veriyor. Yani, her ikisi de, Amerikan Hükümetinin, ithalat tahditlerini kaldırarak Türkiye'yi açık pazar haline getirmesi yolunda çaba göstermesini kabul etmiş olur.

Hare ve Dış Yardım Yönetmeni Macomber, ayrıca, Türkiye'de devletçiliği tasfiye etmek istediklerini ve AP'yi bu görüşü benimseyen için beğendiklerini açıklamakta sakınca görmüyorlar. Macomber'in ibretle okunacak sözleri şöyledir: «Gümrük tarifeleri çok önemli bir mesele olmuştur. Önemli olan, genellikle özel sektörün desteklenmesindeki aksaktır. Devletçilik, Türkiye'de eski ve hümmet gören bir görüştür, biz ise Türkiye'nin problemlerinden çoğunun devletçilikten ileri geldiğini düşünmüyoruz. Orada özel sektör, daha çok rol verilmesini görmekten sabırsızlığı içindeyiz. Seçimle başa gelen yeni iktidar da, aynı şeyden (devletçilikten) sıkıştırdı.»

Hare de bu sözleri şöyle tamamlamaktadır: «Bürokrasinin bir kısmının (Planlamanın ve Maliyenin dürüst yüksek memurlarını kast ediyor) dış yatırımlara tüm sempati ile baktığı konusunda şüphe yoktur. Aksine belirtilere de, çok şahit olduğumu söyleyebilirim.

Ancak, şimdiki hükümet özel sektör taraftarı ve özel sektörden yana görünmüyor. Bu görünüşte kendi özel sektörleri olduğu kadar, yabancı özel sektörler de vardır.

AP iktidarda dönmüştür ve bu parti, orta sınıf ile özel teşebbülere partisidir.»

Bu sözlerden çıkan anlam açık. Dış yardımlar, devletçiliği tasfiye ve yabancı sermayeye kapılmak için bir bası aracı

olarak kullanılmaktadır. Amerikan Büyükelçisinin ve AID'nin başlıca görevlerinden biri budur. Süleyman Demirel ise, hâlâ «Efen dim ben, yabancı sermayenin işime gelenini alırım, işime gelmeyenini almam» demektedir. Bunu yapabilmek için, önce, şu veya bu firmaya değil, Amerikan Hükümetine hayır diyebilmek ve dış yardımlara asla muhtaç bulunmamak gerektir. Bütün ümföni Sam Amca'ya ve dış yardıma bağlayanlar ise, yabancı sermayenin sömürücü hegemonyasına düşmek zorundadırlar. Madenleri de, petrolü de, Petro-Kimya sanayisini de yabancı tekelciler peşkeş çekmeye mahkumdurlar. Bakan Mehmet Turgut, Bakanlar - Özel Sektör toplantısında, bu gerçekleri edebir formülle dile getirmiştir: «Tabii kaynaklarımızın tesbiti ve değerlendirilmesinde, gelişmiş memleketlerin, sırtlarını mahsul olan tecrübe, teşkilat ve teknik imkanlarından yararlanacağız.»

Yeni dış yardım programı

Başkan Johnson'un bu yılki dış yardım programı biraz daha ufalmış bulunuyor. Johnson, bu yıl Kongreden son 18 yılın en küçük dış yardım miktarını istedi. Talep, ancak 3,4 milyar dolar. Bunun 917 milyon doları doğrudan doğruya askeri yardım. 747 milyon doları ise, ağır savunma yükü altında bulunan ülkelere getirilen «savunma desteği». Böylece, gerçek ekonomik yardım için 1,7 milyar dolar kalıyor. Bunun 543 milyon doları «Savunma için ittifak» programı gereğince Güney Amerika'ya gidiyor. 665 milyon dolar kredinin de (hibe değil) onda dokuzu, Hindistan, Pakistan, Nijerya, Güney Kore ve Türkiye gibi beş ülkeye ayrılmış. Türkiye'nin bu kredilerden 50-60 milyon dolar alacağı tahmin edilebilir. Ayrıca azami 70 milyar dolar tutarındaki mutad yardımlarına buna eklenmiştir. Gıda fazlası yardımları ise, bu yıl fena halde azalmıştır. Soyaya artık döviz ödenmektedir. Sütlü mamuller için de durum aynıdır. Pirinç, ortaklıktan kaybolmuştur. Verilen buğdayın da miktarı düşmüştür. Belki de bir iki yıl sonra, gıda fazlası yardımı tamamen duracaktır. Azalan dış yardıma ve artan borca karşılık, yardımların şartları gittikçe ağırlaşmaktadır.

Ve Johnson, ağır şartlı, özensiz miktardaki dış yardım programını «fakirliğin temelindeki nedenlerine hücum için» istediğini Kongreye söylemektedir.

Üçüncü bomba!..

Çin, üçüncü atom bombasını patlattı. Nükleer silâlanma yolunda ilerleyen Çinlilerin önümüzdeki bir kaç yıl içinde ulaşacakları noktayı şimdiden hesaplayanlar «Çin meselesi» ni artık bambaşka ölçülerle ele almaktadırlar.

Yakıyık «Şark meselesi» gibi bir de «Çin meselesi» vardı ve Batı kapitalizminin sofrasında sık sık tartışılırdı. Zira Çin, sömürgecilerin iştihasına sunulmuş bir ülke idi. Saldırlara, sömürmeye, iç savaşlara açık bir ülke. Çinliler eski ve şerefli tarihlerine rağmen, hakaret gören, onuru çözünen bir ulus olmuşlardı.

Şimdi her şey değişmiş. Çin, yeryüzünde söz sahibi bir kudret hâline girmiştir. Bağımsız bir devlettir. 700 milyona yaklaşan nüfusu, ve âdetâ askeri disiplini yakın toplum yaşayışıyla yakın geleceğin çöküntülerini silmiş, geleceğin planlarını gerçekleştirmeye koyulmuştur.

Çin bu işi hangi metodlarla başarmıştır? Bu metodları beğenmek veya beğenmemek başka şeydir. Çin toplumunun bugün vardığı elle tutulur sonuçları kabul etmek başka şeydir. Ve Çin gibi yılda 35 milyon nüfus artışı ile karşı karşıya eski bir afyon sömürgeci komünist rejime hen nedenleri tarihi ve iktisat açısından tarafsız şekilde incelemek bambaşka bir şeydir.

Bilimsel düşünce, olgular karşısında objektif kalabilmekle mümkündür. Bu bakımdan Çin'in ve öteki ülkelerin rejimleriyle uğraşmaktansa Çin gelişmesinin Türkiye bakımından taşıdığı anlamı araştırmakta fayda vardır.

Zaten dış politika ilişkilerinde devletlerin rejimleriyle uğraşmak devletleri çıkmazlara götürür. Türkiye İkinci Dünya Savaşından sonra bu çıkmazın içine düşürülmüştür. Özellikle bir diplomatın, rejim tercihlerini devletin dış politika ilişkilerinden kesinlikle ayırabileceği bir sorumluluğa ulaşması gerekir. Atatürk, farklı rejimlerdeki devletlerin dostluk içinde yaşayabileceklerini sık sık tekrarlamıştır. İsmet Paşa da aynı gerçek çilik açısından olayları değerlendirmiştir.

Gerçekte Türkiye'nin içinde bulunduğu durumda NATO anlaşması içinde faşist Portekiz diktatörlüğüyle müttefik olduğu görülmektedir. Öte yandan CENTO içinde Şah'ın diktatörlüğüyle de yakın ilişkiler kurulmuştur. Buna karşılık yıllardan beri süregelen bir propaganda Türkiye ile Sovyetler arasındaki dış politika ilişkilerini komünist rejimin niteliğine bağlamaya çalışmaktadır. Kökünden yanlış bir düşüncedir bu. Cumhuriyet başyazarı Nadir Nadî'nin bir başyazarında pek güzel belirttiği gibi, Rusya Çarlık ve Türkiye Padışahlık ile yansızlıktan Türk-Rus ilişkileri daha iyi idi de her iki ülkede Cumhuriyet hâs ediliye mi bozuldu?

Tersine Cumhuriyetin ilk yıllarından 1945'e kadar Ruslarla iyi münasebetlere girilmiştir. Ta

rihten ahnan dersler gösteriyor ki, Türk dış politikasını her çeşit ön yargılardan uzakta tamamen milli çıkarların gerektirdiği biçimde yürütmek gerekir.

Çin gelişmesini de ön yargılardan sıyrarak izlemeyi, gerçekçi bir dış politika yürütmek bakımından zorunlu buluyoruz. Bir bakıma Çin'in Türkiye'ye çok uzaktaki bulunduğu ve henüz Birleşmiş Milletlere kabul edilmemiş bir devletle ilişkiler konusunda kafa yormanın erken olduğu söylenebilir. Olaylar bu iddianın tersini ispatlıyor. CENTO içinde müttefik bulunduğumuz Pakistan'ın dış politikasında Çin ile münasebetleri büyük ağırlık taşımaya başlamıştır. Balkan komşularımızın Rusyaya karşı tutumlarında Çin gelişmesi büyük etkiler yaratmaktadır. Romanya'nın gittikçe bağımsızlaşan dış politika tutumunda Çin gelişmesiyle paralel kuranlar vardır. Sınırlarımızın yakınındaki ve komşularımızdaki değişimler Çin gelişmeleriyle çok ilgilidirler.

Mao Ce Tung'un Çin'i, bugün dünya politikasının çizgilerini tayin edebilecek bir etken olarak ortaya çıkıyor. Çin-Rus rekabefini de dikkatle izlemeliyiz. Rusyanın karşısında bir rakip, ve Amerikanın karşısında bir yeni büyük güç Türkiye'nin dikkatleri için daha şimdiden cazibeli.

Bir nokta daha: Bugün dış politika sınırlarında genellikle Çin'in savaşçılığından söz edilmektedir. Son atom denemesi bu sözleri daha da fırsat vermiştir. Oysa Çin, sert sözlerinin ardında yumuşak bir politika gütmekte ve âdetâ barışçı bir ümitlik kazanmaktadır. Bu hâlin en basit kanıtı Kuzey ve Güney Vietnam'daki tutumdur. Bugün Kuzey ve Güney Vietnam'da Çin askeri yoktur. Bu na karşılık Güney Vietnam'da yüz binlerce kişilik bir Amerikan ordusu bulunmaktadır. Amerikanın Çin sınırlarını aşan hava tecavüzlerine karşı Çin'in soğukkanlı davranışı dikkatli gözlerden kaçmıyor.

Herhalde üçüncü atom bombasını patlatması, bütün dünyanın gözlerini Çin'e çevirmiştir. Dünyanın en kalabalık nüfusuna ve atom gücüne sahip bir ülkesi olan Çin'i Birleşmiş Milletlere almamakta ısrar etmek mantık dışıdır.

Türk aydınları Çin gelişmesini dikkatle izlemek, Çin denemesinin sonuçlarını araştırmak zorundadırlar. Ünlü deyişle «Dünyada yaşayan üç insandan biri Çinlidir». Her yıl bir Türkiye nüfusu kadar artan, ve atom denemelerini birbiri ardından piyasaya çıkaran bu ülkeyi yok saymak hiçbir devlet için mümkün olmayacaktır.

İlhan Selçuk

Turan Emeksiz'e Uzanan Dil

27 Mayıs aleyhtarlığında gözü dönmüşlüğü yeni bir örneğini AP borazanlarından Adalet gazetesi verdi. «Büyük Ufaat» diye açılan reklam kampanyasının sonunda, gazete, açıkladı ki Devrim Şehidi Turan Emeksiz, «bir komünist ajan» imiş...

İktidar borazanının bu «büyük Ufaat» yaparken kaynağı, meşhur ve malûm «Bizim Radyo»dur. Gazetenin yazdığı doğru ise, «Bizim Radyo»nun bir yayınında Turan Emeksiz'in Komünist Partisi Üniversite hücreci sekreteri olduğu ileri sürülmüş. O «Bizim Radyo» ki, mahiyeti herkeşçe bellidir ve herkes gibi Adalet gazetesi de onun «müfteri» ve «yalancı» olduğunu, hangi maksatlara hizmet ettiğini bin defa yazmıştır, ama ne gam? Aynı radyonun, bir vatan evladını, bir şehidi lekeleyici yayını, iktidar borazanının çöle mal bulmuş mağribi iştihası ile saldırdığı bir «malzeme» teşkil edebilmektedir! Yakun-De mir'in konuşmalarını Türkiye Radyoları ile yayınlamaya kalkan zihniyetten başka bir şey beklenir miydi? Yazık, çok yazık!

Kıbrıs gajı

Yunanlılarla ikili görüşmeler yapılacağını Türk Hükümetinin açıklamakta aceleci davranması, yeni Yunan Dışişleri Bakanı Tumbas'ın sert bir yalanlamasına yol açmıştır! Rum kamu oyunun hassasiyeti göz önünde tutularak yapılan bu yalanlama, Atina'da kamu oyunun, Türkiye'yi Kıbrıs meselesinde başlıca taraflardan biri saymadığını göster-

mesi bakımından anlamlıdır. Yunanlılar, bizimle masa başına oturlarsa, bu kamu oyununa rağmen ve lütfen olacaktır! Ashında durum tam tersinedir. Mevcut şartlarda masa başına oturmak Türkiye değil, Yunanistan kazançlı çıkacaktır. Nitekim Türk Hükümeti de, Birleşmiş Milletler yenilgisinden sonra, Yunanistan ile müzakere aramıyacağını açıklamıştır. Anglo-saksonların ısrarlı telkinleriyle bu tutumdan vazgeçilmiş olunacak ki, Türk Hariciyesi, Yunanlılarla ikili müzakereler yapılacağını acele müjdelemiştir!

Ve yeni bir açıklamayla, ikili görüşmelerin yapılacağını teyid etmiştir.

Mevcut şartlarda, Yunanistanla ikili görüşmelerden ne beklenebilir? Kendisi de Kıbrıslı olan Prof. Ahmet Şükrü Esmer, bu soruyu bütün açıklığı ile cevaplandırmaktadır:

Herşeyden önce, başlayacak görüşmelerin —eğer başlarsa— Zürih ve Londra anlaşmalarının imzasına varan görüşmelere hiç de benzemeyeceği gözönünde tutulmalıdır. Önceki görüşmelerde taraflar, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'den ibaretti. Kıbrıs İngiltere'nin elinde idi. Şimdi ortada bağımsız bir Kıbrıs devleti vardır. Onun gyabında yapılacak görüşmelerden kesin sonuç alınmaz. Sonra Stefanopoulos hükümetinin Meclisteki çoğunluğu birkaç sandalyeden ibarettir. Böyle zayıf bir hükümetin, Makarios'a meram anlatmak şöyle dursun Yunanlıları bile kendi görüşüne sürüklenebileceği şüphelidir.

Esasen Stefanopoulos, Enosis'e kalı bağlanmıştır ve görüşmele-

re ön şart olarak ileri sürmese bile, onun dışında bir çözümü kabul etmesi kolay değildir. Zürih anlaşmasına imzasını atan eski Dışişleri Bakanı Averof da Kattimerin gazetesine yazdığı makede, Enosis'in «Manevi, manîki ve her bakımdan, faydalı bir gaye teşkil» ettiğini belirtmiş, yalnız buna, hazırlarının sandığı gibi, zaman Yunanistan'ın lehine işler faraziyesiyle, beklemele değil, görüşmele ulaşabileceğini iddia etmiştir. İkili görüşmelere taraftar olan Markiznis de, Enosis'e gidilecek yolun bu olduğu kanısını açıklamıştır.

Şu halde Stefanopoulos, Kıbrıs meselesine her iki tarafın da kabul edebileceği çözüm şekli bulmak için değil, Enosis'i Türkiye'ye kabul ettirmek düşüncesine, görüşmeye girişmeyi tasarlamaktadır. Mesele'nin içine girdiği derin çıkmaz ve Türk - Yunan ilişkilerinde gerginleşmekte devam etmesi, Yunan yöneticilerinde, zamana kendi lehlerine işlediği hakkında şüpheler uyandırmış ve Türkiye ile anlaşarak, Enosis'i gerçekleştirebilecekleri umudunu uyandırmıştır. Umut belki parlak değil, fakat kaybedecek bir şey de yoktur, üstelik, Kıbrıs meselesi dışında meselâ Türkiye'den atılan Yunan uyruklularına geri gelmeleri ve benzer menfaatlere sağlarsa, bu kazançlar da yeterlidir. Bu hesaplarla olacaktır ki, bir takım Yunan gazeteleri, gene Türk - Yunan dostluğuna üzerinde durmaya başlamışlardır. Görüşmelere girerken, Türkiye'nin nereye yürüdüğünü bilmelidir.

POLİTİKA VE ÖTESİ

DİLSİZLER KOROSU

Mehmed Kemal

Parti sözcüleri ve liderleri meydanlardan sonra, şimdi de radyoda konuşmaya başladılar. Yurttaş, söylenen sözlerden çok yapılan işlerin niteliğine bakmalıdır. Genel seçimden, Senato seçimlerine kadar geçen süre içinde, partiler iktidarda işler ne yapmışlar, muhalefette işler, neyin yapılmasına yardım etmişlerdir? Halkın yararına hangi kanun çıkarılmış, yahut böyle bir kanunun çıkarılmasında partilerin ortak payı nedir? Araştırdığımızda bulamayacaksınız.

Genel seçimlerden sonra geçen zaman, parlamentoda ve hükümet ederken israf edilmiştir. Şimdi halkın karşısına bir kez daha oy istiyerek çıkıyorlar. Halkımız okutulup eğitilmediği için bu konuları soracak güçte ve yetenekte değildir. Oynanan oyunun masum seyircisi durumundadır. Arada bir halka başvuruluyor, oy alınıyor, sonra «biçimsel parlamentoculuk» kılığında oyuna devam ediliyor.

Bu seçimlere de bütün partiler, bilinmeyen ve nerede olduğu gösterilmeyen bir düşmanla savaşarak girdiler. Bu düşmanın adı: komünizm'dir!...

Nerde bu düşman, adresi, kimliği, kişiliği belli değildir. Tanımlamasını kimsenin yaptığı yok. Sadece savaşılan bir düşmandan söz ediliyor. Söz edenler de, galiba doğru dürüst, bunun ne olduğunu bilmiyorlar. Komünizm, kaba bir tanımlama ile, işçilerin ve köylülerin bir örgüt altında birleşerek, parabalalarını ihtilalle devirmeleri demektir. Böyle bir örgüt altında birleşen kim vardır Türkivemizde?

Demirel, «biz bir felsefe mücadelesi yapıyoruz» derken, sözlerini «antikomünizme» dayandırıyor ve düşmanın belirleniyor. Ama ortada düşmanı göstermiyor. Elinde gizli ve açık polis kuvvetleri olduğu hâlde göstermiyor. Piyasaya bir komünizm düşmanlığı yayarken de ortaya, köfteci dükkânlarında hücre teşkilatı ile, kırmızı ışık altında gitar çalanlarla, ortaokul öğrencilerini tutuklayarak çıkıyor. Demek elinde ciddi kanıt ve belgeler yok. C.H.P. de bu seçimlerde bir yenilik getirdi. «Komünizme, irtica ve başkalarına» karşı çıktı. Öteki partiler de komünist düşman.

Öyleyse önce elbirliği ile şu komünistleri bulalım da siyasi partiler de başka bir düşmanla gönül rahathığı ile savaşsınlar, rahatlasınlar, işlerine baksınlar.

Diyelim ki, Türkiye'de bir komünist parti kuruldu ve bu seçimlere girdi. Seçim mücadelesinin en cafcıflı geçtiği A.P. ile C.H.P. arasında ne yapabilir? Ne kadar oy alabilir? Ne başarı sağlayabilir? CKMP - YTP - TIP ne başarı sağlayacak ki, Komünist Partisi de onu sağlasın. Hem de seçim birleşik oy pusulası ve milli bakıve ile varılmış olsa dahi!...

Öyleyse bu komünizm düşmanlığı bir numara.

Hani gelini ortaya çıkarmışlar:

«— Oyna!..» demişler.

«— Yerim dar...» karşılığını vermiş.

Yerini genişletmişler:

«— Hadi oyna...»

Bu sefer de:

«— Yenim dar...» demiş.

Suçtu giydiği fiistanın darbına bağlayan gelin:

«— Oyun bilmiyorum...» diyememiş.

Bunlar komünizmi târif etmezler, nerde bulunduğunu göstermezler, devleti ele geçirirler, kökünü kurutamazlar, sadece komünizmin düşmanlığından söz ederek halkı kandırırlar. Bir memlekette, bir öğretimin, kitabı yasaktır, partisi yasaktır, propagandası yasaktır, ama düşmanlığı vardır. Mücadelesi yapılır.

Hani kim, kimi enayi yerine koyuyor doğrusu söylemeye dilim varmıyor. Bir gün biri, çıksa da:

«— Bu memlekette komünizmden söz etmek yasak» dese..

Politikacı ts, yazarı ts, gizli polisi ts, olacaktır. Belki de daha ciddi ve tatlı konular açılacaktır. Şimdi konuşur gibi olan bu adamlar «dilsiz» kalacaklar, biliyor musunuz, «dilsiz».

siyasi no'lar

Devlet vatandaşa küfredebilir mi?

Cetin Altan'ın anasına söven polis raporu meselesini hatırlatan bir dava ya halen Amerika'da Baljmor Federal District Court'da bakılmaktadır. Bir Estonyalı müftecî Raus, Kanada vatandaşlığına geçen başka bir Eston yalı müftecî Heine için, onun komünist olduğunu. Sovyet gizli polisinin emrinde çalıştığını üç kez alenen ileri sürmüş ve bu bilgiyi Amerikan

resmi makamlarından aldığı söylemiştir. Heine de bu nun üzerine 110 bin dolarlık bir hakaret davası açmıştır. Duruşma sırasında Raus'un avukatı CIA'dan bir belge getirecek. müvekkilinin CIA emrinde çalıştığını, muhakemeye muhatap olamayacağını ileri sürmüştür. Geçen ay, CIA daha da ileri giderek, davaya doğrudan karışmış ve mahkemede demiştir ki, «Raus'a, Heine'in komünist ajanı olduğu volundaki bilgiyi CIA vermiştir ve onu bu bilgiyi yaymakla görevlendirmiştir. CIA'ya göre, 1959 ta rihi bir Yüksek Mahkeme kararı, görev sırasında suç işleyen resmi kişilerin takibata uğramayacağını öngörmektedir.

Olay, Amerika'nın liberal çevrelerinde büyük tepki yarattı. Zira CIA istediği kişilerin şerefini iki paralık edecek, fakat mutlak dokunulmazlığa sahip olacaktır. Bu,

bir nazi metodudur. CIA, kişileri lekelemeyi, bilinçli bir politika aracı olarak kullanmakta ve bunu mutlak bir dokunulmazlık içinde yapmak istemektedir. Demokratik denen bir ülkede bunu kabule imkân yoktur. Yüksek Mahkeme de, resmi kişileri görevleri sırasında korumak is terken herhalde devlet organlarının vatandaş lekelemeyi sistemli bir metod haline getirmeleri yolunu açmak istemiyordu.

Şimdi Amerikada mahkemenin kararı beklenmektedir. Savcı Katzenbach, CIA'nın iddiasını desteklemekten kaçınmıştır. Hâkim Thomsen de «Kanımca, şikâyetçinin dava açmaya hakkı vardır. Şikâyetçi komünist bile olsa, her kötülük onda bulunsun. Bu ülkede herkesin hakları vardır» diyerek, CIA'nın mutlak dokunulmazlığına karşı olduğunu belirtmiştir.

Yüksek Mahkeme tahmin edilir ki, «Ben memleketin yüksek menfaatleri uğruna istediğime küfredirim» diyen CIA'ya gereken ders verecektir. Türkiye'de ise, «vatandaşın anasına küfreden polis raporları meselesi» unutulup gitmiştir.

Alkılıç'ın Mahkûmiyeti

Geçen hafta, tarihi bir belge olarak genç nesillerin hayretine sunulacak olan bir mahkûmiyet kararı. İstanbul Beşinci Ağırceza Mahkemesi, Yargıtay'a mecburen uyararak aldı. Biri hâkim, öte-

Sadı Alkılıç
«Üzgün değilim»

ki doktor iki çocuğun babası olan ve yirmi küsur yıldır memuriyet yapan 60 yaşında ki Sadı Alkılıç, sosyalizmi savunan bir yarışma yazısı zünden 6 yıl 3 ay hapis yatacağı. Alkılıç, cezaevine gön derilmiştir.

Alkılıç'ın yarışma yazısı hakkında, başta İtalyan Cumhurbaşkanı Saragat olmak üzere, ünlü Avrupa sosyalistleri ve Hüseyin Nâli Kubalı ve Bahri Saver gibi Türk profesörleri suç olmadıklarını belirtmişlerdi. Ağırceza Mahkemesi de, Alkılıç'ın beraatına karar vermişti. Fakat Yargıtay direktifli Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin beraat kararını bozan ilâmında «Birlikliye ne hâcet? Yazı apaçık komünistlik propagandası» denmekteydi. Bunun üzerine rinedir ki, İstanbul Üçüncü Ağırceza Mahkemesi Başkanı Ulner Yüceöz ve üye İsmet Peksoy, kendilerini red kararı almışlardı. İki hâkim, Türk hâkimlerine şeref getiren red kararında şöyle diyorlardı: «Suç konusu yazının birlikli sedilmeksizin doğrudan doğruya, acıca ve hiçbir tereddüde mahal bırakılmıyacak şekilde komünizm propagandasını kapsadığını delil olarak kabulü, değil müessesesini inkâr ve mahkemenin tak-

dir hakkına bir taarruz teşkil etmektedir.

Yargıtay'ın bu yolda bir mütalâayı ihtiva eden bozma ilâmının, âdeta bir mahkûmiyet hükmü mânasını taşıdığı görülmektedir.»

Dava, bunun üzerine, Üçüncü Ağırcezadan Beşinci Ağırceza'ya gitti. Beşinci Ağırceza da beraat kararı verdi. Ama Yargıtay Ceza Dairesi Genel Kurulu da Alkılıç'ın mahkûmiyetini istedi ve mahkeme de, çaresiz buna boyun eğdi. Alkılıç, «Sosyalizme inanıyorum ve bu uğurda mahkûm olduğum için müteessir değilim» diyerek cezaevine gitti.

Alkılıç hakkında bir de Yargıtay'a hakareten açılmış bir dava var. Bu haftanın başında bu davaya bakılırsa da, Alkılıç duruşmada bulunmadı. O, cezaevine girerken çocuklarına yazdığı mektupta şöyle diyor:

«Pek sevgili çocuklarım, Hasretle gözlerinizden öperim. Babanızın hayatında üzülecek değil, iftihar edilecek bir olaydır bu hapislik. Buna bilirsiniz.

Üzülmeyin, üzüntü sağlığını bozar; çalışma, direnme ve savuşma gücünüzü kırar. O kadar.

Bugün, tutuklandığım an gazetecilere de söyledığım gibi, ben

Türkiyemizin tek kurtuluş yolu olan sosyalizm yüzünden hapse girdiğim için hiç üzülmiyorum.

İnanmış insanları hapislikle korutmak mümkün değil. Bu yolda hapis, yüreği ve kafası yerinde insanların azim ve inadını çözmekten başka neye yarar?

Siz yaşamın ilerlemiş olmasına bakmayın, hâlâ kalbim otuz sene evvel, Harb Okulu son sınıfın son ayında, 21 yaşında sosyalizm uğruna Dersim'e sürgün edildiğim ateşli günlerin heyecanı ile çarpıyor.

İşinizde, imtihanlarınızda daha sıkı çalışın.

Sevgili Türkiyemiz de, sizler de çok iyi günler göreceksiniz, bundan başka hiç bir isteğim yok bu dünyada! Benim çektiğim ve çekeceğim helâl olsun. Torunlarımın yanaklarından benim için doya doya öpün. Annenize iyi bakın, hoşça kalın.

Sadı Alkılıç.

İkili anlaşmalar

Kontenjan Senatörü Sadı Koças, Senato Başkanlık Divanından, İçtüzüğü çığneyen Hükümetin uyarılmasını istedi. Hükümet, İçtüzüğe göre, soruları 15 gün içinde cevaplandırmak zorundaydı. Hâlbuki, Koças'ın ikili anlaşmalarla ilgili sorusu, aylardır

ÖLÜM ÖPÜCÜĞÜ

Johnson, Başbakan Ky'yi Honolulu'ya çağırdı ve «Seni destekliyoruz» diye Ky'yi öptü. Ama bu öpücükten sonra, Güney Vietnam Başbakanı başı, hemen belâya girdi. Ky, şimdi Da Nang şehrinde talebelerin, budistlerin ve halkın katliamına girişmiş bulunuyor. Akıbeti her halde feci olacak. Ünlü mizahçı Art Buchwald, «Johnson, bir de Charles de Gaulle'ü öpse» diyor

Charles de Gaulle'e karşı Amerikan tutumu ne olmalı? Bu mesele pek yakında çözülebilecek.

Geçen gün Dışişleri Bakanlığında gitim ve Fransa masasından bir kişiyle konuştum. Beklediğimden çok daha iyimser görünüyordu. Bu iyimserliği nedenlerini sordum:

— Şu sonuca vardık ki, de Gaulle ile artık tartışamayız. O halde, ondan kurtulacağız.

— Nasıl?

— Çok basit. Başkan Johnson, Başkan de Gaulle'ü Honolulu'ya davet edecek. Orada buluştukları zaman, Başkan Johnson, de Gaulle'ü öpecek. Öpücük fotoğrafı gazetelerde yayınlanınca, Fransız talebeleri sokağa incekler ve de Gaulle'ün istifa etmesini, yeni seçimler yapılmasını isteyecekler. İşte plânımız bu.

— Plân bana güzel gözüküyor, dedim. Ama Başbakan Ky'nin başına gelenleri gördükten sonra, de Gaulle'ü Honolulu'ya gitmeye nasıl razı edeceksiniz?

— Ona diyeceğiz ki, eğer gelmezseniz, Fransadaki bütün askerî birliklerimizi geri çekeceğiz.

— Çok ustaca düşünülmüş. Başının üstünde böyle bir tehdit dolasınca, de Gaulle gelmek zorunda kalacak.

— Her halde öyle olacak.

— Başkan Johnson, Honolulu toplantısında ne söyleyecek?

— Diyecek ki, de Gaulle'e, ABD onun hükümetini Fransanın tek meşrû hükümeti saymaktadır. Sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirmek için ona yardım karardayız.

— Eğer bu da de Gaulle'ün devrilmesine yetmezse, durum ümitsiz demektir.

— Dönüş yolculuğunda da, de Gaulle'ü desteklemediğimizi ispatlamak için, yanına bizim Başkan Yardımcısı Hubert Humphrey'yi vereceğiz.

— Onlar daha uçaktan inmeden, talebeler, Paris'teki Amerikan Elçiliğini yerle bir edeceklerdir.

— Biz de ümit etmekteyiz. Seçimlerin de dört, ya da beş aydan önce düzenlenemeyeceğini sanıyoruz.

— Bütün bunlar bana çok iyi plânlanmış görünüyor.

— Ne çıkacağını söyleyemeyiz. Ama Honolulu Konferansından iyi bir şey çıkacağından her zaman emindik.

— Beni affetmenizi rica ederim, ama size çok kaba bir soru soracağım. Ya Johnson değil de, de Gaulle, Johnson'u öperse, o zaman ne olacak?

— Açıkça ne demek istiyorsunuz?

— Yani demek isterim ki, Johnson için çok kısa boylu olan Başbakan Ky'yi öpmek çok kolaydır. Ama De Gaulle'in boyu, Johnson'unkinden uzun. Johnson daha onu öpmeden, De Gaulle'in onu öpmesi o kadar kolay ki...

— Dilinizin altındaki bakla ne?

— Eğer Johnson, De Gaulle'ü değil de, De Gaulle, Johnson'u öperse, Amerikalı talebeler Johnson'un istifasını isteyecekler mi dersiniz?

— (Dışişleri Bakanlığı memuru, tepeden bakan bir güvenlik içinde) Birisini ömede ilk davranma konusunda, Başkan Johnson üzerinde daima bahse girilebilir.

ART BUCHWALD

cevapsız beklemektedir. Koçuş meseleyi Ürgüplü Hükümeti zamanında ortaya atmıştı. O zamanlar, Hükümetin hiç değilse «Biz de bilmiyoruz. Dogmalar hazır değil» gibi bir mazereti vardı. Bugün dosyalar da hazır ve Başbakan Demirel, Yusuf Ziya Ortacı «İkili anlaşmalar konusunda sizi aydınlatayım» diye özel mektuplar da yazmaktadır, ama Senatonu aydınlatma ihtiyacını nereden se duymamaktadır!

Fakat ne yapırsa yapılın, ikili anlaşmalar üzerindeki esrar perdesi kaldırılacaktır. Zira Anayasaya aykırı olan bu anlaşmalar, tasdik için Meclise getirilecektir. Bu zorunluluğu, geçenlerde Mecliste gündem dışı bir konuşma yapan eski Dışişleri Bakanı Selim Sarper de belirtti. Sarper, Amerikalılarla varılacak anlaşma veya anlaşmaların Meclise tasdik lüzumunu hatırlattı.

Prof. Ahmet Sükrü Esmer de, üsler ve rampalarla ilgili bir yazısında, Meclis tasdikinin zorunluluğu üzerinde durmaktadır:

«İncirlik Hava Üssünün, Amerikalılarca kullanış şekli tehlikeler yaratıyor. Üs, üçüncü maddeye (NATO Antlaşması) dayanarak 23 Haziran 1954'de teati edilen mektuplarla Amerikan Hava Kuvvetlerinin istifadesine ayrılmıştır. Sözde Türk üssüdür Fakat Amerikalılar NATO ihtiyacılarını dışında da kullanıyorlar (...)

Üssün Türk komutanı ile Amerikalıların komutanı arasındaki ilişkiler nedir? U-2 casus uçağını 1960'ta kim uçurdu? 1958'de Lübnana giden Amerikan askerleri, incirlik üssünü neden kullandı?

Herhalde görüşmelerde bu meseteler, daha açık hükümlere bağlanmalı, uygulamaları garanti altına alınmalı, anlaşma muflaka Meclisten geçirilmelidir.

Prof. Esmer, bu arada «Atom silahlarının tetiği bizde» diyen Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu'na da nükleer silahlarla ilgili bazı gerçekleri hatırlatıyor:

Rampalara gelince: bunlar etrafındaki anlaşmalar daha az esrarlı değildir. Bildiğimize göre, bu mesele (1957) sonlarına doğru NATO Bakanlar Konseyinin Paris'te Başbakanlar kademesinde yapılan toplantıda bazı memleketlerde atom silahları stokları kurulmasını (stock piling) ve Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanlığının emrinde olarak atom başlıklarını fırlatmak (war heads) üzere orta men zilli balistik rampaların (I.R.B.M.) tesisi kararıyla başlanmıştır. Türkiye de bunları kabul eden bir kae devlet arasındadır.

Su var ki, Mc Mahon Kanununa göre, Amerika'nın ve receği atom silahları, ancak Amerika'nın rızasıyla kullanılabilir. Hükümler devlet sıfatıyla, topraklarında atom silahı bulunanlar da bu silahların kullanılması hususunda söz sahibidirler. Yani tetikte parmakları vardır, fakat çekemezler. İngiltere'de Atom Silahları Avrupa Komutanlığının emrinde değildir. İtalya da bu komutanlığın emrinde dir. Bunlar herkeşe bilinmekte olup, İtalya, anlaşmaları kendi Meclisinden geçirmiş iken, bizde gizlidir. Bilindiği gibi, Amerika bize sormadan, Küba meselesinde Kruşçev ile vardığı anlaşma sonucunda topraklarımızdan Jupiter'leri kaldırmıştır. Bunu tek tarafı olarak yapabilir miydi? Bu anlaşmalar yalnız bir tarafı mı bağlıyor? Bilinemez, zira anlaşmalar gizlidir. Bizce, Jupiterlerin çekilmesi iyi olmuştur. Keske bütün rampalar ve üsler kaldırılrsa da rahat etsek.

CIA konusunda Önemli Açıklamalar

CIA'nın faşizmin emrinde, dünya çapında oynadığı korkunç rolü, YÖN, ısrarla yayımlarla Türk kamu iyuna duyurmayı başarmıştır. Bir kaç yıl önce CIA hakkında çok az şey biliyorduk, şimdi CIA'yı bir hayli tanıyoruz.

CIA'nın akıl durdurucu marifetleri, yalnız dış ülkelerin değil Amerika'da da arıtağ bir rahatsızlık yaratmaya başlamıştır. CIA'nın ciddi kontrol altına alınması, Amerikan politik çevrelerini ve kamu oyunu yıllardır meşgul eden, fakat bir türlü çözülemeyen bir meseledir.

New-York Times, geçenlerde bu konuda uzun ve etraflı bir araştırmayı yayınlamıştır. 35 yabancı ülkede 20 muhabir araştırmayı yürütmüştür. Washington'da da, New-York Times muhabirleri elliden fazla yetkiliyle mülakat yapmışlardır. Nihayet gazetesinin kurmay, toplanan geniş bilgiyi değerlendirmişlerdir. Böylece, ortaya etraflı, fakat esas itibariyle CIA'yı koruyan önemli bir araştırma çıkmıştır. Araştırma, her şeye rağmen, aydınlatıcı ve yararlıdır. Bununla beraber, YÖN'de evvelce uzun uzun incelenen olayların tekrarından kaçınmak için, uzun araştırmanın tamamını yayınlamayı lüzumsuz bulduk. Bu sebeple, araştırmanın YÖN'de yer almış önemli kısımlarını yayınlamakla yetiniyoruz:

• Müttefik ülkelerin fiilen hepsinde, CIA ajanları, ev sahibi hükümetlere kendilerini tanıtır ve Hükümet üyeleri, yerli gizli istihbarat ve polisle sıkı işbirliği hâlinde çalışırlar.

Bazı sefaletlerde, İstasyon Şefi (CIA'nın her ülkedeki şefine verilen isimdir), Sefirden daha çok paraya sahiptir. Ülkede, ekseriya Sefirden çok daha uzun süre kalmıştır ve meseleleri ondan çok daha iyi bilmektedir.

Bu nedenlerdir ki, ev sahibi hükümet, özellikle az gelişmiş ülkelerde, Sefirden çok İstasyon Şefiyle iş görmeyi tercih edebilir. Bu hükümetler bilmektedirler ki, İstasyon Şefi, Washington'da politikayı çizen tepedeki yetkililere sefirden daha kolay ulaşma imkânına sahiptir.

• Belli başlı yabancı liderler hakkında, güvenilir aktüer ve yaşama süresi hesapları yapılmıştır... Bu maksatla, bir büyük politikacının, Viyana'da tedavi gördüğü hastahaneden idrarı, CIA ajanları tarafından çalınmıştır.

• CIA'da bir kadın, bütün meslek hayatını Başkan Sukarno'ya hasretmiştir. Bu kadın, Sukarno hakkında her türlü bilgiyi toplamak ve değerlendirmekle görevlidir. Bir yetkili, nelerin toplandığını «yani her şeyi» demekle ifade etmiştir. Başkan Johnson'a gece yataktaki okuması için verilen CIA raporunda, zaman zaman Sukarno'nun çapkınlık hikâyeleri de yer almaktadır.

• CIA'da çalışan bazı antropolojistler ise, stratejik bakımdan önemli, bazı ufak aşiretler ve azınlıklar hakkında ciddi araştırmalarla meşguldürler.

• CIA'da 15 bin kişi çalışır. Bütçesi 500 milyon dolar civarındadır. Fakat Amerika'nın istihbarat işlerine harcadığı yıllık para 3 milyar dolardır.

• CIA, bir çok teşebbüsü kısmen, ya da tamamen gizlice sübvansiyone eder. Bunlar arasında, «özel» vakıflar, kitap ve dergi yayıncıları, üniversitelerde mülteferarası araştırma enstitüleri, çeşitli ticari teşebbüsler ve yabancı radyo istasyonları vardır.

• CIA, bazı Afrika ülkelerini güvenlik servislerine sızmaya çalışmıştır. Az gelişmiş ülkelerdeki çeşitli milliyetçi hareketler hakkında özel dosyalar

lar düzenlemektedir. Cezayir, Mısır gibi ülkelerde, muhafazet liderleriyle, bir darbe olursa önceden öğrenmek ve hiç değilse muhtemel liderleri zamanında tanımak için dostluklar kurmaktadır. Meselâ Cezayir darbesini CIA önceden bilmekteydi. CIA İtaliyada önce, Nâsır'ın hemen yanında bir büroda bulunmakta ve ona müşavirlik etmekteydi.

• CIA, Güney Amerika ülkelerinin çoğuna, antikomünist polis güçleri kurmak için teknik yardım sağlamaktadır. Talebeler, işçiler, serbest meslek erbabı, iş adamları, çiftçiler ve politik partiler için antikomünist cephe örgütleri kurulmasını teşvik etmeli ve düzenlemektedir. Bu grupların Amerikan işçi teşekkülleri, enstitüleri ve vakıflarıyla temasını sağlamaktadır.

Güney Amerika seçim kampanyalarında, meselâ Cheddi Jagan gibi solcu liderlere karşı ilmi adayları desteklemek için CIA para aktırmaktadır.

• Batılı aydınlara, antikomünist konferanslar ve yazılar hazırlanmakta ve bu araştırma mazesini bütün kıtalardaki gazetecilere ve bilginlere göndermektedir.

• CIA tahlilçileri, Virginia'daki elektronik araçların delikli kartlarını okuyarak, Bogota'daki yeni bir gençlik grubunun, komünist sanılan kişilerle kontrolüne düştüğünü tesbit edebilmektedir. CIA bunun üzerine, mahalli polisle bilgi teatisi, fotoğraf toplama ve telefon dinleme için bir ajanı Bogota'ya göndermektedir. Ajan, aynı zamanda bir karşı hareketi, meselâ Genç Hristiyanları ve Demokratik Gençlik Teşekküllünü örgütendirir ve finanse eder. Onlara gelecek seçimlerde kullanılmak üzere teksir makineleri ve duvar tahlalları sağlar.

• CIA, hâlen seslerin pencere camlarına yaratıldığı titreşimler sayesinde, çok uzaktan, bir odada konuşulanları tesbit edebilecek bir araç imâl etmektedir.

• Bir P — 38 ayağı uçağı Arbenz Hükümetine uçak taşıdığı sanılan Spring - Fjord adlı İngiliz gemisine, üç bomba fırlatmıştır. Geminin pamuk ve kahve taşıdığı sonradan anlaşılmıştır.

• CIA üzerinde, idare 1954'te 12 kişilik bir kontrol sistemi kurmuştur. CIA'nın kir-

li faaliyetleri ve öteki operasyonları 54 - 12 adı verilen bu grubun tasvirinden geçmektedir. Bu grupta, Beyaz Sarayın temsilcisi olarak Walt w. Rostow da vardır. (YÖN'ün NOTU: Rostow, kurtuluş hareketlerini ezme teorisini olan bir ikisat profesörüdür. Üç dört ay kadar önce, bir pazar günü Ankara'ya gelerek Demirel ile uzun bir görüşme yapmıştır).

• CIA, 1962 Ağustosunda Rusya'ya Küba sekeri götürün bir İngiliz gemisinin yükünü, Puerto Rico'da kimyevi maddelerle yenilmez hâle getirmiştir. Bir Beyaz Saray yetkilisi, istihbarat raporlarını okurken bu sabotaj olayının farkına varmış ve durumu Başkan Kennedy'ye bildirmiştir. Başkan müthiş öfkelenerek, itaçlanmış sekerin Puerto Rico'da kalmasının sağlanmasını istemiştir.

• Büyükelçileri, CIA'nın faaliyetlerinden ekseriya haberleri yoktur, 1954'te Birmanya Sefiri Sebald, CIA tarafından ülkenin Kuzeyindeki milliyetçi Çillilerin desteklenmesine karşı çıkış, olayı defalarca protesto etmiş, söz geçiremeyeceği istifasını vermiştir. 1956'da Batı Almanya Büyükelçisi James B. Conant'ın Rus Kumandanlığını dinlemek için CIA'nın bir tünel açtığından haberi yoktur. 1960'ta Laos'ta CIA, Büyükelçi Brown'ı çiğneyerek ve onun tavsiyelerine rağmen, sağcı general Phoumi Nosa-

WASHINGTON İKTİDAR PİRAMİDİ (Tepeden aşağıya: Johnson, Mc Namara, Rusk ve Muzaphry) New York Review of Books'tan

van'ı destekliyordu. 1958'de Endonezya Büyükelçisi Allison'un mukavemetine rağmen, CIA, Sukarno'ya karşı Sumatra'da ayaklanan asi subaylara yardım ediyordu. (YÖN'ün NOTU: Amerikan basınında çıkan bazı haberlere göre, CIA'nın 27 Mayıs hareketinden haberi vardı. Fakat durum, Menderesçi Büyükelçi Warren'den gizlenmiş ve Büyükelçi 26 Mayıs günü dahi Washington'a Menderes'in duruma hüküm olduğunu belirten raporlar göndermiştir).

• Dominik olayında, CIA bir ayaklanma ihtimali olduğuna ve orada komünist kontrolunda üç grubun bulunduğunu bildirmiş, fakat komünistlerin iktidara el koymalarını kesin bir tehdit teşkil ettiği telkinde kaçınmıştır. Ama Johnson ve müşavirleri, komünistlerin iktidarı ele geçirme tehdidini kesin sayınca, CIA ajanları, bu yolda nabza göre serbet veren raporlar sağlamışlardır.

• 1960'ta Kongo bağımsızlığını elde edince, Leopoldville'de CIA ufak bir büro açmış-

tur. CIA hemen Joseph Mobutu, Victor Nendeka ve Albert Ndele gibi adamları satın almıştır. Fakat Lumumba'nın öldürülmesinde CIA'nın rolü yoktur. CIA, Adoula'nın Lumumba'nın yerini almasında önemli bir rol oynamıştır. Adoula'yı iktidara getiren oylamada, CIA'nın milletvekillerine sağladığı parlak Amerikan otomobillerini ve paranın büyük etkisi olmuştur. Adoula, 4 oy farkla oylamayı kazanmıştır.

Çombe, iktidara, Amerika'nın kararıyla değilse de tasvibi ile gelmiştir. ABD, CIA kanahıyla, Çombe'ye derhal silah, uçak, dolar ve otomobil sağlamıştır.

CIA'nın Kübalı mülteciler tarafından yönetilen uçakları, Kongolu milliyetçileri sık sık bombalamışlardır.

• CIA, 1950'den sonra Kuzey Birmanya'da yeni Çankayek ordularını kalınlırlarını, Komünist Çine akınlar düzenlemek için altın ve silahla donatmıştır. Maksi, Pekin'in Birmanya'ya karşı harekete geçmesine yol açarak, bu tarafta ülkenin Amerikan himayesine girmesini sağlamak istedi.

CIA ayrıca büyük alyon kaçakçısı Siyam Polis Şefi General Phao Sriyanod'un da desteğini sağlamıştır. Fakat Çankayek ordusu kalınlırları, Komünist Çine karşı pek az akın yaptılar. CIA'nın sağladığı uçaklar ve altın ile alyon ticaretine girişiler. Sonuç, Birmanya'nın Amerikan yardımını reddetmesi, Birleşmiş Milletlerden çıkma tehdidinde bulunması ve Komünist Çine yakınlaşması oldu.

• 1958'de Endonezya'da, ayaklanan subayları, Filipin ve Formosa'dan kaçan uçaklarla CIA destekledi. Bir bombardman sırasında, Amerikalı pilot düşürüldü ve mesele anlaşıldı. Pilot, ancak 1962'de Kennedy'ne şiddetli ısrarla serbest bırakıldı. Sukarno'nun ABD aleyhtar, tutumunda, bu olayın payını kestirmek güçtür.

• 1960'ta «askeri müşavir» maskesi altında CIA ajanları seçkinlere hile karıştırmışlar ve mahalli ayaklanmalar düzenlemişlerdir. Maksat, Eisenhower ve Dulles'in isteği ile kukla general Phoumi Nosavan'ı iktidara getirmektir. Müdahale o kadar başarılı olmuştur ki, Sovyetler de Laos solcularının yardımına gelmişlerdir! İç harp başlamış ve Kennedy'ne iki yıllık uğraşmalarından sonra, tarafsız Souvanna Phouma Hükümeti tekrar kurulabilmiştir.

• New York Times'in sorguya çektiği yetkili kişiler, aşağıdaki konularda ise, CIA'nın parmağı olduğunu kabul etmekten kaçınmışlardır:

— Nehru'yu öldürmek için suikast hazırlamak.

— Hint - Pakistan harbini tahrik etmek.

— Endonezya generallerini öldürülmesine vesile teşkil eden komployu düzenlemek.

— Cezayirde sağcı ordu komplolarını desteklemek.

— Kongo'da Lumumba'yı katletmek.

— Paris'te Fas ajanlarını kaçırmak.

— Nkrumah'ın devrilmesini düzenlemek.

CIA yetkilileri, yalnız bu yukarıdaki konulardaki suçlamaları reddetmekte, yani New York Times'dan olduğu gibi aktardığımız şteki olayları kabullenmektedirler. Bu olaylar ise, CIA'nın Üçüncü Dünyadaki milliyetçi hareketler için nasıl bir korkunç tehdit teşkil ettiğini göstermeye yeterlidir.

ŞU TANIMADIGIMIZ ÇİN...

K.S. KAROL

SOYLU FAKIRLIK

Pekin yeniden yabancı işgaline uğramakta. Rengârenk kalabalıklar her gün şehrin otellerini ve meydanlarını dolduruyor. «Sivri burunlu» yabancı yüzleri artık Çinli çocukların bile ilgisini çekmiyor. Çocuklar, yabancılar geçerken mekanik bir hareketle alkışlıyorlar: «Madem ki buradalar, demek ki dostturlar, Amerikan emperyalizmine karşı birleşmiş halkların temsilcileri olmaları gerek» diye düşünüyorlar. Araya sıra, NATO'ya yürekten bağlı Batılı diplomatların da, coşmaya aşırı ölçüde hevesli «kızıl yavrukurtiların» alkışlarıyla karşılaştıkları oluyor.

Ekimde heyecan en yüksek noktasına erişecek. Mao Tse Tung'un kendisi, Çin liderlerinin başında gelip, eski İmparatorluk sitesinin girişinde, Tien An Men kapısı önünde yerini almış olan halkı selâmlıyacak. O günün akşamı büyük Halk Sarayında bütün davetlilere ve yabancı diplomatlara 5000 kişilik bir ziyafet verilecek.

Her yıl Avrupalı yorumcular Çin'in üçüncü dünya nüfusunun nasıl azaldığını uzun uzun anlatırlar, ve her yıl bu ziyafette Afrikadan, Asyadan, Latin Amerikadan gelenlerin sayısı artar. Pek yakında o kocaman ziyafet salonu davetlileri alamıyacak duruma gelecek.

Zaten kimse ihtilâlin yıldönümünü kutlamanın söz konusu olduğunu iddia etmiyor. Bu kutlama Çinde kesintisiz bütün yıl boyunca sürer. İhtilâl Çin'de komünist Partisinin kurulmasıyla başladı ve komünist toplumun inşası tamamlanmaya kadar sürecek.

Çinlilerin «Ekim» i sadece savaşta bir aşamayı gösterir. Ama bu birinci derecede önemli bir aşamadır. Bir çeşit sınır taşı. Bu tarihin gerisinde kalan her şey «Kurtuluş»tan önceki çağa» aittir. Bana her gün bunun sözünü ettiler, hattâ bazan günde bir kaç defa. Beni eski Çin mutsuzluklarının tanıklarıyla karşılaştırdılar. En yoksul kent mahallelerini ve en geri köyleri büyük istekle gösterdiler. Çünkü bunlar bugün artık eski Çin'i suçlamak için maddî delil durumundaydılar. Ve benden bu geçmişi kalıntılarını gözönünde tutarak Mao'nun deneyi hakkında hüküm vermemi istediler.

Zaten bu kıyaslama yapılmadan doğru bir sonuca varılamaz. Bizim Avrupa ölçülerimiz Çine uygulanamaz. Adam başına yıllık gelirin herhalde 60.000 eski Frankı geçmediği bu ülkede, sanayideki hamle tam bir eşitliğe doğru insanları itmek, oysa sanayileşme Çinden başka her yerde toplumsal farklılaşmaya götürmüştür.

Üstelik burada, her yerde olduğu gibi, pislik, dilencilik, hırsızlık, fuhuş fakirliğin alın yazısı değil. Bu çok ilginç durum Çine ayak basar basmaz dikkatimi çekti. Kanton'da çocuklar şehrin ana caddelerinde çok kez yalın ayak dolaşıyorlar, ama dilenen tek bir çocuk yok. Kapısı açık otomobillerde bağımlıyı bırakabilirsiniz: Kimse çalmaz. Her şey tertemiz, her şey pırıl pırıl.

MESELE MAO'YU DOĞRU UYGULAMAKTA

Kanton'a «Bahar Festivali» günü vardık. Şehrin merkezi kocaman bir çiçek pazarına döndürülmüştü ve kalabalık gecenin geç vakitlerine kadar sokakları doldurdu. Ertesi sabah sanki bir fırtınanın, bir önceki akşamın bayram izleri ortadan si-

Çin'in takviyeli bir Atom bombası patlatması, günlerdir dünya kamu oyunu işgal ediyor. Çin, bu üçüncü denemesiyle, Fransayı geçmiş ve iki büyüklerle arasındaki mesafeyi hızla kapatma yolunda olduğunu göstermiş bulunuyor.

Çin, istense de istenmese de, büyük devletler rasında yerini kesinlikle almıştır. Ama Marksizm; «millîştirmek» veya «Asyalılaştırmak» iddiasındaki bu 700 milyonluk Çin hakkında, Batı ülkelerinde geniş yayım yapıldığı halde, Türkiyede pek az şey bilinmektedir. Şüphesiz, Türk dış politikası bakımından Çin'in önemi ikinci plândadır. Dış politikamız için, ABD ve SSCB ile olan ilişkiler birinci plândadır ve artık anlaşılmalıdır ki, bağımsızlığa yönelmiş, kişilik sahibi bir dış politikanın temel şartı, Sovyetler Birliği ile dostluk ilişkilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ama bu, Çin gerçeğini yok saymak için yeter sebep değildir.

Çin'de dört ay süren bir geziden dönen, İngiliz İşçi Partisine yakın Batılı yazarlardan K. S. Karol, bu gerçeği dile getiriyor.

linmiş, tamamen yok olmuştu. Daha birkaç saat önce bu sokaklarda insanların kaynaştığını belli eden tek bir unutulmuş yaprak bulunamazdı.

Uzmanların açıklaması: Dürüstlük ve temizlik Çin karakterinin ayrılmaz bir parçasıdır. Belki öyledir de. Ama Hong - Kong da bir Çin şehridir ve orada bu «millî özellik» pek az belli.

Komünistlerin getirdiği disiplin, tek başına Çinlilerin davranışlarını açıklayabilir mi? Çin sokaklarının alışılana aykırı görünüşü acaba totaliter doktrin telkinlerinin ve baskı düzeninin sonucu mudur? Ama bu metodlar daha önce kırk yıl süreyle Sovyetler Birliğinde de kullanılmıştı. Oysa Rusya'nın örnek bir temizlik ve dürüstlük ülkesi durumuna geldiğini iddia etmek pek doğru olmaz.

Çin'in apayrı bir âlem olduğunu ve az gelişmiş ülkeler ve öteki komünist düzenler hakkında edinmiş olduğum bilgilerin burada pek az işime yaradığını doğrulayan paradokstar listesini daha da uzatabilirim. Buraya varır varmaz, Çin politik âleminin benim için temsil ettiği muammayı çözmeye kalkışmadan önce, Çin'i imkân ölçüsünde derinliğine gezip görmeyi kararlaştırdım. Altı hafta içinde, fotoğrafçı Mark Riboud ile birlikte, Viet-Nam sınırında Kunming ve Nanning'den Sovyet Siberyası dolaylarında Harbin'e kadar, Güney - Doğuda Nankin ve Şanghay'dan, Kuzey - Batıda Sian ve Yen'an'a kadar ülkeyi karış karış dolaştık. 15 şehri ve bir o kadar da halk komününü gezdik. Komünlerden Fimisi en ücra yerlerdeydi. Her seferinde yeni bir tercümanımız vardı ve tercümanla çok kez dost oluyorduk ve kendisi bize hayatımı, meselelerini anlatıyordu. Hemen her yerde politika ve iktisat sorumlularıyla, üniversite profesörleriyle, öğrencileriyle, sinemacılarla, yazarlarla tartışmalara giriştik, bunlardan kimisi oldukça sert oldu. Pekin'e döndüğümde, Çu En - Lay ve Halk Meclisi başkanı Kuo Mo - Jo'dan Parti Merkez Komitesinin propaganda bölümü başkanı Bay Çeu Yang'a kadar ülkenin liderleriyle Çin komünizminin çeşitli yanlarını konuşma fırsatını buldum.

Dört ay süren bu gezi süresince hemen her yerde beni şaşkınlıkla karşılaşıyordum. Bu o kadar sıkı ki sonlara doğru artık beni şaşkınlıkla karşılamıyorlardı. İşinin tam

ehli, zeki bir adam olan muhabirim, Çin'in karşılaştığı sorunları derin bir anlayışla inceledi, sözünün ortasında bir yerde şöyle bir cümleyi en tabii bir şekilde söylebiliyordu: «Başkan Mao Tse - Tung'un düşünceleri doğru olarak uygulandığı yerlerde piring üretimi hızla artmaktadır.

Çinliler büyük önderlerinin dehasını övmekle yetinmiyorlar, onlar Mao Tse - Tung'un «düşünce» sini kendiliğinden bir değer olarak, edinilmesi zor, ama edindikten sonra sahibi için son derece yararlı bir çeşit felsefi sermaye sayıyorlar. Ve bu değerli «düşünce» nin benimsenmesinin bir insanın nerelere kadar yükseltiltiğini göstermek için Çinliler Lei Feng adında bir kahramanın hikâyesini anlatıyorlar.

«LEI FENG'DEN ÖĞRENİNİZ!»

Kurtuluş ordusunun basit bir sırası ferri olan Lei Feng sağlığında şan ve şöhrete ulaşmamıştı. Onun «azizleşmesini» sağlayan ölüm şartları da değildi, çünkü Lei Feng basit bir trafik kazasında can vermişti. Önemli olan onun yaşayışı idi. Bu yaşayış o kadar örnek alınmaya değerdi ki, Mao Tse - Tung'un kendisi «Lei Feng'den öğreniniz» şiarını ortaya attı. Lei Feng ne yapmıştı ki? Aleksis Stahanov'un, Stalin Rusyasında yaptığı gibi üretim rekorları mı kırmıştı? Öyle bir başarıya yoktu. Lei Feng ömrü boyunca en mütevazı Çinlinin isteyip de başaramıya-

cağı tek bir şey yapmamıştı.

Lei Feng yoksul köylü ana babanın oğluydu. Bunlar toprak sahibi tarafından o ölçüde sömürülüyorlardı ki, ikisi de açlıktan ölmüşlerdi. Günün birinde küçük Lei Feng bu zengin toprak sahibinin korusunda biraz kuru dal toplamaya gitmişti. Yakalanınca toprak sahibi çocuğun sağ elini kesmek ister. Bileğinde açılan yaranın izi ömrü boyunca bu olayı Lei Feng'e hatırlatır. Eski düzenin ne kadar zalim olduğunu anlaması için bu yara izine bakması yetmiyordu.

Bir kızıl çeteci birliği tarafından bulunup alınan Lei Feng, Kurtuluş ordusunda eğitildi, ve o bunun üzerine hayatını halkın hizmetine vakfetmeye karar verdi. Para onun için ilgisini kaybetmişti, o kadar ki bir bardak limonata almıyordu ve ücretinin tamamını su baskınına uğrayanlara ya da başka doğal felâketler kurbanlarına gönderiyordu. Bir iş şantiyesi gördü mü, hemen kollarını sıvıyordu ve işçilere yardıma koşuyordu. Bütün enerjisini topluma hizmet etmek için kullanıyordu ve her seferinde bunu, kimliğini gizleyerek yapıyor, her türlü ödülü reddediyordu. Ama o her zaman mutluymuştu, çünkü kaderini halkın kaderiyle birleştirmenin sırrını bulmuştu. Lei Feng'in ölümünden sonra, en yakın arkadaşı Wang Da-Li onun biricik maddî mirasını devraldı: Mao Tse - Tung'un eserlerinin dört cildi. Ama bütün Çin halkı onun mânevî mesajının mirasçısı olmuştu: «Ömrümüz kısadır ama, halka hizmet etme imkânları sınırsızdır.»

Pekin'in bir semt sinemasında bir İngiliz aydın çiftle birlikte, Lei - Feng'in hayatına dair bir film seyrettik, ve diyebilirim ki salonda ağlamayan yalnız bizdik. Lei Feng'in kişiliği biz Batılıları pek etkilemiyordu, ve Çinli yöneticiler bizim duygusuzluğumuza ne kadar şaşıyorlarsa, biz de onların aşırı «Lei Feng'çiliklerini» yadırgıyorduk.

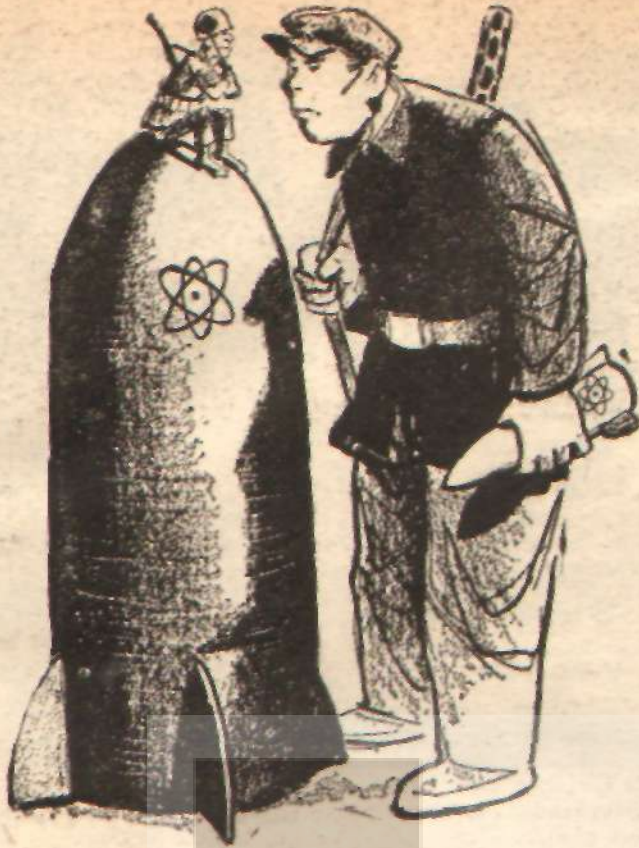
Rejimin belli başlı ideologlarından biri olan Bay Çeu Yang bize «Bu hikâyeyi biz uydurmadık, dedi, Lei Feng gerçekten yaşadığı ve onun gibi daha milyonlarca var. Bu bizim için büyük bir iyimserlik kaynağı. Eğer Çini anlamak istiyorsanız, anlamamız gerek ki bu adam içinden gelen iyiliğin güdüsüyle hareket etmedi, ona kılavuzluk eden doğru politik düşünüyordu. Yeni kolektivist toplumun kuruluşuna yararlı olan tek şey işte bu düşüncedir.»

BAKAN, MAKAM ARABASI İSTEYİNCE...

Bu «Doğru politik düşünce» kavramı Çin yapısının kilit taşıdır. Fabrikalarda bu formül, beş «Hao» nun (iyilik kıstasının) başında yer alıyor. Bir emekçinin değeri bu beş kıstasa göre ölçülüyor. Halk komünlerinde bu formül verimliliğe çağırılardan önce geliyor. Üniversitelerde sadece bunun sözü ediliyor.

Çinde, meslekte başarının «yüksek politik bilinç» delili sayıldığı öteki komünist ülkelerin tam tersine, önemli olan sonuçları değil, sonuçları doğuran nedenlerdir. Kendi ihtisas köhünde parlamak, toplumun itibarlı bir ferdi olmak için yeterli değil. Ayrıca «doğru politik düşüncenin kılavuzluğunda» bu sonuca erişmiş olmak gerek. Bu nasıl elde edilir? Mao Tse Tung'un eserlerini hazmetmekle. Ve bu hazmetme sadece teorik alanda kalmamalı, herkes hergünkü yaşayışında bu eserlerin ruhuna vardığını ispatlamalıdır. Kontrol hemen hemen kesintisiz devam eder ve en ufak bencilik belirtisi adayı diskalifiye eder. Bana Pekin'de, Bakan yardımcılığı makamına tayin edilen kusursuz bir militanın sözünü ettiler. Bu kişi işe başlar başlamaz bir makam otomobili

ABD nükleer gücü GÖZGÖZE... Çin iş gücü

istemis, ve adamın işine hemen son vermişler.

KENDİ KENDİNİ ELEŞTİRME

«Doğru politik düşünce» nin bireylerce benimsenmesi toplumun yararına olduğu için, toplum da vatandaşlara bu yolda yardım etmeyi görev saymaktadır.

Çindeki bütün kurumlarda «Mao Tse-Tung'un eserlerini iyi biçimde inceleme yolunda edinilen tecrübeleri karşılaştırmak için» sık sık toplantılar yapılır. Genel olarak bu toplantılara yabancılar giremez ama, ben 8 Mayıs günü Harbin Yabancı Diller Fakültesinde, bunlardan birinde bulunabildim.

Pek büyük bir konferans salonunda dört beş yüz kişilik bir kalabalık bir dördüncü sınıf öğrencisini dinliyordum. Yüzleri askı altı kişi, dördü hoca, ikisi öğrenci, başkanlık divanını teşkil ediyordu. Hava son derece ciddiydi. Öğrenci bir metinden okuyordu:

«Yabancı diller Fakültesine tercüman olmak istediğim için girdim. Kendi kendime, tercümanların ilginç ve kolay bir hayatları olduğunu söylüyordum. Onlar otomobillerde yabancılarla birlikte bütün ülkeyi dolaşırlar. Üstelik ücretleri de yüksektir. Ben komünizme karşı değildim, ama zihniyetim bir bireyci bencilin zihniyetiydi. Sadece kendimi düşünüyordum, halk umurunda değildim.

«Diploma alacak olanların bir kısmının öğretmen olacaklarını ve ancak en yüksek başarı gösterenlerin tercümanlık yapacaklarını öğrendiğim zaman gayretlerimi arttırdım ve sınıfın en iyi öğrencilerinden biri oldum.

«Sonra bir gün partimizin, Sovyet realizyonizmi hakkındaki bildirisini okurken, kendi kendime yanlış yolda olup olmadığımı sormaya başladım. Başkanımız Mao'nun eserlerine sarıldım ve «Halkın Hizmetinde» başlıklı yazısını bir kere daha okudum. Ve

Lei - Feng için söyledikleri üzerinde uzun uzun düşündüm. Kendi kendime dedim ki: «Ben de Lei Feng gibi yoksul bir ana babanın çocuğuyum! Benim babam da açlıktan öldü. Feodal ve Kapitalist Çinde hiç bir zaman yüksek tahsil öğrencisi olamazdım. Her şeyi komünist partisine ve halk iktidarına borçluyum. Ben nasıl olur da bütün enerjimi millete hasredeceğime kendi rahatını düşünürüm?»

Öğrencinin konuşması uzundu. Okuduklarını ayrıntılı olarak yorumluyordu. Halkın yararına oldukça her türlü işi seve seve yapacağına yemin ederek sözünü bitirdi. Başkanlık divanındakiler başlarını sallayarak doğruladılar, salonda ise bir alkıştı koptu.

Çıkarken bana dediler ki: «Bu öğrencinin durumu ötekilere kıyasla daha sade. Çünkü bu genç, sorunlarını kendi kendine çözebilen parlak bir öğrencidir.» Ama politik yetersizliklerini kendi kendilerine gidere-meyenler de vardı. Bunlarla sabırla tartışmak gerekti, çünkü doğru yol ancak eleştir-meyle ve kendi kendini eleştirmeyle bulunabilirdi.

— Bu eleştirme bugünkü gibi her zaman herkesin önünde mi olur?

— Elbette! Bunun ne zararı olabilir? Bu toplantıların amacı bir ferdi toplumdaki uzaklaşmaktan değil, onu toplumla sıkı sıkıya bağlamak olduğuna göre.

YÖNETİCİLER, İŞÇİLİK YAPARLAR

Kollektif çıkar karşısında ferdi kendini silmesi gerektiği inancını ülkenin iş hayatında da buldum. Aynı üretim kollarında bulunan 26 büyük fabrikayı gezdim. Her yerde örgütlenme aynıydı: İşçiler, işletmenin büyüklüğüne göre değişen kırk ila yüz kişilik ekiplere bölünmüşler. Her ekip başını bir yıl için seçiyor. Ücretler ayda bir ödeniyor ve herkesin ne kadar alacağını, ekip tesbit ediyor. Verimli çalışma primleri kolektiftir: Bunları ekip ahr ve bütün üyeleri arasında ya da layık saydığı üyeler arasında pay eder.

Daha ilk gezdiğim fabrikada ekiplerin bu nisbi bağımsızlığının, ücret ve prim dağıtımında işçiler arasında anlaşmazlıklara sebep olup olmadığını sordum. Ve bu soruyu 26 yerde tekrarladım ve 26 defa aldığım karşılık şu oldu:

«Biz Çinli işçiler «herkese emeğine göre» ilkesini asla yatacak kadar bilinçliyiz. Çin işçileri para kazanmak için değil sosyalizmi kurmak için olanca dikkatlerini işlerinin üzerinde toplarlar. Onun için aralarında ücret ve prim konusunda tartışma olmaz. Za ten ekipin kararları keyfi değildir. Kararlar, kalifikasyona göre, ücretleri sekiz kategoriye ayıran devlet barmine uygundur.»

İnsanların hepsinin melek olamayacağını, ve Çinli işçilerin de henüz giderilememiş ihtiyaçları bulunduğunu onlara hatırlatmanın hiç bir faydası yok. Çinli için emekçinin bireysel çıkarını hor görmesinden

şüphelenmek, emekçinin «doğru politik düşünce» yoksun olduğunu sanmak demektir.

İşçilerin ve tarım emekçilerinin politik birinci o kadar yükselmiştir ki, öteki faaliyet alanlarında olanlar - kadrolar, aydınlar, serbest meslek erbabı bu kolektivist ruhla aşlanabilmek için uzun süreler fabrikalarda ve halk komünlerinde çalışmak zorundadırlar. Böylece bir fabrika müdürü haftada bir buçuk gün işletmesinin bir atelyesinde, kendisi gibi temel erdemlerinden pay almağa gelmiş bir profesörle, ya da bir doktorla yanyana basit bir işçi gibi çalışmaktadır.

Kadroların ve aydınların kol işçisi olarak çalışmaları fikri daha Yanan Komünist Cumhuriyeti zamanından gelmektedir. Ve bu fikir olumlu sonuçlar vermiştir. Yönetici kadroların bürokratlaşmasına, emekçi halktan ayrılmasına karşı bu yol, Çin liderlerine göre tutulması gereken yoldur. Böylelikle eskiden hor görülen kol emeği ile kafa emeği arasındaki fark da azalmış olmaktadır.

ÜNİVERSİTELİLER KÖYLERE

Yani bu metod «doğru politik düşünce» yerleşmesi için verilen savaşın metodlarından biridir.

Bu sistem gittikçe daha geniş bir uygulama alanı bulmakta, genelleştirilmektedir. 1970 den önce bütün okullar ve bütün üniversiteler etüd - çalışma formülünü kabul edeceklerdir. Buna göre bütün üniversiteler ve üst sınıflardaki orta öğretim öğrencileri yılda bir ya da iki ay halk komünlerinde staj görecektirler. Daha şimdiden Çinde bir buçuk milyon üniversite öğrencisi bulunduğuna göre bu sistem pek büyük sayıda insanın bir yerden bir yere naklini gerektirecektir.

Bu yığınsal göçün nasıl gerçekleştirileceğini ileri gelen bir Çinli yöneticiden sordum. Güldü «Harpde bundan çok daha büyük sayıda insanı köylere yerleştirebiliriz» dedi.

Durmadan geçmişin anılmasına kızan bir İngiliz meslekdaşım, Mao Tse - Tung'un kendi hayat tecrübelerini bütün Çinlilere tattırmak istediği sonucuna vardı. O «doğru yolu» bulana kadar hayatta çetin bir yolu aşmıştı, bütün Çinliler öyle yapmalıydılar. Ve bu İngilizce göre yarın bolluk ve refah Çine geldiğinde Mao Tse - Tung ne yapacağını şaşıracaktı. Çindeki Avrupalı çevrelerin tutumları genellikle bu yönde. Çünkü Avrupalı için politik müsevvice dayanır bir toplum anlaşılır şey değil. Tarihte, halktan bir düşünce uğruna fedakârlık isteyen ve ona maddi ödül sağlamayan bir hükümetin halkı uzun süre seferber halde tuttuğu görülmüş müdür diyor Avrupalılar. Bunu deyince de Çinlilerin tutumunu açıklamak için baskının dikfatörlüğün sözünü ediyorlar.

Oysaki gerçek çok daha çaprazdır. Eğer bugün Çin'i yöneten adamlar 22 yıl süren bir iş savaşına muzaffer çıktılarsa, düşmanlarını toplarlarsa o kadar «altın mermilerine» de göğüs gerebildiklerindedir. Onlar galip geldiler çünkü haddesiz idealizmleri, aşılmaz sandan engelleri aşmalarını mümkün kıldı. Bu sebeple onlar, başarılarını borçlu oldukları erdemlerinin değerine inanmakta haklıydılar. Eğer her Çinli onların sürmüştü oldukları çetin hayatı yaşarsa, eğer her Çinli onların yapmış oldukları fedakârlıkların bir azını kabul ederse, o zaman ülkeleri 20 yıl içinde hiç bir toplumun hiç bir zaman erişememiş olduğu kolektif bolluk ve refaha erişebilirler. Birey çekabetine dayanan, Amerikalıların benimsedikleri anlamda bir tüketim toplumu, Çinlilere insanlıkla, ahlakla bağdaşmayan bir toplum olarak gözükmektedir.

Bu demek değildir ki, Çin liderleri 20 yılın tamamlanmasını beklerken yurttaşlarının mutluluğu, refahı ile ilgilenmiyorlar. Dikkati çeken şey, eşitliğin, mütevazı yaşayışın erdemlerine bu kadar önem veren bir ülkenin, hafif sanayiini geliştirmeye ve çeşitlendirmeye büyük itina göstermesidir. Çin'in tekstil fabrikaları 600 milyon «emekçi rahibi» giyindirmek için aynı çeşit pamuklu yapmakla yetinmiyorlar. «Mavi giyimli kartncalar» hayali gerçeğe hiç de uymamaktadır. Elbiselerin biçiminde fazla fantezi yoksa da (Erkekler Sun Yat - Sen'vari bluzlar giyiyorlar, kadınlar da pantolonlu), kumaşlar çok zengin çeşitte. En ücra eyaletlerde Güzel Sanatlar öğrencilerinin «Etüd Büroları» için emprime motifleri çizdiklerini gördüm, ve bunların üretimde kullanıldıklarına sonradan kendim tanık ol-

dum. Giderayak şunu da söyleyebilirim ki, Çin tüketim maddeleri sorununu rantabl biçimde ve beğeniyle çözmüş olan ilk komünist ülkedir.

PIYANİST PARMALIKLI İŞÇİLER

Çinlilerin bu işi başarmak için büyük bir üstünlükleri var. Bu üstünlük, Çin'de görevli bir çok batılı teknisyenin bana söylediği gibi, Çinli elinin her işe yatkın oluşu. Eski Şanghay'da Çinli garaj işçileri ilk defa gördükleri yabancı marka otomobilleri tamir edebiliyorlardı. O zamanlar Avrupalılar Çinli işçi için «Piyaniist parmaklarına sahip» derlerdi. Bugün bu işçilerin marifetlerini gösterecek çok daha geniş faaliyet alanları var. Çin işçisinin buluşları ve inisiyatif en ilkel teçhizatla en çaprazlık cihazların yapımını mümkün kılmaktadır. Şanghay'da çok değerli kaynaklı boru yapan bir fabrikayı gezdim. Kullanılan makineler başka bir ülkede bisiklet pompası yapımına bile elverişli sayılmazdı. Bu başarılar karşısında hayranlığınızı ifade ettiniz mi, size verilecek karşılık bütün bunların «doğru politik düşünce» yüzünden gerçekleşebileceğidir.

Her ne kadar politik düşünceyi Çinliler, emekçilerden istedikleri erdemlerin başına koyuyorlarsa da, imal ettikleri ürünlerin kaliteli olmasına, bizi şaşırtan bir itina gösteriyorlar. Öyle ki çok deta bende çok yüksek kalite isteyen bir pazar için çalışmaları intibat uyandı. Konuştuğum kimseler, ağır sanayide bile şimdi daha az, ama daha iyi üretim yapıldığını söylediler. Belki de bunda, üretimi her ne bahasına olursa olsun arttırmak için ne mümkünse yapıldığı, ama elde edilen sonuçların doyurucu olmadığı «İleri hamle» ye karşı tepkinin etkilerini bulmak gereklidir. Çinliler şöyle diyorlar: «Başkan Mao, sosyalizmin hiç bir malda kalitenin düşmesine sebep olmayacağını yazmıştır, çünkü eski Çin'in yapabildiği ne varsa, yeni Çin bunu daha iyi yapacaktır.» Bu kaliteye itinanın bir sebebi de belki Çindeki, öteki komünist ülkelerle kıyaslanamayacak seviyede esnek verimli bir dağıtım mekanizmasının bulunmasıdır. Şanghay Planlama Bürosunun başı Bay Lu bana şöyle dedi:

«Emekçilerin politik bilincine güvenmek, hiç bir zaman ekonomik kanunları görmemezlikten gelmek değildir. Çinde mal dağıtımını işini yöneten toptan alış merkezleri vardır, ama bunlar kalitesi ne olursa olsun her şeyi satın almadıkları gibi, dağıtmazlar da... Bu kurumlar halkın ihtiyaçlarını, gözönünde tutarak işletmelerle ikili anlaşmalar yaparlar. Kesin anlaşmaya uygun olmayan malları teslim eden işletmeleri cezalandırır. Bu pek seyrek olur. Çünkü alış satım merkezleri, temsilcilerini üretimi kontrol için işletmelere gönderirler. Zaten kimi mallar tecrübe için pazara sürülür ve alışların tepkisini gördükten sonradır ki son kesin modeller üzerinde karara varılır. Fiyatlar ülkeye şamilirdir ve bunların tesbitinde maliyet hesaba katıldığı gibi halkın satın alma gücü de gözönünde tutulur. Devlet bazı zaruri ihtiyaç maddelerini, özellikle tarım ürünlerini subsansiyone eder. Böylelikle köylerin şehirler tarafından sömürülmesinin ve şehirlerde gıda maddesi imalinin sekteye uğramasının önüne geçmekteyiz.»

Gerçek şu ki bütün Çin şehirlerinde mağazaları, büyük olsun, küçük olsun, hep tüketim maddeleriyle dop dolu bulduk. Elbette bunların hepsi Parisin Galerie Lafayette'i değildi ama hepsinde her zaman seçmek için yeterli mal çeşidi vardı. Bir emekçi, başka çeşidi bulunmuyor diye şu kumaş ya da bu çeşit ayakkabıyı almak zorunda kalmıyor. Tarım ürünlerine gelince bunların çeşidi daha da zengin. Küçük Kueilin şehrinin pazarında tam 40 çeşit sebze saydım. Pirinç hâlâ karneyle veriliyor, ama et ve balık çok bol ve her yerde serbest satılıyor.

KOMÜNEN KOLHOZA GEÇİŞ

Biz Çinli ev sahiplerimizin, yemek konusunda Avrupalı zevklerimizle doymak için özel bir itina sarfettiklerinden şüpheleniyorduk, Bunun için bir keresinde Güneyin küçük bir kasabası olan Nanning'de küçük bir lokantaya habersiz girdik. Burada bizi kimse beklemiyordu. Yemek listesinde on altı çeşit balık yemeği vardı. (bunlar çevrenin spesiyatileriydi). Bu balık yemeklerinin en pahalılarının fiyatı 50 Fendi (2 Türk lirası). Personel ücretini aylık olarak alıyordu, ama yemeklerini lokantadan yiyemiyordu. Aşçı bile yemeğini di-

yardan getirmek zorundaydı, lokantadan yediği zaman bedelini ödemeye mecburdu.

Bir mağazada olsun, restoranda olsun, berberde ya da otelde olsun Çinde size Avrupa'nın özel yerlerinde bakıldığından daha kötü bakılmaz. Ama Çinde kimse satıştan prim almaz. Ne bahşis bekler, ne de verildiğinde kabul eder.

Bunları belirttikten sonra, şunu da söyleyelim ki bugün Çinde bir sektör var ki (Bu da sektörlerin en küçüğü asla sayılamaz) burada insanlar aylık gelirlerine büyük ilgi duymaktadırlar. Bu tarım sektörüdür. Bu sektörde ayrı ayrı komünler arasında, bazan da aynı komünün ayrı ekipleri arasında gelir farkı göze batacak kadar büyüktür. Ben Çinde ücretlerin eşit olduğu iki komün görmedim. Kunming'e 120 kilometre uzaklıkta gezdiğim bir komünde köylünün yıllık geliri 50 Yuandı, Pekin yakınlarında bir başka komünde yıllık gelir 600 yuandı. Sanayide en yüksek ücret ile en düşük ücret arasındaki nisbet 1'e 3 olduğu için tarımdaki bu gelir farkları daha da önem kazanmaktadır.

Bu durumun nedenlerini anlamak kolay. Çinliler 1958 de tarım alanında tam eşitliği getirmeyi denediler ve en iddialı komün ilkesini uygulamaya giriştiler: Her komün üyesi elinden geldiği kadar çalışacaktı ve karşılığında ihtiyacı olan her şeyi alacaktı. Ama bu sistem başarıyla uygulanamadı. Şehirlerin ve bedava mal dağıtımının yapıldığı komün kantinlerinin isteklerini karşılayacak miktarda mal yoktu. Üstelik bu sıralarda gelen tabii afetler kaynakları azalttı ve bu da girişimin başarıyla sonuçlanmasını baltaladı. Üstelik bir çoklarına göre komün sistemi, köylüyü olanca enerjisiyle çalışmaya cesarenlendirmiyordu.

Onun için daha az iddialı formüllere dönmek gerekti. Dev komünler daha küçük ve yönetilmesi daha kolay birimlere bölündü. Temel birim «Çalışma ekibi» dir. Bu da orta boyda bir köye tekabül eder. Herkese üretimine göre ücret verilir, bu da tabii ki toprağın durumuna, iklim şartlarına bağlıdır. Bugünkü ücret sistemi Sovyetlerin Kolhoz sistemine benzemektedir. Ama komün aynı zamanda hem üretim kooperatifi, hem de bir yönetim organıdır. oysa ki kolhoz'un mülki bir durumu yoktur. Bu yeni biçimi ile halk komünü eliflerin irafını önlediği gibi, sistemli olarak kalabalık ailelerin varınıdır.

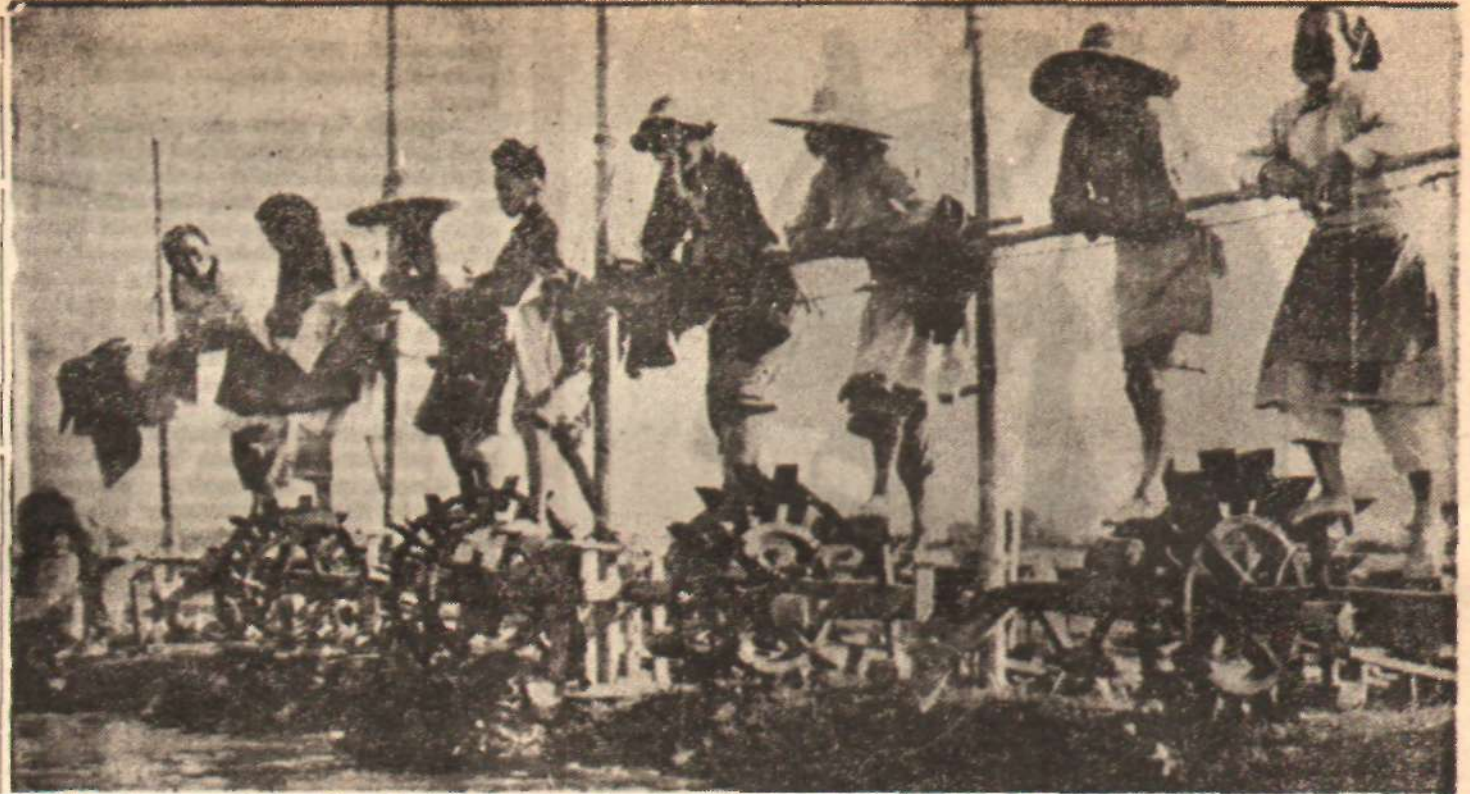
Avrupada çok yayılmış olan eski bir inancı benimsediğimiz için, biz de Çin köylüsünün tarıma elverişli her karış topraktan en üstün verimi elde ettiğini sanıyorduk. Treale yolculuk ederken gerçekten insan iktiden hayretin en büyük bir itina ile değerlendirildiğini zannediyor. İşlenmiş topraklar demiryollarının tam yanına kadar geliyor. Ama halk komünlerini daha yakından inceleyince sanının yanlış olduğu anlaşılıyor. Çin tarımı tam randımına ulaşmaktan daha epeyi uzak. Şu ya da bu komünün elde ettiği ürünü gösterir istatistiklere burda girmek istemiyorum.

Aynı komünün içinde hektar başına verimin bazan 1'e 3 oranında değiştiğini belirtmek yeter. Kimyevi gübre kullanıldığı hallerde en yüksek randımına erişilmektedir. Üstelik Çin tarımında makineleşme seviyesi henüz oldukça düşüktür.

«RUSLARIN, AKSINI YAPMALIYIZ!»

Tarım Bakanı yardımcısı Bay Vu Çen, bazı eleştirmeleri kabul ettikten sonra elde edilen ilerlemeler üzerinde direnerek durdu: «Bizde kimse açlıktan ölmedi. Bu yüzyılda görülmüş olan en büyük tabii afetlerden sonra bile açlıktan ölen yok ve felâkete uğrayan bölgelerden halk göç de etmedi.» Bakan yardımcısına göre Çinde gerçekten modern bir tarım yaratabilmek ve bugünkü verimi iki misline çıkarabilmek için daha yirmi yıl lazım. Bu amaca ulaşılma yolunda tarım bölgelerine şu dört temel unsuru götürmek gerek: Elektrikleşme, makineleşme, sulama ve kimyevi gübreleme.» Programı gerçekleştirmek için her şey hazır, diye ekledi. Bay Vu Çen, çünkü 120 milyon ailenin geçimini sağlayan tarımı, biz ekonomimizin temel unsuru, sanayi ise yönetici sektör saymaktayız. Revizyonist Sülov, bizi bu yüzden, tarıma çok önem verdiğimizden ötürü suçladı bile.»

Çinlilerin size sistemlerini anlatmalarını istiyorsanız onlara Sovyetler Birliğinin sözünü ediniz. Çünkü Çinliler kavramlarını Sovyetlerinkilerle kıyasladıkları zaman en parlak savunmalarını yapıyorlar.

Paradoks meraklıları Çin doktriniyi şöyle özetleyebilirler: «Rusların benimsedikleri metodlar onları modern revizyonizme götürdü. Bu utanç verici duruma düşmemek için biz Rusların yaptığını tam tersini yapmalıyız.» Sovyetler Birliği ekonomisine kâr müsevvikini sokmaya kalkıştı mı, Çin kendi ekonomisinde her türlü maddi müsevvikini kaldırmaya yöneliyor. Sovyetler kol emeği ile kafa emeğini birbirinden ayrı tutmayı deneyince Çinliler «Yarı etüd - yarı kol emeği» sistemine hız veriyorlar.

Çinliler, hiç değilse bizim açımızdan Sovyetlere benzeyen yanlarının da farkı olduğunu ispat etmek için yurtdışıya. Örneğin İdeolog Çeu Yang benim önümde Sovyetlerin «Sosyalist realizm» teorisini suçladı: «Sanatta yaratma alanına devletin müdahalesi, dedi Çeu Yang, bütün bir Rus aydın kuşağını kısırlaştırdı. Bu felâketi önlemek için Sovyetler Birliğinin yöneticileri, yazarlara yazık villalar ve başka ihtiyazlar sağlayarak eser satın almaya kalkıştılar ve ancak bunların ahlakını bozmayı, bu aydınları halktan tamamen ayırmayı becerdiler. Biz bu hatayı hiç bir zaman işlemeyeceğiz. Biz sanat adamlarımıza zorla teori kabul ettirmiyoruz. Biz onlara bütün ekollerin serbestçe rekabet etmeleri gerektiğini söylüyoruz, ama şu şartla ki her ekol halka hizmet etsin, işçilerin, köylülerin ve askerlerin tutkularını yansısın.»

İkincil ayrıntılarda bile Rusların yaptığını tersini yapmaya gayret edilmekte. Örneğin, geçen yıl Sovyetler Birliği komünist Partisi, evlenmelerin oldukça parlak biçimde kutlanmasını ve böylelikle olayın çiftin hayatındaki önemini belirtmesini öğütlemişti. Çi nbasını Rusların kararına dair tek sözcük yazmadığı halde bir kaç ay sonra bu konu etrafında bir tartışma düzenledi. Okuyucular eski biçim düşün yapmak için nasıl borçlandıklarını anlatan mektuplar göndermeye başladılar. Çin komünist partisi tartışma sonunda gereken karara vardı: Evlenmeler mümkün olduğu kadar basit biçimde kutlanmalıydı, çünkü bu gibi merasimler çağımızda hiç bir anlam taşımamaktaydı.

Çin komünistleri kendilerinin her zaman Sovyetlilerden farklı olduklarını ve 1937 ile 1947 arasında Kuzey - Batıdaki Kızıl Cumhuriyetlerinde bir çok orijinal kolektivist metodlar denediklerini jüda ediyorlar Yarı çöl ve dağlık olan bu bölgede Mao ve yakınları şevk içinde çetin bir hayat sürdüler ve ülkenin her yandan ve bütün sosyal katlardan gelen yüz binlerce Çinliyi aynı ruh içinde eğitildiler. Maonun kendisi çift sürüyor, Askeri Akademiye hocalık yapıyor, sanat üzerine konferanslar veriyor ve Sekizinci Ordunun Kurmay heyetinin çalışmasına katılıyordu. Bütün dostlarının da çeşitli faaliyetleri vardı ve bu adamlar para diye bir şeyin var olduğunu unutmuslardı. Bugün Çini yönetenler işte bu adamlardır. Bunlara her yerde rastladım ve her biri, Belediye Başkanı ya da fabrika müdürü olsun, aydın ya da yüksek memur olsun, denk getirip gururla bu destanın kahramanlarını. Yenan günlerini anıyorlardı.

Bununla birlikte iktidarı ele geçirdikten sonra Çin komünistleri, gene de yarduma ihtiyaç duyular. Sovyet uzmanları büyük sayıda geldiler ve ordunun örgütlenmesine kadar her alanda çözüm yolları tavsiye etti-

ler. Bazı konularda Çinlilerin kesin bir tutumu vardı ve Stalinin kendisi bile olsa, hiç bir müşavirin onları görüşlerinden caydırma içinde en küçük bir şansı yoktu. İşte bunun içindir ki Çin hiç bir zaman, destalinizasyondan önceki bazı halk demokrasileri gibi, Sovyet modeline uygun bir kopye olmadı.

Ama Çinlilerin yerleşmiş bir görüşleri bulunmayan alanlarda Sovyet görüşü otomatik olarak kabulünüyor. Nitekim, Çin'in en tanınmış iktisatçılarında olan Yung Lung - Kuei, iktiden bütün plânlama metodlarının Sovyetler Birliğinden ithal edildiğini itiraf etti. Eğer iki yıldır Çin yeni bir beş yıllık plân kabul etmediyse, bu kendine özgü plânlama sistemini yeni yeni kurmakta oluşundandır. Bay Yung şöyle dedi: «Biz Bay Kruşçev'e minnettarız, çünkü o bizi kendi öz güçlerimize dayanmaya zorladı. O bizi yıkmak istedi, ama sonunda bizim daha dinamik, daha orijinal olmamıza istemeden yardım etti.»

Sovyet metodlarına karşı bu tepki geçici bir şey olarak düşünülemez. Belki de bu ileride her türlü Çin - Sovyet uzlaşmasına engel olabilir. İki ülke arasındaki hendek gün geçtikçe derinleşmektedir ve gelecekte yeni kuşak Çinlilerle Sovyet vatandaşlarının yeniden ortak bir dili konuşabilmeleri için nasıl bir mucize gerektiğini şimdiden söylemek imkânsızdır.

TEMELİN SESİ

Elbette ki komünist yöneticilerin gücünün azalıp, ülkenin plüralist bir rejime kayması durumu değiştirebilir. O zaman daha rasyonel bir ikili tartışmadan uzlaşma da doğabilir. Mao Tse Tung'un ilâhlaştırıldığı Çinde şimdilik böyle bir ihtilâl pek zayıf görünmektedir. Ama görünüşler aldatıcı olabilir. Bugünün Çinli, Stalin çağının Rusyası değildir.

Çinlilerin komünizme getirdikleri yenilikleri ilk suçlayacak kişi her halde Stalin olurdu. Çin eşitliği ve politik müsevvik görüşü Stalinin gözüyle atfedilmez hatalar sayılırdı. Çünkü bu metodlar şu, ya da bu biçimde politik insiyatifi temele aktarmaktadır ve temel sonunda en yüksek otorite meydan okuyabilir.

Besbelli ki Mao, Stalin'in hiç bir zaman yapmadığı ölçüde kendi gücüne güveniyor. O «uyanıklık» adına temizlik hareketlerine hiç bir zaman girişmedi ve Çinde hiç bir iç deney Mao'ya fazla rizikolu görünmüyor. Mao yetkilerinden önemli bir kısmını eski komünist savaşçılara devrediyor ve bunlar, eski Sovyet liderlerine kıyasla temelden gelen sesleri çok daha büyük dikkatle dinliyorlar. Bütün yabancılar, hatâ en düşmanca tutumları olanlar bile, bu kocaman devlet mekanizmasının iyi yağlanmış olduğu ve Stalin Rusyasından, hattâ bugünün Sovyetler Birliğinden bile çok daha iyi ve gıcırdamadan işlediği konusunda oy birliği halindedir.

Bu suples herhalde Çinin ekonomik temel hattının doğruluğundan ileri gelmektedir. Bireysel tüketimi sınırlamak, buna karşılık kolektif cihazlanmaya öncelik vermek. Bütün bu okullar, Kulüpler, hastahaneler, kreşler, spor alanları Çin için yeniliklerdir ve Çinliler bunları, yersiz olarak özel otomobil ve özel sayfiye evi rüyası gören öteki komünist ülkeler vatandaşlarından çok daha iyi takdir etmektedirler. Üstelik, ihtiyaçları mütevazî ölçüde kaldığından

bir Çinli gelirini arttırmak için türlü tertiplere girişmeden ücretiyle yaşayabilmektedir. Ve Çin böylece imkânlarıyla tüketim alanında bir denge kurabilmiş, Doğu ülkelerinininkinden çok daha rasyonel bir sosyal ortam yaratabilmiştir.

Bu kadar çapraşık ve merkezileştirilmiş bir sistemin âhenkli biçimde çalışmasına yalnız dorukta alınan kararlar yetmez. Dorukla temel arasında bağlantının kusursuz işlemesi gerek. Üstelik bütün kademelerde gerekli danışma biçimi sağlamadan bu sonuçlar elde edilemezdi. Pedagojik bir toplulukta düşün özgürlüğü daha çok ikincil konuları kapsar. Ama Çin komünistleri halk yığınları içinde iyice kök saldıkları için, belki de öteki ülkeler komünistlerinden temel düşüncelerini daha yorumlayabiliyorlar ve doğru sonuçlara varıyorlar. Bir başka şey de kesin ve besbelli: Eğer Mao'nun reformları soyut ve keyfi basit kararnamele olsaydı Çin toplumu hiç bir zaman bugün erişmiş olduğu suples ve dinamizmi elde edemezdi.

DÜNYA POLİTİKASINDA ÇİN

Bu yeni Dev Asyada Amerikan çıkarlarını tehdit ediyor mu? Eğer bu çıkarlar Asya kıtasında bugünkü politik ve toplumsal statüko'yu olduğu gibi muhafaza etmekse, şüphesiz ki tehdit ediyor. Bir kere bir Asyalı büyük devlet olarak Çin kaçınılmaz biçimde komşularını etkiliyor. Bundan başka son derece dinamik bir deneyin yürütücüsü olarak Çin, az gelişmiş ülkelerin ilgisini çekiyor ve sadece varlığıyla bu ülkelerdeki ihtilâlcî hareketlere hız veriyor.

Ama Amerikalılar tarafından on beş yıldan beri uygulanan sikihi kordon, ekonomik boykot ve askerî tehditler politikası o ölçüde iflâs etti ki, bu politikanın en ateşli taraftarları bile artık Çinin Asyada ve dünya politikasında nüfuzunun bu yollarla kırılamayacağını kendi kendilerine itiraf etmiş olmalıydılar. Vietnamdaki savaş, Çinin tecrit edilmiş olmak şöyle dursun, uluslararası sahnenin tam ortasında bulunduğunu ve Uzak Doğuda onsuz hiç bir sorunun çözülemeyeceğini göstermiştir.

Görünüşe göre Sovyetler de bir ara, Çini umursamıyabileceklerini sandılar ve politikalarını, Çin itirazlarını hesaba katmadan formüle etmeye kalkıştılar. Bu oyunda, Mao'ya boyun eğdiremedikleri gibi, yabancı komünistlerin önemli bir kısmı üzerindeki nüfuzlarını yitirdiler.

Pekin'de bugün Nikita Kruşçev'in söylevlerini tam metin olarak yayınıyorlar. «Kendi gözlemlerinizle okuyunuz, ve görünüz ki, Amerika Birleşik Devletlerinin barışçı niyetlerinin ve barış içinde birlikte yaşama ilkesine sadakatının kefil olan bu adam bir hainden, bir avanaktan başka bir şey değildir.» İşte Mao'nun komünistlere telkin ettiği düşünce bu. Ve her gün Sovyetler Birliğinin müttefiki bir komünist ülke olan Kuzey Vietnamın topraklarını Amerikan uçakları bombaladığı zaman bu düşünce elbette ki onların aklına geliyor. Çin olmaksızın Amerika Birleşik Devletleriyle barış içinde birlikte yaşama Sovyetler Birliğine şimdiki kadar çok acı meyveler tattırdı. Amerikalılar olsun Sovyetler olsun, şu gerçeği ister istemez kabul etmek zorundadırlar: Tüm insanlığın dörtte birini tek başına temsil eden bir ülkeyi karantinada tutmak imkânsızdır.

Bir geziden izlenimler:**ARAP DÜNYASI
UYANIYOR MU?****VIII - Burgiba'nın ülkesinde****Niyazi Berkes****BURADA HERŞEY FRANSIZ!...**

Roma'da, Tunus'a uçmak için Air Tunus bulmak bir mesele oldu. Meğer bu Air France'dan başka bir şey değildi. Çün ki, üstünde Air Tunus yazılı levhası olan hubesini, istasyon binasındaki hava yolları terminalinde bulabildim. Bu Air Tunus, nam-ı diğerle Air France'ın Caravelle uçaklarından birine bindiğim zaman, uçağın üstünde Arap harfleri le yazılı bir addan başka Tunusluluğa delâlet edecek bir şey yoktu. Kaptan, pilot, hostesler, konuşulan dil Fransız.

Gerekli giriş ve döviz vesikalarını dolduruncaya kadar Tunus'a indik. Rahat, sakin, tenha bir iniş. Hava alanı binası, Atina'daki kadar küçük bir şey. Fakat içerisi, orada olduğu gibi ne rakı kokuyor, ne de yüz numara. Pasaportumun üstündeki ay - yıldız sihirli bir muska gibi işe yaradı. Polisten iki dakikada, gümrükten bir dakikada geçtim. İstanbul'un hava alanında bile, bir Türk vatandaşı olarak, bu kadar kolaylıkla, bu kadar nezaketle, bu kadar güler yüzle karşılanarak indiğimi hatırlamıyorum. Galiba bir memlekette itibar görmek için yabancı olmak lâzım. Her halde, bizimkiler de nezaketlerini bizlere değil de yabancılara saklamaktadırlar.

Kambiyoda para bozdurma işi de bir iki dakika aldı. Hemen hemen boş bir otobüs, öteki yolcuları beklemeden şehre uçurdu beni. Önümdeki sıralardan birinde oturan bu uçaktan gelmemiş olan tek yolcu, yanımda ufak bir çocukla oturan bir Fransız bayanı, Paris'te gördüğümü hatırlamadığım bir çehre. Ufak gözlü, kuru yüzü, uzun burunlu, sert bakışlı. Anglo - saksonların daha zivade buruşmaya eğilimli yüzleri galiba bu deniz aşırı Fransız tiplerinde kurumaya eğilimli. Ben mi fazla takıldım bu çehreye, yoksa gerçekte hep öyle miydi. Bana Tunus'ta hep böylelerine rastladım gibi geldi.

Şehre yaklaştıkça yer ve sokak adlarına bakıyorum. İlk gördüğüm ad, Renault. Ooo, maşallah, Paris daha doğrusu Fransa sokak ve cadde isimleri ile burada. Avenue de Paris'ten, Rue de Charles de Gaulle'e kadar. Burada yeni bir Arap harfi ile daha tanışmış oluyorum. Kahire'deki Arap telâffuzunda «gayn» lar hep «cim» olduğu için de Gaulle, Ducol oluyordu; «cim» ler de «cim». Meselâ, James, Çeyms oluyor. Şimdi burada «gayn» lar, üstünde üç nokta olan «kef» olmuş. De Gaulle de bu üç noktalı «kef» ile yazılıyor. İstanbul ile Kahire arasında görülen Arap kaligrafisi de burada artık sönmüyor. Mezarlıklar müstesna, Tunus'ta güzel denilecek bir Arap yazısı göremedim. Yazılar, Avrupalı oryantalistlerin el yazılarına benziyor.

Mısır'da iken nasıl dağ taş Nasır idiyse, burada da Habib Bourguiba. (Arapça yazılışında: Burkıybe). Daha uçakta verilen La Press gazetesinde pek az sütun Bourguiba'sız. Patifansız tarafından su ister gibi, gazetede Bourguiba'sız bir yazı aradım durdum. Kahire'de iken Başkan Nasır, Ghana'nın başkentinde idi. Gazetelerdeki en önemli başlıklar ve sütunlar bu seyahata aitti. Şimdi, Bourguiba da başka bir Afrika başkentinde. Oradaki nutku, nutka verilen cevaplar. Bir de Habib'in Senegal başkentinin üniversitesinde fahri doktorluk urubası ile nutku ve resimleri var. Pek te yaraşmış. Başka bir resimde de, beraberinde götürdüğü Tunus ulemasından genç bir zat olan ve kendisini ziyaret edeceğimi umduğum Fazıl Ben Aşur ile camide namaz kılarken gözlüküyorlar. Namazda, Et - te-

hiyata oturuyorlar; ikisi birden parmaklarını dikmişler. Bu seyahat yüzünden bu âlimle tanışmak kısmet olmadı.

Şehrin esas caddelerinden birinin adı Habib Bourguiba caddesi. Orada Claridge oteline indim. Burada her şey Fransız; fakat nedense otel adları İngilizce. Böylesi galiba daha aristokrat ve zengin işi oluyor. Şimdi bu satırları yazmakta olduğum otelin adı da Majestic. Birincisinde ancak bir gece kalabildim; Fransız turistleri gelecekmış; başka otelle çıkmağa mecbur oldum.

Otel bolluğu yok ama hepsi temiz, güzel. Adları İngilizce ama eşyaları, servis usulleri, her şey Fransız. Tıpkı Paris'te olduğu gibi. Fransız mobilye, eşya ve tesislerinin hoş yanları var; fakat bir de onlara özgü kaknemlikleri var. Onları burada da görüyorum. Meselâ, kaldığım odanın banyosunda ömür bir küvet var. Emaye bir küvet, fakat uzunlamasına değil de diklemesine. Dibi düz değil de sekilli. İçine uzanamazsınız, sekisine oturursunuz. Ben ufak tefek olduğumdan sığdım. Yalnızlıktan, komik şeyler düşünerek kendimi avutmağa çalışıyorum. Meselâ diyorum, bu raya De Gaulle boyunda pösünde bir Fransız geldiği zaman bu banyonun içinde nasıl oturur; bacaklarını nereye kor?

YASEMİN SATICISI AYŞE!...

Oteller Fransız dolu, tıklım tıklım. Girtleklerinin dibinden gargara yapar gibi yahut da kâğıt yırtar gibi sesler çıkararak konuşan Fransızlardan. Tuhaf şey, ben Fransa'da Fransızların böyle seslerle konuştuğlarını hiç farketmemiştim. Yoksa, deniz aşırı Fransızların bir özelliği mi bu? Fakat, galiba mübalâğa ediyorum; çünkü biraz dü-

şününce hatırladım ki deniz aşırı İngilizce konuşanlar da ya mıyavlar gibi, ya Brooklyn ağzı ile, ya da Texas ağzı ile konuşurlar. Ben galiba daha ziyade üniversite ve okumuş çevrelerinde yaşadığımdan bunlar en çok dışarda kulağımı tırmalyor.

Otelin lokantası ne Fransız, ne Amerikan. Bir Güney Alman şehri lokantasına enziyor. Yemeklerin adları hep Fransızca ve çok ta nefis. Güzel bir de Tunus şarabı var. Fransızlardan başka Rus veya Çek olduğunu tahmin ettiğim kişiler var. Müsteriler, garsonlar boyuna gülüyorlar. O kadar çok gülüyorlar ki acaba bana mı diye telaşlandım. Üstümü başımı yokladım; yok, bana değil. Zaten bana baktıkları bile yok. Kahire'de insanların yüzünde bir halâvet vardı; burada gülme. Habib Bourguiba'nın otuz iki dişi görünen gülmesi var ya. Galiba bu, millî bir özellik. Bazı yüz tipleri de İkinci Ramses'i hatırlatıyor. Dişler açıktı, gülüyor sanırsınız. Ya bundan, ya da şarabın etkisinden, yemek salonunda millet ve garsonlar kırılıyor gülmekten.

Yan kapılardan biri açıldı. Kılıçlık bir kız girdi. Yedi sekiz yaşlarında. Kolcağazında yasemin dolu ir sepet var. O zaman hatırladım. Tunus yasemin şehri idi. Masama yaklaştı. O kadar da güzel yüzü ve gözleri var ki. Yeşil gözlü, açık tenli, tombulca bir yüz. Adına ne? dedim. Ayşe, dedi. Bir demet yasemin aldım. «Mersi» dedi, gülümsedi. Başka masaya geçti. O akşam, yaseminin odamı dolduran kokusu içinde küçük Ayşe'yi düşündüm. O kimbilir daha kaç saat lokantalarda, otellerde dolaştı. Yaseminlerini sattı, annesine veya babasına bir iki dolarla döndü. Biz yabancılar otel lokantasında yemek ve şaraptan mest olduk. Müthiş yemekler yedik, nefis mevvalar soyduk. Şu veya bu şekilde Ayşe'ciğin vatanına çalışıyoruz. Gerekçemiz bu. Ayşe büyüyenecek, yasemin parasıyla. Sonra genç bir kız olunca onu fakir halkın giydiği bürümcük çarşafa sokup işe vollaıacaklar. Çatlak topukları ve kınalı avakları ile işe gidecek.

FES HİKAYESİ!...

Şehrin benim şimdiki gördüğüm yanı çok muntazam, bakımlı. Hiç şarklı halî yok. Geniş düz caddeler. Bizim alışmadığımız caddeler. Bizde nasıl meydan yoksa, caddede de yoktur. İstanbul'un tepeliliği ve çapaçulluğu, bize kötü şehircilik huyları kazandırmış. Doğru (Mısır Arapçasında olduğu gibi «togri»), düz

cadde yapamayız. Akademi de hiç bir cadde düz değildir, ille kıvrılacak. Asla hendesleşemeyiz. Tunus şehri çok hendese. Tabii bunu Fransız getirdi.

Caddelerde görülen tipler şunlar: Çoğu başı açık, genç kuşaktan Avrupalı kıyafetinde kadın ve erkekler. Koltuklarında ders kitaplarıyla okula giden kızlar tıpkı bizdekiler gibi. Çorap ve iskarpınlarından hali vakti yerinde insanlar olmadıkları belli.

Bu modern tiplerin yanı sıra başka bir tip: Başında kıpkırmızı, up uzun fes. İlk defa olarak, Tunus'ta hindi kelimesinin İngilizcesinin, festen gelme olduğuna kanaat getirdim. Nedense bu tip fesi, bizim Tunus fesi dedikimiz, Tunusluların da aksine «İstanbülî» dedikleri fesi giyenler, hep hindiler gibi kurula kurula yürüyorlar. Tıknaz veya göbekli oluyorlar; boyunlarına bir alay atk koyduklarından göğüsleri hindi gibi kabarık oluyor. İşte, bir tanesi geçiyor: gözlükleri de var ve tıpkı bir hindi gibi. Arkasında da haremî geliyor. Bunlar yerli halkın yarı Avrupalılaşmış burjuvası galiba.

Üçüncü kategori halk; ve her yerde olduğu gibi çoğunluk. Erkeklerin başında hamam taşı biçiminde fes var. Kep veya bereyi andırıyor. Pratik ve gösterişsiz. Bizim Tanzimat Devrinde Ali Paşanın başında da böyle bir fes vardı. Caddede hem yürüyorum, hem düşünüyorum. Nereden gitmiş bu fes ta oralara ve bir sadrazamın kafasına oturmuş? Tunusta fakir halkın giydiği fesi, İstanbul'da İmparatorluğun sadrazamı giyiyor. Ne münasebet? İkinci Mahmut zamanında Husrev Paşa Fas veya Cezayir taraflarından daha kallavi bir fes getirmiş anlaşılacak, onun zamanındaki resimlere bakarsak. Dah sonra, Ali Paşa zamanında nasıl olmuş ta bu tas biçimine girmiş? Daha da sonra, yani Yeni Osmanlılarda Tunus fesi kalıplı fes, Abdülhamit zamanında hamidiye fesi olmuş, yukarıya doğru daralmış. Meşrutiyet zamanında İpek gibi parlak şilîk fes olmuş. Mısırda uzun bir üstüvane. Kafamda bir fes çarşafımdır başladı, tâ Haydarabat'ta gördüğüm fese kadar. Bu kadar derdimiz arasında, şimdi bir de fes tarihi mi vazzmalı? Çok eğlenceli olurdu.

DIKİŞSİZ BÜRÜMCÜK ÇARŞAFLARI!...

Bu fakir halk sınıfının kadınları sokakları dolduruyor. Sokaklarda, Kahire'de olduğundan fazla kadın var. Kahire'de çoğu siyah çarşafı veya Rum papaslarının siyah örtülerine benzer bir şev giyiyorlardı. Burada açık renk bürümcük çarşaf. Ama dikili değil sanırım. Buna «burnûs» deniyor. Kadınlar daha hoş. Çehrece daha güzel. Dikişsiz bürümcük çarşafı içinde temiz gözüklüyorlar. Çoğu çıplak ayaklı, kısa topuklu terlik gibi bir şey giyiyor; azı yüksek ökçeli iskarpın. Gençlerinin yüzü açık; daha yaşlıları çarşafın bir vanı ile yüzlerini gözden aşağı kapatıyorlar. Burada, Pakistan'da bile görmediğim orijinal bir yüz örtme şekli de gördüm ama genel bir âdet değil. Örtü gene bürümcük çarşaf; fakat gözlerin altında buruş ve ağız kısmının üstüne siyah bir maske takılmış. Maskeli baloda imiş gibi gözüküyor. Fakat bu siyah maskevi burun ve ağız üstünde nasıl tutturuyorlar! Acaba kulakların arkasından geçen bir ipi mi var? Bir daha görürsem, dikkatle bakacağım.

TUNUS BİLE SOSYALİST OLMUŞ!...

Kahire'de Amerikan etkisinden söz etmiş miydiniz? Galiba edemedim. Orada siyasî havaya rağmen, «Amerikan» olan her şey itibarlı. Azhar'ın savın şeyhi bile Amerikan sigara ve pürosu içiyor. Başkan Nasır'ın bir kızı Amerikan Üniversitesinde okuyor (Denildiğine göre lise notları iyi olmadığından Kahire Üniversitesine girememiş. Doğrusu, bravo). Benim gördüğümüne göre, Amerika Tunus'a çok geç akılmış. Yahut ta Fransa, Tunus'ta çok derin kökler saldığından, başkalarına kök atacak yer kalmamış. Şöföre kadar herkes şakır şakır Fransızca konuşuyor. Habib Bourguiba, Fransızlardan bağımsızlık alıp onlarla ahbaplığı devam ettirebilenlerden. Şimdi Senegal'de bir fikir atı ortaya: Afrika'da Fransa'nın liderliği altında bir «commonwealth francophone» kurulmalıy-

Burgiba

miş. Habib, elhak frankofon.

Ama aynı zamanda sosyalist, yani «iştirâkî». Ben buraya gelinceye kadar Bourguiba'nın ve Tunus'un yani Neo - Destour partisinin sosyalist olduğunu bilmiyordum. Mejer, 1961'den sonra burası da bu ünvanı almış. Bu noktadaki cehaletime üzülürüm. Gafiba, Tunus'un bile sosyalist olmasını öğrenmenin etkisi altında, bu satırları yazarken gene kafamda çağırışım ameliyeleri başladı. Bu «iştirâkî» ve «iştirakiye» sözcükleri üzerine düşünmeğe başladım.

Nereden geldi bu terim? Acaba halka ne ifade ediyor? Araplarda her halde çok iyi bir şey ifade ediyor, bizde sosyalizm teriminin ifade etmediği bir şey. İştirâkî Fena mı? Halkın, hükümetin elele vererek, iştirâk halinde, müştereken memleketin kalkındırılması. Bizim iştirâkî Hilmi belki de bunu sezmişti, vaktiyle. Ondan önce, Abdülhamit zamanında Ahmet Mithat Efendi bundan hep «sosyalizm» diye bahsedirdi. Sosyalizm gibi yabancı ve esrarlı bir kelimenin verdiği ürküntü yetmiyormuş gibi, kendisi de sosyalistleri kötüler, aleyhlerine veriştiirdi. Okumuşlar da bunları okuyarak dehşet içinde kalırlardı. Şimdi komünist'ten nasıl korkuluyorsa, Ahmet Mithat Efendi de sosyalistten halkı o kadar korkuturdu. O zaman korkulan bir umacı daha vardı: Dehri yani «Con» veya zındık. Bunların ikisi de «maddiyun» du; fakat sanırım sosyalist daha da umacı idi. Gâvur ve çıtıtan daha beterdî.

Ahmet Mithat'ın bu öcülerinden ödü kopan edebiyatçılar sosyalist damgasını yememek için çeşit hokkabazlıklar yapmağa mecbur oldular; ama gene de kurtulamadılar. Mithat Efendi onlara başka bir damga yapıştırdı: Dekadanlar, dedi. Eş mâna? Yani anlamı bilinmeyen başka bir frenk çamuru fırlattı. Fakat, bu, sosyalistlik kaçır tehlikeli olmadı; çünkü «kadana beygiri» gibi bilinç altı bir çağırışım yaptığın dan gene de yalan yanlış bir anlam verir gibiydi. Yahut ta dangalaklık filân gibi bir şey; o kadar zararlı değil. Abdülhamide zarar yok; yalnız terbiyesiz, edep vanı edebiyat bilmiyen kimseler demekti; bir nevi zipçiklik yahut «beatnik» lik. Ama, sosyalist öyle mi? Su uyur, düşman uyumaz cinsinden «tis» h çağırışım yapan bir kelime.

Meşrutiyet gelince, İştirâkî Hilmi bir akıllık edip bu sosyalizm sözcüğünü ağzına almadı; kendine «iştirâkî» dedi. Fazla bir iştirâkçilik te yapamadı ama, iştirâkçilik te fazla bir kötü ün kazanmadı. Fakat, Mütareke gelip te komünizm duyulunca ve İştirâkiye, komünizm anlamına alınca bu zavallı elbirliği - sever sözcük te hapsi yuttu. Ondan sonra, «toplumculuk» sözü gelinceye kadar, kimse ne sosyalizmi ne de iştirâkçiliği ağzına alamadı. Arı - dil tutumunun bir iyiliği toplumculuk sözcüğünün yardımı ile sosyalizmin ağza alınabilmesi oldu.

İşte, Arap ülkelerinde de «iştirâkiye» öyle. Yabancı bir sözcük değil halka. Burada da çok itibarlı, «demokrasi» sözcüğünden daha itibarlı bir sözcük. Mısrda, sağcılar yani Selefiler, sosyalistler için hiç «iştirâkî» kelimesini kullanmazlar; onları öcüleştirmek için dübedüz frenkçe «komünist» derler. «iştirâk» sözcüğünü de kendilerine saklayarak Hazret-i Ömere kadar çıkarlar. Fakat, solcuların leindeonları kırilecek frenkçe sözcük yok. Onlara «realiye» (yani bizim «mürteci») sözcüğünü kullanırlar ama işte, sökmüyor. Kırilemek için frenkçe lâzım; nasilsa «reaksiyoneriye» diye bir kelime girermiş Arapçaya.

TÜRKLER ATLARA OY VERDİ...

Gene muhayyelem uzadı. Ama, büsbütün de boş lâf etmiyorum. Sözcüklerin anlamının ve onlara alışkanlığın önemini inkâr mı edeceksiniz? Mısr'da elimde bir Economist dergisi geçmişti. Baktım, içinde bizim son seçimler üzerine bir makale var. Başlığı şu: «Seçim kazanan at.» Yanına da meşhur Skoç viskisinin etiketindeki atın resmini koymuş. Bayağı bu yabancı diyarda baysiyetime dokundu herifin analizi. Bu seçimlerde Türk halkının çoğu atlara oy verdi, diyor adam. Ve seçilen partinin

Her şeyi Fransaya benzeyen Tunus'ta iki genç kız...

demirkırat buluşuna yarı alay, hayran. Aklıma geldi; bundan otuz yıl kadar önce Amerika'da Türk işçilerin kahvesine davet etmişlerdi beni. Gittim zaman oturmışlar birşeyler konuşuyorlardı. Dinlemeğe başladım. Birisi: «efendim, işçi için iştirâkî iyi şey olmaz» diyorlar. Ben, bunlar galiba komünist, dedim içimden. Konuşma epey ilerledikten sonra muammayı çözdüm: Grevlerden söz ediyorlardı. İngilizcede grev karşılığı olan «strike» sözcüğü istrayk gibi okunur. Onlar grev kelimesini bilmediklerinden, bu İngilizcenin de cahilli olduklarından sözcüğü, kulaklarının alışık olduğu «iştirâkî» seklime sokmuşlar. Bu iştirâkî sözcüğü kimseyi ürkütüyordu, ama grev öyle mi? O tarihlerde biz memlekette bu esrarlı ve tehlikeli sözcüğü ağzımıza bile alamazdık. Ben hâlâ bugün Fransızcada «greve» ne demek, bilmem.

Bizim gibi Avrupa dışı toplumlar taklitte giren sözcüklerde, bunların yabancılarından yani anlamsızlıklarından ötürü, bir esrarlılık vehmederler. Bunu yayarlar. Bu, bazılarınin kötülenmesine, bazılarınin de övülmesine yarar; her ikisi de bu esrarlıktan gelir. Meselâ, Hay Layf veya Kuvaför. Bir pastahaneye «Yüksek Hayat», bir berbere «Kadın Berberi» dense? Olmaz. O zaman ancak Kasımpaşalık olur. Hay Layf ya da Kuvaför diyeceksiniz ki aşağı tabakanın «koruk» gölmesiyeceği bir yer olsun. Yani, sözcükler ya olumlu ya da olumsuz «tabu» kudretine sahip olmalılar.

Benim Tunus'ta gördüğüm «iştirâkiye» kimseyi korkutmuyor. Bütün milletin kalkınma uğruna el birliği yapması anlamına geliyor da üzerinde fazla bir gürlüğü bile yapılmıyor: «ahval-i âdiye» den bir şey. Tunus Üniversitesinde Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nde karşında oturan genç, dinamik, avdın kafalı Tunuslu bilgin anlatıyor. Anlattıklarını hayli kısaltarak size nakledeceğim.

SOSYALİZME GÖTÜREN YOLU...

Sosyalizm fikri Tunus'ta yeni bir şey değildir. İkinci Cihan Savaşı yılları arasında sosyalist fikirler, Tunus avdınları arasında tanınmağa başlamıştı. Fakat İkinci Cihan Savaşından önce, neo - Destur partisinin millî bağımsızlık yönündeki çabalarına, başlama-

siyle bu akım ona tâbi bir hale geldi. 1956 da bağımsızlığın alınmasından sonra yeni rejim beş yıl süre kısmen kendini yerleştirmek, kısmen bazı islahat yapmak işleri yüzünden sosyalist bir politika yönünde gidilmedi. Daha ziyade lâik reformlar, özellikle eğitim, din evkaf, adliye, kadınlık alanlarında yenilenme işlerine girildi. Fakat aynı süre içinde, Tunus'un ekonomik hayatında hiç bir ilerleme olmadı; tersine düşme oldu. Zaten, Tunus tam anlamıyla Fransa'dan ekonomik bağımsızlığını alabilmiş değildi. Ekonomisi hâlâ Fransız ekonomisinin egemenliği altındaydı. 1957 de ekonomik durum iyice kötüleşti. O sırada sosyalist tedbirler alınmasını güden ve Tunus Sendikalar Federasyonunun sekreteri olan Ahmed Ben Salâh'ın sosyalizme yönelme yolundaki çabaları başarı kazanmadı; mevkiinden uzaklaştırıldı. Fakat, Tunus'un özel teşebbüs yoluyla Fransız ekonomik hâkimiyetinden kurtulamayacağı, ekonomik bir kalkınmayı başaramayacağı gittikçe meydana çıkıyordu.

1959 stralarında mahdut nitelikte bazı plânlama teşebbüslerine girişildi. Millî plânlama dairesi kuruldu. İlk önemli adım, Fransızlar zamanında başırlanmış olan bir toprak reformuna doğru gidildi. Vaktiyle Fransızların el koyduğu genel vakıflarla, eski haliyle devam eden özel vakıf toprakları millileştirildi. Ondan sonra aşiret toprakları, Fransız kolonların elindeki topraklar devletleştirildi. Bunların çoğu köylüye verildi. Bunların faydası sosyalizme doğru yolu açması oldu. 1961 de Bourgui ba Ahmed Ben Salâh'ın evvelce savunduğu teze nihayet geldi. Sömürgecilige karşı savaşın bittiğini, artık kalkınma savaşının başladığını ilân etti. Plânlama dairesi - Maliye - Bakanlığı ile birleştirilerek Plân ve Maliye Bakanlığı adıyla üst bir Bakanlık kuruldu ve başına Ahmed Ben Salâh getirildi. Bugün Tunus'un siyasi başkanı Bourguiba ise, ekonomik dehası da Ahmed Ben Salâh'tır. 1961 de hazırlanan on yıllık plân onun eseridir. Bu plânın amaçları ekonominin millileştirilmesi; malî, sınaî ve zirai sektörlerde yabancı sermayenin tasfiyesi; halkın yaşama seviyesinin yükseltilmesi için gelirlerin adaletli dağıtımını sağlamak; ekonomik temel yapıyı değiştirip ülkenin ayrı bölgeleri ve ekonominin ayrı sektörleri arasında muvazenesizlikleri kaldırarak, nihayet, Tunus'un kendi ba-

şına kalkınma yoluna girebilmesi amaçlarını gütmektedir. Plân bu hedefe 1973 de varmayı öngörüyor.

Plân gereğince girişilmiş olan işlerin bir kısmını gördüm. Benim anladığıma göre Ahmed Ben Salâh plânın özelliği Tunus'un tarım ülkesi oluşunu göz önünde tutarak, tarım sektörünün azamî verimliliğini sağlamak, özel dış yardımlardan kaçınmak; özel olmayan dış yardımlar sağlanmasında yalnız bir yana bağlanmayıp hem Batı'dan-hem de Sovyetlerden dış yardım sağlamaktır.

Bourguiba'nın Tunus Sosyalizmi adını verdiği bu sosyalizm, özel teşebbüsle kalkınmanın imkânsızlığı prensibine dayanır. Bu, ancak kolektif bir çaba ile, iştirâk ile olacak bir iş. Millî gelirin önemli kısımlarının üretici yatırıma konması, halkın tasarruflarının gerekli kanallara yönetilmesi ancak plânlı ekonominin yapabileceği bir şeydir. Özel teşebbüs kaldırılmış değildir; ancak o da plân çerçevesi içinde yerini alacak ve çalışacak.

SÖMÜRGEÇİLİĞİN ZARARI...

Tunus ufak ve mütevazî bir ülke ve millet olmanın huzur ve rahatlığı içinde. Daha ilk gündün gözleme çarpan neç'eliliğin sebeplerini memleketin şartlarını ve tarihini öğrendikçe daha iyi anlıyorum. Suriye, Mısır ve Cezayir'e kıyasla talihli bir memleket. Birincideki karışıklık ve gerginlik, ikincideki büyüklük ve komplekslik, üçüncüdeki trajik hava burada yok. Tunus'un bu talihliliğini sağlayan şartları şöyle stralayacağım: (1) Bir defa küçük bir toplum (nüfus 4 milyon), tarihi ile sınırları belirli bir yer; Osmanlı devrinin ona verdiği idarî ve siyasi kimlik bozulmamış; son zamanlara kadar politik bir varlık oluşu unutulmamış. (2) İçinde az çok mütecanis bir ulus var; hemen hepsi müslüman; hemen hepsi sunî, hemen hepsi malikî. Dil varlığı ve etnik birlik ötekilerden daha yüksek seviyede. (3) Cezayir'e felâket getiren Fransız hükümlanlığı burada istisna denecek derecede elverişli olmuş. Bir kere bu hükümlanlık buraya 1881 de yani Cezayir'e gelişinden yarım yüzyıl sonra geldi. Hiç değilse, şeklen «himaye» şekli ile geldiğinden Tunus'un sözde de olsa politik hükümlanlığı devam etti; cumhuriyetin ilânına kadar Beylik devam etti. Tunus'taki Fransız sömürgeçiliğinin siyaseti bu Beyliği ve din kurullarını tutmak ve desteklemek olmakla beraber, 1890 dan itibaren Fransız kolonlarının yerleştirilmesine başlanmasında bu siyaseti üstü etti ve talihin bir cilvesi olarak, Cezayir'de trajedi ile sonuçlanan bir oluş, burada dolaylı da olsa uzun vadede olarak Tunus'a faydasız olan beklennedik sonuçlar verdi. İkinci yoldan - Fransız kolonlarının yerleştirilmesi burada modern eğitim ve adliye islahatı yapılmasına yaradı, Fransızların Tunus'ta kurdukları eğitim kurullarının seviyesinin Cezayir'dekilerin daha üstünde olduğu herkesçe söyleniyor. İkincisi, kolonizasyon Tunus toprak mülkiyeti sisteminde Cezayir'de yaptığı tahribat kadar kötüsünü yaratmadı. Osmanlı ülkelerinden ayrılan her yerde olduğu gibi, burada da özel toprak mülkiyeti üstün sistem değildi. Bu sistem, Cezayir dolayısıyla Garuady'nin sanist hilâfına İslâm hukukunun değil, Osmanlı Kanun Hukukunun bir mahsulüdür. Burada da topraklar mirî yaal devlet toprakları, habous (vakıf) toprakları, mülk arazi ve aşiret toprakları kategorilerine ayrılmıştı. Fransızlar mülk toprakların çoğunu kolayca elde ettiler. Zaten, daha onlar gelmeden, aşağıda kendisinden söz edeceğim meşhur Tunuslu Hayreddin Paşa kendisine ait (nasıl kendisine ait olduğunu bir o bir de Allah bilir) muazzam miktardaki arazisini bir Fransız şirketine iyi bir paraya satmak suretiyle Fransızların gelişine yolu açmıştı. Fransızlar geldikten sonra, vakıf ve aşiret arazisi karşısında güçlük çektiler. Genel vakıf toprakları ele geçirmeğe muvaffak olsularsa da özel vakıflara dokunamadılar.

1885 te çıkardıkları toprakları Teskil Kanunu ile özel toprak mülkiyetinin sınırlarını hiç bir yerde görülmedik ölçüde genişlettiler. Bu gibi tedbirler, başka sömürgeleşmiş ülkelerinde ekonomik bir yıkım getirdiği, köylüyü üstün kapitalist plantasyon sisteminin köle işçisi haline getirdiği halde, Tunus'ta bu so-

nuç o derecede yığıcı olmadı; hattâ iki hayırlı sonucu oldu. Biri, ancak az sayıda köylü mülkiyetsizleşerek kolon ır-gadı haline geldi; çoğu serbest mülk sahibi köylü olarak kaldı. İkincisi, bir toplumun ekonomik temeli olan toprak hukuku yolu ile nüfusun büyük kısmını seriat hukukunun hükmünden çıkardı. Diğer sömürgeleşmiş ülkeler içinde Tu-nus'u ayıran lâiklik eğilimini bununla yorumlamak gerektirir. Toplum, üstünde oturduğu toprakta din hukuku ile âdet hukukunun dışına çıktı.

TUNUSLU HAYRETTİN PAŞA!...

(4) Tunus'un talihliliği Fransız döneminde önceki dönemde de kendini gösterir. Cezayir, Fransız işgalinden sonra Osmanlı ülkeleriyle bağımlı koparıldığı halde, Tunus Fransız himaye rejiminin kuruluşundan önce Osmanlı devletine daha da yakınlığı. Tunus beyliği ancak sözde bir Osmanlı vasalı olmakla beraber, Fransız ve İtalyan tehdidi karşısında Bab-ı Ali'den bunun tanınmasını bizzat kendisi istedi. Bunun için, bizim tarihimizde Tunus'lu Hayreddin Paşa adıyla tanınan ve Tunus beyinin vezirlerinden olan zat ta İstanbul'a kadar gitti. Fakat bizim Tanzimat paşaları Avrupa devletlerinden o kadar ötek hale gelmişlerdi ki buna yüz bile vermediler.

Bu Hayreddin Paşa aslan Tunuslu değil, çerkes ve çocukluğunda Kafkasya'dan köle olarak İstanbul'a getirilmiş, nihayet Tunus beyine hediye olarak verilmişti. Onun kabiliyetlerini gören bey onu büyütmiş, okutmuş, nihayet vezirliğe kadar yükseltmiş, bir aralık Fransa'ya da göndermiş. 1873 - 77 arasında başvezir olarak Tunus'ta idari, askerî ve eğitici işleri yapmış. Beyin adına ifade olarak Sadıkiye adında bir lise açmış.

Hayreddin, İslâm, daha doğrusu Osmanlı İmparatorluğunun islahı hakkında da bir kitap yazdı; Arapçadan Türkçeye de çevirdi. Osmanlı birliğine inanan bu zat gerekli yasa islahatının esaslarına Osmanlı sisteminde ve İslâmîlikte bulunduğunu, bunlar uygulanırsa Avrupa âyarında bir modernleşme olabileceğini iddia ediyor. İhtimal bu yüzden Namık Kemal onun fikirlerini saçma bulurdu. Halife ve padişahı kanun üstü tutma anlamıyla Kanun-u Esasiye taraftar olan Abdülhamid ise onun fikirlerini kendi kafasına uygun bulduğu için, Hayreddin Paşa Tunus'ta vahihi Ana-yasa ile beyin hoşnutsuzluğunu kazanıp onun hizmetinden ayrılınca onu kendine sadrazam yaptı; fakat uzun süre bu mevkide kalamadı; henüz bilinmeyen sebeplerden azolundu ve mazulen ölümüne kadar İstanbul'da yaşadı. Denildiğine göre pek kendini beğenmiş olan bu zat vezir ve sadrazamlıkta fazla tutunamadıysa da Tunus'ta yaptığı icraat, özellikle açtığı Sadıkiye lisesi Tunus'un yenilenme tarihinde önemli bir

rol oynadı.

TUNUSLU JÖN TÜRKLER!...

(5) Tunus'un beşinci talihliliği bu reformlara ilâve olarak, onların yetiştirdiği okumalarının Fransız aydınlığı fikirlerinin etkisi altında kalmaları oldu. Bu iki etki sayesinde Tunus'ta gelenekçi ulema ile sözde - reformcu Selefîlik, lâik ve sosyalist eğilimli akımlar karşısında fazla kuvvet kazanamadı. Milliyetçiliğin de fazla aşırı hayalî şekillere gitemesine lüzum kalmadı. Tunuslular tarihleri boyunca Tunuslu olma bilincinde kaldılar ve Selefîlerin yaydığı Arapçılık akımlarına iltifat etmediler. Bu yüzden, Selefîliğin, meselâ Cezayir'de olduğu gibi, emperyalizme karşı gelmedeki yetersizliğinden zararlanmadılar; bunu daha ziyade Fransız sosyalizminden aldıkları etkilerle yaptılar. Tunuslu aydınlar arasında lâiklik ve batıçılık eğiliminin, diğer Arap ülkelerine kıyasla daha kuvvetli olması bundandır. Gene bundandır ki Tunus'ta, İslâmîlik, milliyetçilik ve sosyalizm arasındaki ilişkiler başka yerlerde olduğu kadar çatışık ve gergin değildir. Zaten, bunların hiç biri Tunus'ta aşırı bir renk almadı.

Fransız düşününün Tunus'taki etkisi de Cezayir'de olduğu gibi olmadı. Bu etki burada yığıcı olmaktan çok yapıcı oldu. Tunus aydınları, Fransız düşünüyü ile temas sayesinde lâik ve sosyalist eğilimli olarak kaldıkları gibi, Cezayir'de olduğu gibi Ferhat Abbas tipi Fransız kukla batıçılar da çıkmadı aralarından. Habib Bourguiba da bu geleneğin ürünüdür.

Fransız idaresi geldiği zaman Tunus'ta Hayreddin döneminden yetişme bir aydın veya okumuş grubu vardı. Bunların bir kısmı, «Fransız işgali karşısında memleketlerini terk edip bazıları İstanbul'a gittilerse de çoğu zamanla bu idareye alıştı. Fransızlar Cezayir'de gösteremedikleri aklıllığı burada gösterdiler; Sadıkiye'nin yetiştirdiği okumuşları hükümet idaresinde kullandılar. 1888 de çıkmağa başlayan ilk Tunus gazetesi bu çevrenin eseridir. Tunus'un al - Azharı denebilecek olan Zeytuna medresesine karşı İbn Khaldun'un adına ifade ten Khalduniye medresesini kurdular; buradan daha aydın din adamları yetişti.

Bunların mahsulü olarak, bizim Genç Türkler hareketi sıralarına rastlayan dönemde Tunus'ta da Genç Tunuslular akımı doğdu. Bunların çoğu Sadıkiye'den çıkıp Fransa'da okumuş kimselerdi, ve fikirleri bizimkilerinkine yakındı. Bunların en önemlisi Tunus'un, Hayreddin'den sonra ikinci babası diye bilinen Ali Baş Hamba adlı bir zatı. Bu zat, Tunus'ta, kalmış olan Türk yönetici eli-te'inden gelme. Aslen Türk. Yazıları ile çok etkili oldu. Eğitimde Arapçaya değil, Fransızcaya önem veriyor; Tunusluların modernleşmesini güdüyor. Fakat Ali Baş Hamba bir Fransız kukla ol-

madığı için onların takibatına uğradı, sürgün edildi ve sonunda İstanbul'a gelerek, 1918 de müttelifler tarafından işgal edildiği gün orada öldü. Avrupa devletlerine karşı koyabilecek bir Türkiye özliyen böyle bir adam için beyaz atıyla Selânik'ten gelerek İstanbul'a bir fatih gibi giren Fransız generalini İstanbul sokaklarından geçerken görmek dayanılmaz bir felâket olacaktır.

Ali Baş Hamba'nın temsil ettiği Genç Tunuslular hareketi Tunus'a, İslâm ünmeti kavramı yerine «vatan» kavramını, millî bağımsızlık, modernleşme, Batı eğitimini yayma fikirlerini getirdi. Ali Baş Hamba kendi vatanının bağımsızlığını göremeden öldü; fakat Tunus uyanışı üzerine etkileri yaşadı. Bir hayır sahibinin bu yurtseverin İstanbul'da gömülü olduğu yer arayıp bulmasını temenni ederim.

Birinci Cihan Savaşı, Tunus Müslümanlarını da savaşa soktu. Denildiğine göre Fransız ordusunda 100.000 Tunuslu varmış, ve Tunus 40.000 zayıt vermiş. Savaşın sonra Tunuslular mülk-fatlandırılacaklarını sanırken, hiç bir şey elde edilemeyişin yarattığı hâyal kırıklığı, Fransızlara karşı ilk hareketi ve teşkilâtı yarattı. Bunun sonucu olarak, 1920 de Destur yani Anayasa Partisi kuruldu.

Destur milliyetçiliğinin ideolojisi Fransız dil aleyhtarlığı, Arapçılık, İslâmîyete sarılma yolu ile kalkınma fikirleriyle hulâsa edilebilir. Bu partiyi besleyenler ulema, müftü, kaid, adûl (noter), ticaret, zenaat ve taşra müteberanı gibi kimseler. Fakat, Destur bu İslâm reformculuğu içinde başarı kazanamadı. Az sonra karşısına Sosyalist Parti çıktı. Bunun kuvvetli, Fransa'daki CGT'nin etkisi altında Tunus'ta kuvvetle yerleşen ve 1924'te kurulan Tunus İşçi Sendikaları Genel Federasyonundan geliyordu. Sosyalistler hem sömürgecilğe hem de Desturcuların dayanağı olan ulema, Selefîler ve zengin sınıflara karşıydılar. Bu parti de fazla başarılı olmadı; fakat önemli rolü Destur Partisinin aşırı gele-nekçiliğini önlemesi, ve sonuçta bundan Neo - Destur partisinin doğması oldu.

BURGIBA NÂSİRİN ZİDDİDİR!...

(6) Tunus'un diğer bir talihliliği, bu orta tutumlara uygun bir lider bulması oldu. Habib Bourguiba işçi veya köylüden, veya tüccar ve toprak sahibi toplum sınıflarından değil, yönetici kadronun aşağı eşelonundan gelme bir zat. Beyin hassa alayında müllâzim bir zatın oğlu. Sadıkiye'de, Lycee Carnot'da ve Paris'te okudu. Orada Fransız sosyalistleri ve komünistleriyle tanıştı. 1927 de Avukatlık yapmaya üzere Tunus'a döndü. 1931 yılında bir çok Tunus aydınlarının hançeriyen çok tuhaf bir şey olmuş. Dünyada lâikliği temsil eden Fransızlar, eski Kartaca harabelerinde muazzam, şatafatlı bir Hıristiyan âyini hazırlanmışlar, buna Haçlı Seferlerini temsil eden muazzam bir de haç getirmişler. Bu da yetmiyormuş gibi, Tunus beyi ile Bas müftüyü de merasimde hazır bulundurmışlar.

Lâik Fransızların bu kadar hâyasız bir din gösterisi karşısında birçok Tunus aydınları içlerinde derin bir isyan ve öfke duydular. Bourguiba'nın milliyetçiliği ve bağımsızlık savaşı da bu zamandan başlıyor. 1934 te hapse mahkûm edildi, ve faslalarla tam on yıl Fransız hapis-hanelerinde yatı.

Bourguiba'nın anladığı sosyalizm milliyetçilikle toplumculuğun bir terkibi, başka bir deyimle, «toplumcu yön verilmiş bir milliyetçilik» tir. Onun belki daha önemli bir vası, son derece becerikli, realist, âdetâ kurnaz bir politikacı olmasıdır. En tehlikeli hasmı Salâh Ben Yusuf'u ustalıkla bertaraf etti. Nâsır gibi rakiplerini hayalperestlikle kınar. Parti teşkilâtına ustalıkla bir şekilde hâkim. Hem İslâmîci, hem aydın, hem toplumcu zümreleri arkasına alabildi. Köylü, esnaf arasında da hayli popüler. Bir çok noktalarda Nâsır'ın zıddı bir tip. Ve onun en çok kıskandığı ve kazdığı bir Arap lideri. Pan - Arap taraf-lusu Arap aydınları onu bir Batı uşağı sayarlar.

Tunus, benim görebildiğime göre, işte böyle. Öteki Arap ülkelerine kıyasla hayli farklı bir manzara değil mi?

Gelecek yazı
OSMANLI TÜRK TARİHİNE
MAGREPTEN BAKIŞ

GUEVARA BULUNDU!..

Fidel Castro'nun ihtilâl ar-kadaşı Che Guevara, bir İtalyan gazetecisi tarafından Peru'da And dağlarında gerilla savaşı yaparken nihayet bulundu. L'Express dergisi, Castro tarafından öldürüldüğü ileri sürülen ihtilâlcî Ernesto «Che» Guevara kolayca tanıyor. Haftalık «Le Ore» gazetesi pazarlarından Paolo Senis, onu böyle bulunduğunu söylüyor.

Sakallının sakalı yok olmuş, ama yine de o. Fidel Castro'nun eski sağ kolu, neşeli ve gevezeli ihtilâlcî Ernesto «Che» Guevara kolayca tanıyor. Haftalık «Le Ore» gazetesi pazarlarından Paolo Senis, onu böyle bulunduğunu söylüyor.

Bir yıl önce Havana'dan kaybolan Guevara, kadife pantolonu ve büyük asker kaputu içinde, onbeş gün kadar önce Peru'daydı. İnka'ların eski evlerine hayli benzeyen büyük kare taşlardan yapılmış küçük bir evde oturmaktaydı. Yerlilerin kullandıkları çok sert bir içki olan «pi.cco» sunu vudu-lamaktaydı.

Guevara, 5 bin metre yükseklikte, And dağlarının geçit vermez derinliklerinde büyük rüyasını gerçekleştirmeğetedir. Bu rüya, Kolombiya, Bolivya, Ekvator, ve Peru'da teşekkül eden gerillaları yönetmektedir. Burada hava, rahatsızlık vericidir. Milyonlarca basılan resimlerinde sakallı ve nefes almaktan zorluk çeker gibiydi.

Onun ulaşmak kolay olmadı. Gazeteci, ihtilâlcilerin karargâhına varmak için beş gün harcadı. Basken Lima'dan ayrıldıktan sonra, yüzlerce yıl önce İnka'ların açtıkları ve o tarihten beri el değmemiş, vatan gibi kıvrılan bir dağ yoluna vâ-neldi. Böylece 4 bin metre yükseklikteki Huanca'ya vardı. Sonra dört gün at sırtında, ya da vaza gitmek gerekti. Dağ süslemleri arasında kayboldu. Silâhli gerillalar tarafından zaman zaman durduruldu. Peru Hükümeti, bu gerillaların varlığını resmen inkâr etmektedir. Ama onlar aradadır.

Guevara, gizliliğinin bütün kurallarına uyarak, bir yerde ancak birkaç gün kalmaktadır. İtalyan gazeteciye Guavara, «Yarın ayrılıyorum. Beni görmeye tam zamanında geldiniz» dedi. Gerilla teorisini, daha sonra heyecanlı bir nutka başladı: «Zafere ulaşacağımızdan eminiz. Gerilla, Napolyon'u da, Gaulle ülkesinde Jül Sezar'ı da yenmiştir. İspanyollar, Bolivya'nı karşısında mukavemet edemedi, Güney Amerika'nın nizamî orduları, gerilla karşısında nasıl savaşıcaklarını bilmiyorlar. Onlar savaş öğrenene kadar iş isten gecmis olacak.»

Guevara'nın adamları kimler? Şifa bulmaz romantik ihtilâlcî, onlardan hayranlık ve sefkatle söz ediyor: «Bakin onlara, onlar köylü değildir. İrgat da değil. Onlar hiç bir şeydiler. Açlıklarını bastırmak için coca yaprakları yiyerek yaşıyorlardı. Onlar ebi binlerce insan, Peru çölünde verenden ölmektedir. Onlar şimdi hiç de-ğilsiz bir şey yapmamış biliyorlar. O da gerilladır. Geri kalan şeyleri sonra öğrenecekler.»

ŞİDDETLİ BAŞ AĞRILARINA KARŞI GRİPİN

Başarı ile kullanılır!

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

«Bitmeyen Yol» dan bir sahne...

Parmak Basılacak Yer

Yaşar Kemal

Durmuş oturmuş bir dünyamız yok. Belki hiç bir zaman da olmayacak. Durmuş oturmusluk belki de insanlığımızdan çok şey yitirtir bize. Belki de mümkün değildir. Dünyamız, biz onu bildik bileli bir calkantılar dün yasıdır. Her sev sonsuz bir eylemedir. İnsanlığımız, sanatımız bu evlem icinden gelir. Küçük, ince, ya da büyük, kaba eylemler icindeyiz olduk olası.

Bugün yurdumuzda en göz le görülür hareket nedir? Yurdumuzdaki insan calkantısı ne üstünde duruyor? Söyle yurdumuza derinden bir baktığımız zaman görürüz ki Türkiye tarihinin en calkan tılı çağını yaşıyor. Türkiye büyük değişikliklere uğruyor ve büyük değişikliklerin eşliğinde.

Yurdumuzda altmış bine yakın trilli ufaklı köy var. Şimdiye kadar bu köy toplulukları (ayrıcaları bunun dışında, askerlik, gurbete çalış mağa gitme eylemleri gibi), dursun topluluklarıdır. Yurdumuzdaki otuz milyon insanın çoğunluğu da bu köylerde otururlar.. Yirmi iki milyon kadarı.. Şimdi böyle bir kaç yıl öncesi köylerde daha çok insan otururdu.

Köylerdeki insanlar yakınlardaki kasabalara, büyük şehirlere akın etmeye başladılar. Bunun bir iki sebebi yok, türlü sebepleri var. Toplumların gelişiminde insanların şehirlere akını da bir yasadır. Sebepleri bilinen bir yasadır.

Bizde en çok toprak yetersizliği ve köylü sayısının git tikce artışıdır en genel sebep.

İnsanlar yasaların emrinde bir verden bir yere akarlar.ken bu iş kolay olmaz. Bu iş, bir ulu ağacı kökünden sökmek kadar zordur. Acı-lara sebep olur. Bu bir kişi ve toplum dramıdır. Değişiklikler çoğunlukla acı üstüne kurulmuştur.

Yazar olarak, insan olarak köylerden şehirlere gelenler beni çok ilgilendirdi. Türkiye'nin en önemli insan sorunu elbette her yazarı, her insanı ilgilendirir. «Neden geliyorlar?» diye Cumhuriyet gazetesinde bir röportaj dizi si yaptım. Çalışma koşullarının o kadar iyi değil, gazeteci olarak.. Onlarla uzun süre yaşamak imkânını bula-

madım. Bulmam gerekirdi. Az da olsa, gene de, bu birkaç aylık çalışmada onlar üstüne bir şeyler sezinledim. Koşullar geneldi, ama her evin şehre gelme macerası başka baskaydı. Her evin kendine özgü bir göç hikâyesi vardı.

Yukarıda da demiştim ki, insanın alıştığı topraktan ayrılması dehşet zor bir iştir. Tırnağın etten ayrılması kadar acılı bir iş. Bir ev, bir topluluk ana toprağından kopmak zorunda bırakılıyor, ana o topluluklarda ana topraklarından kopmanın acısı kusaklar boyunca sürüp gidiyor, ana topraklar efsaneleştiriliyor.

Benim başımdan geçmiş bir hikâyesidir bu. Bizim ev. Birinci Dünya Savaşından sonra Çukurovaya göç etmiş bir evdir. Ben Çukurovada yani gurbette doğdum. Doğduğum günden bu yana Van Gölü kıyıları bana öylesine anlattı ki, ben hep bu kıyıları bir efsane diyarı olarak düşün-düm. Bir düşün diyarı oldu benim için Van toprağı.. Vanı ve Van gölü kıyılarını öylesti ne bir düşün dünyası haline getirmiştim ki kafamda 1951 yılında Vana gazeteci olarak ilk gittiğimde dehşetle sarsıp günlerce kendime gelememişdim. Ömrümün en büyük şaşkınlığı benim Vanı ve dolay-larını gördüğüm günkü saskınlıktır.

Gurbet duyguları, yeni bir dünyayı kabullenis, yeni koşullara uyma.. Yeni dünyalar, yeni işler, yeni imkânlar yaratma.. Yüzyılların geleneklerini bırakıp, yeni gelenekler kurma.. İnsan hayatı değişmesi.. büyük calkantı.. Karımarış, zengin eylemlerin içine giris. Sanatın parmağını basacağı yer işte burası..

Bizde bir sanat kısırlığı var. Her çağda bir şey tuttu hep onun yöresinde dö-nüp duruyoruz. Hayatın eylemi zengin. Biz o eylemde bir lik olamıyoruz. Roman mı hikâye mi, film mi, bir süre geliyor ki valnız köyden söz aç-çar oluyor.. Haydi, hurra, herkes, orada.. Anlamsız şirir, anlamsız hikâye, anlamsız resim mi, haydi hurraa, oraya.. Bu dünyada, hele böyle calkantılı, zengin bir dünyada, memlekette, her insan

icin tutulacak başka çiçekli bir dal vardır. Sanat ağacımız herkesin getirdiği başka, yeni dalla büyür.. Herkesin aynı yere saldırmaması, benim öğlum bina okur, döner döner gene okur, kısırlığına götürüyor sanatçıyı..

Bu da sanatımızın düşün-cede ve yaşamda eylem dışı kalmasından ileri geliyor. Yirmi yıldır şehirlere akın oluyor, bir Allahın kulu da çıkıp bununla ilgilenmiyor. Bu insan değişmesinde ne kadar çok yeni eylemler büyüyor geliyor, kimbilir.

Duygu Sağıroğlu sinamada ilk olarak ki, bu calkantının içine girdi. Oraya parmak bastı. Bize oradan bir şeyler vermeğe çalıştı. «Bitmeyen Yol» adında iyi bir film yaptı. Ben kendi hesabıma onu bütün yüreğimle kutladım. Büyük bir oluşuma ilk ışık tutan olduğu için.. Bir de işine yüreğini koydu-ğu için, işine candan sarıldığı için.. Köylerden akın dünyasına, gecekondular dünyasına bundan böyle sanatçılar ister istemez eğilecekler, gireceklerdir. Bence, bu dünya yaya Sağıroğlunun yolundan girecektir bir çoğu. Çocukları da kendi yeni yollarını bulacaklardır. Ama bu yeni oluşumu sanatçılar artık gözden mak tutamayacaklardır. Romanda, şirde, hikâyede sinemada..

Ben böylece düşünürken bir de baktım ki, sansür bu filmi yasak edivermiş.. Allah Allah, demekten kendimi alamadım. Neden yasak etmiş? Bunu sağduyuyla anlamam mümkünü yok.. Köylerden adamlar geliyorlar, çok zor iş buluyorlar, hiç iş bulamıyorlar, başlarına şehirlerde belâlar geliyor.. Eee, bunda ne var? Her gün bu işler olmuyor mu? Gereğin dışında sanat yapmağa insanı kimse zorlayamaz ki.. Ya da zorlamamalı.. Biz sevinirken, sanatçılarımız gerçek insan sorunlarıyla, yurt sorunlarıyla uğraşıyor derken.. Al sana Sultan Hamit sansüründen de gerç, beter, kötü bir sansür. Ayıp bir sansür.

Biz böyle sevinirken.. Al sana bir sansür ki.. Memleketin altına konulmuş bir kundak..

«Ben öldükçe yaşarım» ve biz

Erdoğan Tokatlı

YÖN okuru önce suası bil-meli: «Ben Öldükçe Yaşarım» bir Türk filmidir. Yeni bir sinemacının, Duygu Sağıroğlu'nun da ikinci yapıtıdır. Bugün Türk toplumunun yaşadığı karanlık devreye paralel bir karanlık sürdüren Türk sineması için de son derece önemli bir yapıttır. Bu filmi önemli yapan şeylerde, gelecek yıllarda Türk sinemasının ne denli gürbüz, ne denli namuslu bir bünye kazanacağını şimdiden işaret etmesidir.

Entellektüel işi söz oyunlarına meraklı olanları fazla bekletmek istemiyorum: Sağıroğlu'nun filmi estetik yönünden en az bir Truffaut, bir Godart estetiğinin süsüne, «inceliğine» sahiptir. Teknik anlatım yönünden de en baba-yığıt isimlerle boy öcülecebilecek bir ustalıkla yönetilmiştir. Bundan çıkan sonuç şudur: Her Türk filminde büyük bir kolaylıkla bir paravana gibi kullanılan snob ö-zürleri (örneğin mizansen ve buluş yokluğu, filmlerin bir türlü batılı olmayışı, kötü fotoğraf, kötü oyun, vs.) bu film için geçerli değildir.

Hemen belirlemeli. Bundan böyle bu cins enayi tasalar artık sinematek kulislerinde, içki masalarında yapılan dikodu olarak kalacaklardır. Sözlerimin doğruluğunu değerlendirmek için estetik ince-cek yönünden bir şaheser olan Erksan'ın «Sevmek Zamanı» filmi görmek yeter-cek.

İşin özüne gelince: Sağıroğlu ilercil bir sinemacıdır. Bunu daha önce yaptığı «Bitmeyen Yol» isimli filmle göstermiştir. Öyle ki «Bitmeyen Yol» bugün sansür tarafından bütünüyle yasaklanmış tir. Her zaman olduğu gibi «Bitmeyen Yol»un uğradığı haksızlık da karşılıksız bırakıldı. Antonioni'ler üzerine sayfalar dolusu palavra döktüren kritikler, salonlarda, meyhanelerde sosyalizm pey-

gamberliği yapan aydınlarmız, hensi sustular. «Bitmeyen Yol»u gerçekleştiren cesur bir prodüktör, Muhtar Kocataş ve rejisörü Duygu Sağıroğlu yanavanz bırakıldılar. İşte bu sebeptendir ki «Ben Öldükçe Yaşarım»'ın ti cari yünden de büyük bir başarı olusu beni çok sevindiriyor.

Gerekeki gözle baktığımızda «Ben Öldükçe Yaşarım»'ın tutsuzlukları kolayca farkedilebiliyor. Ama bütün tutsuzluklarını romantik bir öz-bicim kaynasmaşı içinde doğrulayan bir film. Yer yer sakin, yumuşak ve haklı bir şirin tadını getiriyor. Nazım Hikmet bir şiirinde Abidin Dino'ya soruyordu: «Mutluluğun resmini yapabilir misin, Abidin?».

Duygu Sağıroğlu mutluluğun resmini yapmaya çalışıyor, onu ararken mutsuzluğun resmini yapıyor. Bu mutsuzluğu insanların, keyif için kendi kendilerine yaratmadıklarını da resimliyor. Ve dip-tenden dibe, şiirsel bir biçimde de olsa su soruyu soruyor: «Kim?».

Bugün Türk sinemasının yenileri ancak bu kadarını sorabiliyorlar. Herde data fazlasını da yapacaklar. Bugün, bizden öncekilerin uyusku-luğu, şimdikiğimizin kötü niyeti, mücadele imkânlarının her alanda sınırlı olması, bu kadarına imkân tanıyor. Biz, Türkiye'de sinemacı olmanın gurur duyuyoruz. Sinema yı, Türk sinemacısı olmayı kendimize karşı bir dürüstlük meselesi yaptık. Ve kavgasını da sürdüreceğiz.

YÖN okurları, gidin «Ben Öldükçe Yaşarım» filmi gör-rün. Duygu Sağıroğlu ismini belle-yin. M. Erksan'ın ismini belle-yin. F. Tuna'nın ismini belle-yin. Bütün iyi film yapanların isimlerini belle-yin. Siz onları iyi belle-yin ki görevlerini yaparken bir garip, bir pis yanlışlığın hammalı ol-masınlar.

«Ben öldükçe yaşarım» dan bir aşk sahnesi

«DÜN KÖLEYDİK BUGÜN HALKIZ»

E. Tüfekçi

Kitabın adı «Dün Köleydik, Bugün Halkız» (1). Könyü bir ülkenin 1500 yıllık (444 — 1944) köylü hareketleri tarihi. Söz konusu ülke Macaristan. Atilla'nın zamanından bu yana bu ülkenin tarihini bir köy emekçisinin ağzından dinliyoruz. Acıklık hikâye şöyle başlıyor:

«Gene biz cezalandırılacağız. Cezaya alışmışız biz. Hatırlayabildiğimiz ilk ceza yüzlerce yıl önceydi. Hunların yüce hakanı Atilla'nın büyük akınına başladığı ve bizleri koca ordusunun yük taşıyıcı esirleri durumuna getirmek için. Orta Asya'daki yurdumuzdan kovduğu zaman...

«Atilla'nın hikâyesini bilirsiniz. Ama bizimkini bilmezsiniz. Beyler size anlatmışlardır.

«Orta Asya'daki yurtlarımızı kaybettik. Tanrılarımızı kaybettik. Dilimiz Macarca'dan gayri herşeyimizi kaybettik. Macar dili esirlerin diliydi.

«Biz esirdik. Daha sonra serf olduk. Şimdi de halkız. Ama gene de Macarcamızdan başka bir şeyimiz yok. Macarcamızı koruyabildik: bey

lerimiz de bu dili benimsedikler.

«Elbette ki bu o kadar kolay olmadı. Biz uzun zaman susmak zorunda kaldık. Sessiz insanlarız biz. Çabışanlar, hizmet edenler öyle olmalıydılar. Efendilerimiz Hunlar ve Avarlar bizi kışkırtan geçirdilerse; daha sonra 896'da, ilk Macar beyi Arpad'ın başı dik çetin savaşçıları Karpatların aşağısındaki topraklarda ortaya çıktıkları zaman bize yakınlık duyular ve dilimizi kabullendilerse, bunu belki de yumuşak başlılığımıza ve sessizliğimize borçluyuz...»

Burada temelden gelen bir sesi dinliyoruz. «Şimdiye kadar tarihi hep beylerimiz yazdı. Bizim de söyleyeceklerimiz var bu konuda» diyor bu ses. Söylenen şeyler çok ilginç. Macar halkı tarihi boyunca özgür ve insanca bir hayat uğruna nice savaşlara girişmiş. Ama her seferinde, başta derebey kontlar olmak üzere, sömürücü sınıflar, yabancılardır yardıma çağırarak halk hareketlerini yenilgiye uğratmışlardır. Halkın sınıf bas edemediği güçlü bir halk ayaklanması kar-

sısında çaresiz kalınca, yabancılardan kurtulma umudunu ulaştıracak biçimde basıyor «İmdat» çığlığını. Ve her seferinde ya bir Habsburg İmparatoru ya bir Rus Çarı ya da Birinci Dünya savaşının sonunda olduğu gibi, Batılıların kışkırttığı emperyalizmin masası bir Romen ordusu arka çıkıyor onlara. Kontokrasi denilen, insanlığın yüz karası derebeylik düzeninin ta ikinci Dünya savaşının sonuna, Yirminci Yüzyılın ortalarına kadar Avrupa'nın göbeğinde ömrünü sürdürebilmesi böyle oluyor.

Halk hareketlerini yabancının gücüyle bastırınca, asileri cezalandırmada orijinal usuller bulma işinde büyük ustalık gösteriyor Macar derebeyleri. Bir örnek: 16 ncı Yüzyılın başlarında Macaristan'da büyük bir köylü isyanı oldu. İsyanın ve 120 bin kişilik köylü ordusunun başında Millî Kahraman Gorgi Dozsa vardı. Macar soylularının en soylusu, en yığılı olan Dozsa'ya Macar halkı «Köylüler Kralı» adını takmışlardı. Macar derebeyleri Dozsa'ya yenik düşünce, Alman İmparatorunu, Polonya kralını ve büyük askeri gücü olan Transilvanya oligarkı Szapolyai'yi yardıma çağırıyorlar. Köylüler ordusu türlü hileyle yenilgiye uğratıldı. Kitapta Dozsa'nın sonu şöyle anlatılıyor:

«Ve Dozsa yenildi. «Savaşta bizden 20 bin kişi öldürüldü. Dozsa esir düştü. Beylerimiz «Köylüler Kralı» için tiyatroya yararlar bir son hazırladılar.

«Dozsa için demirden bir tahtla taç yaptırırken, o-

tam iki hafta aç bıraktılar. Askerlerin birçoğu açlıktan öldü. Ama 20 Temmuz 1514 günü Çingene cellâtlar, demir tahtın altına demiri kızıl hale getirecek büyük bir ateş yaktıkları zaman, esir askerlerden bir kısmı, açlıktan yarı çıldırılmış bir halde henüz yasıyorlardı. «Köylüler Kralı» için aynı biçimde ateşe kızıllık hale getirilmiş bir de demir taç hazırlandı. Önderimiz bu kızgın tahtın üzerine oturttular. Başına da kızgın taçı geçirdiler. Askerleri onun yanına etini yemeye zorladılar.

«Bu sahneyi büyük zevk ve heyecanla seyredenlerden biri, Piskopos Vermaestas, anılarında şöyle yazar:

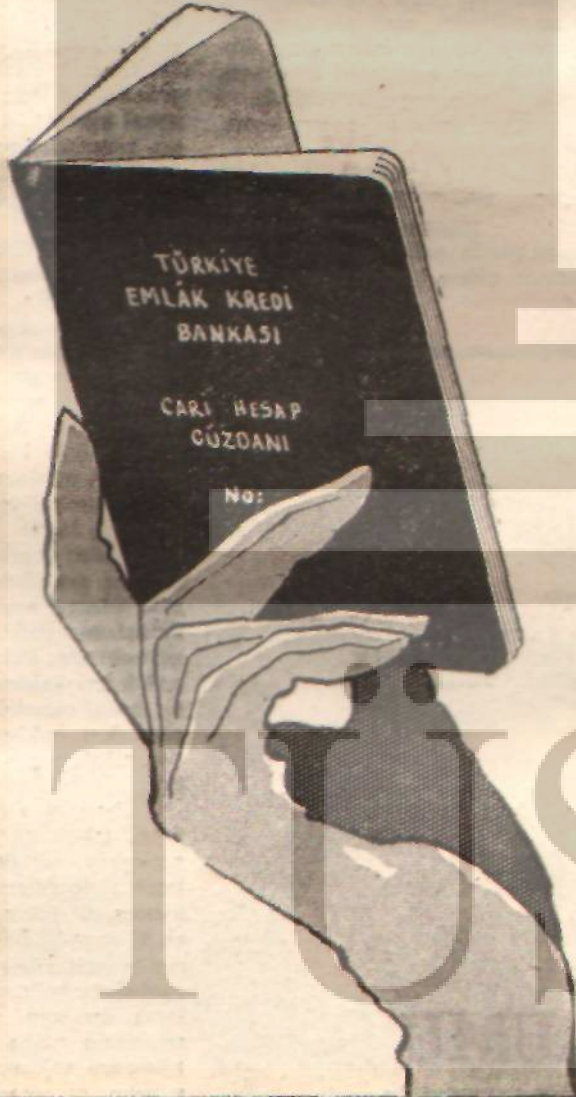
«Çingeneler neşeli bir müzik çalıyorlardı. Askerler Dozsa'nın tahtının çevresinde titile kakıla doluyorlardı ve onun etini yemeleri için kılıçların ucuyla dürtüyorlardı. Her dönüşten sonra askerlerin ağzı yoklanıyordu. Ağzında kan izi olmayan he men öldürülüyordu.»

Bunlar olurken Osmanlı Macaristan kaplarına dayanmıştır. Ve birkaç yıl sonra, Dozsa'nın 120 binlik köylüler ordusunu yenmek için gerekli askeri gücü sağlamakta kusur etmeyen Macar derebeyleri, küçük bir kuvvetle giriştikleri Mohaç Savaşında kolayca ezileceklerdir.

Devrimci köylü hareketleri dünyanın birçok yerlerinde bugün tarihsel bir gerçektir. Güney Amerika ülkelerinde çok kez köylü hareketinin örneğini Brezilyalı lider Jullao gibi marksistler tarafından yönetildiğini ve işçi hareketinin solunda yer alabildiğini

görmekteyiz. Bu bizim peşin yargılardan uzak olarak üzerinde durmamız gereken bir gelişmedir. Anca kitabın konusunu Macaristan köy emekçisinin tarih boyunca hikâye sidiir. Ve gerek bu ülkede gerekse Orta ve Güney Avrupa'nın öteki ülkelerinde köylü hareketleri, köylü partileri ancak saflarından köy ağası etkisindeki devrime karşı unsurları uzaklaştırabildikleri ve işçi hareketi ile bir cephe içinde birleşebildikleri ölçüde temsil ettikleri köy emekçilerine yararlı olumlu rol oynayabilmislerdir. Avrupa'da köylü hareketi ilkel bir popülizmin sınırlarını aşan tutarlı bir devrimci teori yaratamamıştır. Stambulski gibi bu hareketin en başarılı, en iyi niyetli liderleri bile ancak iş isten geçtikten sonra işçi hareketine karşı olumsuz peşin yargıların bir yana iterek bir emekçi halk cephesi kurulması zorunluluğunu anlayabilmislerdir. Çağımızda özellikle Üçüncü Dünya'da denilen geri kalmış ülkelerde köylü yığınlarının devrimci potansiyelini küçümsemek, bunu hakıyla değerlendirmek bir görevdir. Ama bu sosyalizmin günümüzün somut şartlarına doğru olarak uygulanmasından başka bir anlam taşıyamaz. Bu ilginç kitabı okurken sorununu bu önemli yanını gözden uzak tutmamalıyız.

(1) «Dün Köleydik Bugün Halkız — Bir Ülkenin 1500 Yıllık Köylü Hareketleri Tarihi». Yazar: G. Paloczky Horvath. — Çeviren: S. Belli. Bilim ve Sosyalizm Yayınları — Ankara.

SAVAŞ REKLAM - ANKARA

0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri
0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

0/06,5 a kadar faiz 0/06,5 a kadar faiz
Konforlu apartman daireleri Konforlu apartman daireleri
Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikramiyeleri

(BASIN : 10854 — A — 3280)

HASTASI OLMAYAN HASTALIK!

Parti Merkez Komitesinin 1965 Eylül toplantısını takiben, SSCB'de girişilen ekonomik reform, Sovyet ekonomik sistemi hakkındaki yetersiz bilgi dolayısıyla, Batıda çeşitli ters anlamalara, yanlışlıklara ve sövönlere yol açtı. Bunun yanı sıra, reformun mahiyeti konusunda kasıtlı tahrikler de sık sık görülmüştür...

Sosyalist ekonomide ve özellikle sosyalist teşebbüslerde çalışmayı teşvik için kârların kullanışı meslesinde çok yanlış yorumlar yapılmaktadır. Kapitalist dünyanın propagandacıları —ekseriya sekte, doğmatik ve anarsistlerle (yani Çinlilerle) birlikte—, «SSCB'nin kapitalizme döndüğünü», «sosyalist doktrinin iflâs ettiğini», «plânlı ekonomi sisteminin fiyasko verdiğini» v.s. ileri sürmektedirler. Bu cins hayalleri, ne ekonomik teori, ne de gerçek olaylar doğrulamaktadır.

Ezberle iddiada bulunmuş olmamak için önce, sosyalizmin bazı burjuva yorumcularından örnekler vermek isterim. New - York Times, «Sovyet Kapitalizmi» başlıklı 5 Ekim tarihli başyazısında şu iddiada bulunuyordu: «Belli bir ölçüde, SSCB'ne kapitalistler olmadan kapitalizm getirilmektedir». Londra'nın Daily Telegraph'ı yine aynı ay şöyle yazıyordu: «SSCB'de plânlama mekanizması, yerini pazar ekonomisine bırakmak için büyük ölçüde sökülmemektedir». Fransız l'Echo gazetesinin görüşü daha keskin: «Batılı gözlemciler... SSCB'de tam kapitalist metodların kabulü yolunda kesin bir adım atıldığını kanıtlamışlardır». Hepsini aynı biçimde, daha bir sürül vazi yazılmıştır. Bu tema üzerindeki bütün varıvasıyonları sıralamaya herhalde ihtiyaç yoktur.

Önce, «kapitalistler olmadan kapitalizm» in ne anlama geldiğini görmeye çalışalım: «Deneyebilir ki, bu bir cins hastalıktır. Böyle olunca, gerçekte hastalığın yenildiğini ileri sürmek mümkündür.

DEVLET KAPITALİZMİ...

Bununla beraber, bu tabii izah ibicimi, «Batılı uzmanlar» a uygun gelmiyor. Onlar bizi, SSCB'de bir «Devlet kapitalizmi» nin varlığı hususunda ikna etmeye çalışıyorlar. Bunu yaparken, kapitalist ülkelerde şu, ya da bu sektörde girişilen millileştirmelerle, SSCB'de bütün üretim araçları üzerindeki devlet mülkiyetini bir sayıyorlar. Halbuki, İncillere, Fransa ve İtalya'daki millileştirilmiş üretim kolları, gerçekte kapitalist teşebbüslerdir. Bu teşebbüsler, gelirleri üzerinden, yatırılan sermayenin değerini eski mülklerle ve teşebbüslerin hisse senetlerini elinde bulunduranlara faizini ödemek zorundadırlar.

SSCB'de böyle bir şey yoktur.

Bizde devlet, sermayedarlık yapmaz ve kimseve temettül ödemez. Sosyalist teşebbüslerin gerçekleştirdikleri bütün kâr, bütünüyle halkın ihtiyaçlarını karşılamak için harcanmaktadır. Devlet bütçesinde, gelirlerle giderler arasındaki fark, ya Devlet Bankası tarafından verilen kredileri arttırmak (ve böylece ilerleme hâlindeki ekonominin üretim kaynaklarını çoğaltmak), ya da Ruble'nin satın alma gücünü yükseltmek için kullanılmaktadır. Bunun da devlet kapitalizmi ile ilgisi yoktur.

Bu durumda, Batılı gözlemciler, bânzan şaşılacak bir miyopluk göstermekte ve bir hokkabaz maharetiyle, yeni bir tez ortaya atmaktadır: SSCB'de bir «kapitalistler sınıfı» keşfetmektedirler. Bunlar, Sovyet yöneticileri, teşebbüs direktörleri, bakanlıklar personeli v.s.'dir. Ama bu gözlemciler, Sovyet yöneticilerinin emeklerinden başka gelir kaynağı olmadığını görmezlikten gelmektedirler. Bu yöneticiler, geçmişte çoğu işçi ve köylü olan Sovyet entellektüelleri grubuna dahildirler. Bütün halkın çıkarlarından fark çıkarlara sahip değillerdir. Onların, bedenleriyle çalışan işçilerden yüksek ücret aldıkları doğrudur (SSCB'de ücret, tamamen tahsil, vasıflar, sorumluluk derecesi, iste ediler gibi unsurlara bağlıdır). Bunu da tabii saymak gerekir. Zira toplum henüz, ihtiyaçlara göre dağıtımını gerçekleştirmeye imkân verecek ölçüde bir üretim bolluğuna ulaşmış değildir. Bu sebeple, yapılan işe göre dağıtım, emekçilerin faaliyetinin amilidir. Sovyet yöneticilerinin emeklerinin karşılığı, nisbeten daha yüksekse

SSCB'DE KAPİTALİZME YÖNELİŞ İDDİALARI

Prof. Liberman

Batıda ve ondan naklen gazetelerimizde, Rusya'nın kapitalizme yöneldiği iddiaları sık sık yer almaktadır. Çinliler de aynı iddiadadırlar. Rusyadaki son ekonomik reformun fikir babası olan Prof. Liberman, bu iddiaları yeni bir yazısında cevaplandırmaktadır.

de, bu, borsa spekülasyonlarından, ya da bir mirastan edinilen hisse senetleri temettüllerine hiç benzemez. Bir teşebbüsün kârları bölümünden alınan primlere gelince (ki yöneticilere özgü bir imtiyaz değildir), bu, toplum yararına gerçekleştirilen iyi çalışmanın teşvikinden ibarettir. Sovyet yöneticileri, sermaye sahibi olamazlar. Sömürme yoktur, zira üretim araçları özel olarak satın alınmaz. Sovyet yöneticilerini, yeni bir kapitalist nesli biçiminde görmek için, ancak çok bozulmuş bir göze sahip bulunmak gereklidir. Bu yöneticiler, kapitalistlerin her türlü varlık imkânının keskinlikle kaldırdığı sosyal şartlarda ortaya çıkmışlardır.

KÂR NEDİR?

Şimdi SSCB'de, kârın oynadığı rol meslesine gelelim. Bilindiği gibi, kâr, artık - ürün değerinin nakdi biçimidir.

Kapitalizmde olduğu gibi sosyalizmde de artık - ürün, kâr değeri içinde gerçekleşir. Bu, emtia üretimi rejimi olarak, sosyalizmde de kaçınılmaz bir şeydir. Ama sosyalizmde, her biri azami kâr elde etme amacıyla ve kendi hesabına hareket eden üreticileri bölen ziddiyet ortadan kalkmıştır. Emtia üretiminin, plânlı biçimde devlet düzenlenmektedir. Toplumun bütün üyelerinin ortak ve bireysel ihtiyaçlarının en uygun tatmini, bu düzenlemede ölçülüdür.

Hiç şüphe yok ki, sosyalist toplumda artık - ürün zorunludur. Üretim, ancak artık - ürün ile genişletilebilir ve geliştirilebilir. Bu gelişme olmadıkça, toplum gerileyecektir.

Kapitalizmi sosyalizmden ayıran, birinin kârı tanınması ve kâr mekanizmasına hayranlık duyması, ötekinin ise kârı inkâr etmesi ve kötülemesi değildir. Bu tamamen yanlıştır. Esas olan, kârın, nasıl ve kimin yararına kullanıldığıdır. Lenin, sosyalist teşebbüslerin kârlılığını, komünist toplumun inşasının bir şartı saymıştır. SSCB'nin büyük üretim aygıtı, kâr sayesinde kurulmuştur. SSCB, savunma gücü, teşebbüs kârlarının kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

SSCB'de gerçekleştirilen ekonomik reform, teşebbüslerinin kârlılığının yükseltilmesi konusunda dikkati arttırmaya yönelmiştir. Bizim şartlarımızda, kâr, üretimin etkenliğine bir ölçü getirebilir. Bizim kârımız, plâna göre tesbit edilmiş ve ekonomik bakımdan haklı fiyatlar ile ürünlerin maliyet fiyatı arasındaki farktır. Ve aslında fiyatlar, sosyal bakımdan zorunlu emek miktarını yansıttığına göre, kârlılığın artırılması, emeğin üretkenliğinin yükseltilmesinden başka bir şey değildir. SSCB'de gerçekleştirilen kâr, ham madde, yakıt, iş gücü ve kilovatsaat elektrik enerjisinde tasarruf demektir. Bunun içindir ki, işletmelerimiz, yüksek kaliteli ihtiyaç maddeleri üretirken, onların kârını olmasını isteyebiliriz ve etken çalışmaları zaman onları teşvik edebiliriz.

KÂRIN KULLANILIŞI

SSCB'de kârın kullanışını anlamak gereklidir. Kârın, tesvike hak ka zaman emekçilerin prim olarak aldıklarının dışında kimse yararlanamaz. On-

lar da, daha önce belirttiğimiz üzere, bunu sermaye hâline getiremezler. Yani, prim, bireyleri zenginleştirmek için artık - değer sağlamaya yönelmiş bir değer olarak kullanılamaz. Kârın büyük kısmı, üretim arttırmaya ve halkın özellikle eğitim, tıbbi yardım emeklilik ödenekleri, bilim, kültür ve sanatın gelişmesi gibi konularda ihtiyaçlarının tatminine gitmektedir.

Bazı Batılı gözlemciler, bu konuyu daha başka bir açıdan ele almaktadırlar. Demektedirler ki, «böyle bir kâr ne ihtiyacınız var? Kârı azaltmak, ücretleri arttırmak ve bütün sosyal hizmetleri ücret karşılığı yapmak daha iyi değil mi? İşin sonunda, hepsi aynı kapıya çıkmıyor mu?»

Hayır, arada büyük fark var!

Bizim sosyal hizmetlerimiz, geniş ölçüde, emeğe göre değil, ihtiyaçlara göre düzenlenmiştir. Çocuklar, ailelerinin bütçe ve arzularından bağımsız olarak eğitim görmektedirler. Sağlık tesisleri, maddi imkânlarına bakmaksızın, sağlık durumlarına, tedavi ve istirahat ihtiyaçlarına göre, kişilerle ilişlenmektedir. Bizim büyük tedavi tesislerimizde, meselâ bilim adamlarından kat kat çok, parasız ikamet bonolarından yararlanan işçiler bulunmaktadır. Bunu, yalnız istatistik verilerine dayanarak değil, tecrübeyle gördüm. Gerçi bu durum, benim gibi, nisbeten yüksek gelire sahip kişiler için bazı saktacalar yaratmaktadır, ama sosyal eşitlik açısından kabul etmek gerek ki, bu düzen, tedavi evlerinde istinsasız herkese verilemediği ölçüde, adalete uygundur.

Açık ki, sosyalist kâr, gittikçe artık - ürünün bir ifadesi olmaktan çıkmakta ve bütün olarak, toplumun ve üyelerinin her biri için zorunlu ürünün değeri hâline gelmektedir. Kâr sayesinde yaratılan kamu fonları, emekçi gelirlerini kısıtlamanın sonucu değildir. Bu fonlar, sosyal hizmet ve prim olarak, tamamen onlara verilmektedir.

REFORMUN ANLAMI

Yeni ekonomik reform, kârın oynadığı bu rolü özellikle güçlendirmektedir. 1966 yılında, 43 büyük teşebbüs, yeni plânlama sistemini benimsemiştir. Ekonomik teşviklerin artırılması sayesinde, bu teşebbüsler, ilk plânlara nazaran kârı 11, 4 milyon Ruble çoğaltma kararındadırlar. Sonuç, primlere, mesken inşaatına ve çocuk tesislerine ayrılmış fonun bir kat artırılması olacaktır.

Meselâ, Volgograd'ın «Krasny Oktabr» fabrikasını ele alalım. Yeni sistemin kabulü ile, fabrika, kârını 800 bin Ruble arttırmayı tasarlamaktadır. Bunun 80 bin Rublesi (yüzde 10) bütçenin aktifine girecektir. 600 bin Ruble (yüzde 75) personele prim biçiminde ödenecektir. Artık kârın yüzde 15'ini bulan bakiye 120 bin Ruble de mesken inşaatına ayrılacaktır.

Sözlerimi bitirmek için, bizim rejimimizin temel özelliğini ve avantajını teşkil eden merkezî plânlama hakkında bir kaç şey söylemek isterim. Ekonomik reform, merkezî plânlamayı yalnız muhafaza değil, güçlendirme amacı gütmektedir. Plânlarımızda, aşırı sayıda endeksleri kaldırdığımız ve teşebbüslerle, çeşitli meseleleri yerinde kendilerinin çözmeleri imkânını getirdiğimiz ölçüde, plânlanmanın kalitesi yükselecektir.

Partinin Yirmiüçüncü Kongre direktif tasarıları, ekonominin plânlı yönetiminin, ilk önce millî ekonominin temel dengelerinin mükemmelleştirilmesine, üretimin daha iyi dağıtılmasına ve ekonomik bölelerin kaynaşması biçiminde gerçekleştirilmesine önem verilmesi zorunluğunu belirtmektedir. Merkezî plânlama, üretimin ve belli başlı malların tesliminin daha hızlı tempoda yürütülmesini sağlayacaktır. Teknik ilerleme, yatırımlar, emeğin değerlendirilmesini sağlayacaktır. Teknik ilerleme, yatırımlar, emeğin değerlendirilmesi, fiyatlar, kâr, maliye ve kredi alanlarında tek bir devlet politikasının gerçekleştirilmesine yardımcı olacaktır.

Böylece merkezî plânlama, kaynakların optimal biçimde en iyi kullanılmasını sağlayacaktır. Bu optimumun ölçüsü, millî gelirin azami artışı, vâni sonuç itibarıyla, halkın hayat seviyesinin yükselmesidir.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİNİ

**BASIN
İLAN KURUMU**

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 13
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU